

General Laudon.

Prusové na Moravě

r. 1758.

Obležení Olomouce a zničení pruského dovozu u Domašova.

Sestavil

Alois Chytil.

Se dvěma přílohami a situační mapou.

OLOMOUC 1900.

Nákladem knihkupectví R. Prombergra.

Tiskem knížecí arcibiskupské knih- a kamenotiskárny.

Úvodem.

Zůstati věrným někomu v dobu štěstí není těžko. Vždyť toho téměř vyžaduje prospěch vlastní. Ale nezrušiti věrnosti v neštěstí, v oběť za někoho dávati jmění, krev i život, vytrvati po boku jeho v nejstrastnější chvíli, toť ovšem přímo hrdinství.

A právě národ český a zvláště věrní Moravané vyznačují se jím nad ostatní národy říše. Příklady nezlomné věrnosti jejich těžko vypočísti. Poukazuji pouze na nezištnou obětovnosť jejich za vpádu pruského r. 1758., kdy nejen Čechové na Moravě, nýbrž i sousedé jejich Němci s hor nejtužší odpor kladli vojům pruským a ani zlatem ani hrozbami a násilím nedali se svésti k vlastizrádě.

To jindy . . . A nyní?

Čechové sice stále dávají důkazy nové onoho hrdinství, třebas špatného se jim dostává vděku; ale jejich sousedé? Kde že jest jejich vlastenectví z minulého století? Jejich věrnosť a nadšení pro právo a spravedlnosť? Hrubé násilí zavládlo na jich místě. Země jimi jindy nenáviděná stala se jim eldorádem, po němž stále šilhají zfanatisovaní naši sousedé — nuž, nechať šilhají dále.

O práci tuto zasloužili se nemálo p. t. pp.: Karel Wenzel a šl. Dworzak, c. a k. nadporučíci, a p. t. p. Penka, c. a k. poručík pěšího pluku čís. 54., kteří ochotně umožnili mi čerpati z bohaté knihovny důstojnické. Budiž jim za to upřímný dík. Zasloužený dík též p. t. p. prof. Doležalovi za laskavé prohlédnutí rukopisu a cenné pokyny.

A. Ch.

Prameny

jichž užito:

Šemberovy a Kramářovy dějiny Olomouce, Müllerovy německé dějiny Olomouce a Diarium Suecicum.

Diarium, oder Gruendliche Anzeige, von Dem gaenzlichen Vorgang der Belagerung und Bombardierung der neuen Granitz-Festung Olmütz, unter Befehlshabung des Kaiserlichen, Königlichen General Feld-Zeigmeisters Freyherrn von Marchal, von 1ten May bis 2ten Julii 1758, da der Entsatz erfolget. V Olomouci u Frant. Hirnle.

Journal über die Belagerung .... zpráva pevnostním velitelem sepsaná vojenské radě do Vídně.*)

Oesterreichische militärische Zeitschrift. Ve Vídni 1843. Cerrini: Die Belagerung und der Entsatz von Olmütz.

Oesterreichische militärische Zeitschrift. Ve Vídni 1876. Reflexionen .... über die ... Ereignisse bei Domstadtl.

Tempelhof: Geschichte des 7-jährigen Krieges als eine Fortsetzung des Generals Lloyd. V Berlíně 1785.

Arneth: Maria Theresia und der 7-jährige Krieg 1756—1763.

Friedrich's des Zweiten .... hinterlassene Werke. Z frančtiny. V Berlíně 1789 a dále.

Retzow: Charakteristik der wichtigsten Ereignisse des 7-jährigen Krieges in Rücksicht auf Ursachen und Wirkungen.

Hirtenfeld: Der Militär-Maria-Theresien-Orden und seine Mitglieder. Ve Vídni 1857.

Huschberg-Wuttke: Die drei Kriegs-Jahre 1756—57—58 in Deutschland.

E. v. St.: Der Feldzug in Mähren. Ve Frankfurtě 1858.

Chizzola: Kriegshistorische Wanderungen in der ... Umgebung von Olmütz. Ve Vídni a Těšíně 1897.

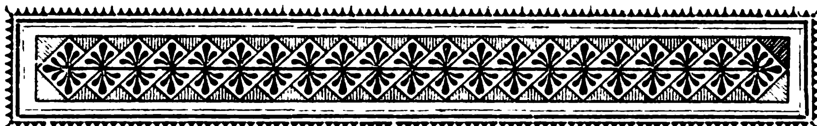
Vor hundert Jahren! Ve Vídni 1858.

Bartsch: Olmütz im Jahre 1758.

Machinek: Die Schlacht bei Domstadtl.

*) Oba denníky sloučeny v jeden.

Švédský vpád r. 1642.

Dvacet pět let zmítal sebou už démon válečný, všude za sebou zanechávaje stopy krvavé. Olomouc nezotavila se ještě z pohrom, jež uchystaly jí první roky nešťastné vojny, zvláště krutě a bezohledně prováděná protireformace, a už nová, všech předešlých trpčí zkouška na ni čekala.

Naděje na mír, jež r. 1641. zasvitla na okamžik vyssátým a vypáleným krajům, bublinou prchla; válka rozpoutala se daleko hůře a pod Torstensonem vedrala se i na Moravu, aby dovršila i v tom kraji své hrozné dílo zhouby.

Bylo v červnu 1642. Do Olomouce donesla se neblahá zvěsť, že Torstenson blíží se Slezskem a chystá vpád do markrabství. Účinek poplašné té zprávy byl zdrcující. Město zbědované, obyvatelstvo útrapami zdecimované, hradby zvětralé a schátralé, posádka asi 800 mužů, nedávno to najatých, nevycvičených Italů, věru mnoho neslibovaly. Leč přece chystalo se vše na tuhý odpor. Pevnostní velitel Miniati dobře věděl, odnikud že pomoci čekati nelze a pevnosť útokům dlouho že neodolá, že spoléhati jest tedy jen na statečnosť posádky a měšťanů. Ale z těch mnozí tajně byli oddáni luteránství a čekali Švédy jako osvoboditele. Za takových okolností zřejmo, že ve mnoho doufati se nemohlo, an nepřítel rychle postupoval, nedávaje potřebného času na lepší vyzbrojení pevnosti i posádky a na opatření nutných zásob.

Dne 10. června stál už Torstenson se 2000 muži, několika švadronami a 15 děly na Tabulovém vrchu a sotva trochu byl řady své pochodem porušené srovnal, dal hned prudko na město stříleti. Zároveň hnal útokem na předměstí, jichž se hravě zmocnil a usadil se po dobu obležení v kapucínském klášteře na předměstí prostějovském. V pevnosti spělo vše na hradby, každý zdánlivě odhodlán bíti se na život a na smrť. A štěstěna tentokráte byla jim přízniva. První útok skutečně odrazili. Sotva však utichl řinkot palašů a hukot dělových tlam, chystali se ve městě všichni zámožnější měšťané na útěk. Cizinci byli už před příchodem Švédů zmizeli. Jmění své složili na vozy a chráněni jsouce 230 studenty a měšťany, hnuli se v podvečer téhož dne

potichu z města. Švédi zatím útěk odhalili a na předměstí Povelu, rozprášivše ochranný sbor, uprchlíky zajali a zboží jejich pobrali. Mezi zajatými byla též manželka pevnostního velitele, což bylo Torstensonovi velice vhod, neboť doufal, že se města snadno zmocní, pohrozí-li její smrtí. A skutečně ještě večer téhož dne na důležité události tak bohatého vzkázal Miniatimu, nevydá-li mu dobrovolně pevnosť, že manželku jeho umučí. Miniati rozhodně odmítl. Znova rozduněla se střelba, plné 24 hodiny ničila chabé zdi městské a znova vybízel Torstenson, aby se pevnosť vzdala. „Ne“, zněla odpověď a tak Torstensona rozlítila, že neslýchanou prudkostí dal bušiti do hradeb a města, až jeho velitel konečně vida nezbytí odhodlal se ustoupiti. Svolav měšťany dne 13. června, pokud nebyli se vystěhovali anebo nebyli na hradbách, připomenul jim přísahu, jež vázala je k jejich císaři, a objasniv jim beznadějné postavení jejich, tázal se, jsou-li ochotni do krajností se brániti. A měšťané, asi 60 počtem, radivše se chvíli prohlásili, že by byli sice ochotni jmění i krev dáti za císaře, kdyby jen jiskra naděje byla na osvobození, ale tak že zbytečno jest déle trosky v městě šířiti a krev prolévati. To bylo Miniatimu odůvodněnou pohnutkou, aby akt vydání pevnosti provedl. Prohlédnuv ještě rychle hradby a přesvědčiv se o jejich nedostatečnosti, vypracoval podmínky kapitulační. V noci na 14. červen byly Švédy přijaty.

Posádce povolen volný odchod se třemi děly a zbraní poboční, měšťanům dovoleno libovolně kdykoli se vystěhovati, katolickému náboženství zaručili Švédové nedotknutelnosť, zároveň všechna práva a výsady městské slíbili v platnosti nechati. Zajatci s obou stran byli propuštěni, sběhové vydáni.

Dne 15. června odtáhli císařští a s nimi nad čtvrtinu zbylých měšťanů.

Torstenson pak obsadil město a opatřiv je potřebnými zásobami, odevzdal velitelství generálu Königsheimovi a odtáhl do Slezska.

Königsheim pozoruje, že má-li se město pevností zváti, musí se jí teprve státi, any hradby samy se rozpadávajíce, nad to pak rozstříleny jsouce, žádné bezpečné ochrany neposkytovaly, dal předně všechna předměstí mimo hradby strhati, klášter Hradisko, aby nepříteli nebyl dobrým skrytem, se zemí srovnati, zahrady a sady zničiti. Na jejich místě zakládal nové hradby, věže a bašty, jež prováděny byly za dozoru plukovníka Wanke-a. Odzbrojiv obyvatelstvo a dav neobydlené domy v plen, odtáhl za Torstensonem. Nástupcem v jeho hodnosti stal se drsný, ale přece časem spravedlivý plukovník Paikul. Pro švédské bohoslužby vyprázdnili měšťané kostel sv. Blažeje (stával na náměstí Blažejském). To však nepostačovalo jim, proto násilím otevřeli chrám sv. Mořice, spálili obrazy a sochy a kostel zaujali pro sebe. Duchovenstvo, jemuž ve smlouvě kapitulační potvrdili neporušitelnou držbu majetkovou, bylo týráno často až k smrti, kláštery rekvisicemi vyssávány, chudina lstí i násilím z města

vyhnána. Vůbec byly podmínky Švédům, jimiž města se zmocnili, ničím, násilí všeho druhu bylo jim denní potřebou. Měšťané nuceni byli pracovati na hradbách a opevněních, jež Wanke rozšířil až na vrch Tabulový. Dolní, Kateřinskou, Blažejskou, Litovelskou a Rohelskou bránu dal zazdíti, nechav jen Hradskou a Prostřední bránu s věží sv. Barbory (na nyn. Bělidlech) volnu.

Nehospodářské přeplňování a lakotné loupení a dohánění kořisti, jíž nikdo neopatřil ani nehlídal, zavinily r. 1643. hrozný pád dobytka a z něho zhoubný mor. Ale ani ta pohroma Švédy nehnula. Jsouce pány města neohlíželi se na bezcenný papír, nýbrž vládli právem silnějšího jak sami chtěli. V červnu 1643. zemřel světící biskup olomoucký Mientini na surové nakládání s ním a zanechal biskupství v nejsmutnějším stavu. Kanovníci dávno byli z pevnosti se odstěhovali, takže nebylo, kdo by o stoliční chrám se staral a záležitosti diecese vyřizoval. Konečně ujal se osiřelého biskupství Bernhardin P. Michael, Pommer zvaný. V srpnu padl vojenským účelům za oběť les hradištský, ježto Švédům bránil v rozhledu a nepřátelům (roz. císařským) skýtal vhodné skrýše. Posádka v městě toho roku stále se měnila, ježto Švédové, jak známo, celé téměř Moravy se zmocnili a náhlé pohyby na zmatení císařského vojska konali.

Konečně zdálo se, že kyne naděje na vysvobození.

Na začátku zimy objevil se totiž u města císařský vojevůdce Bucheim a sevřel Švédy tak, že veškerý dovoz jim znemožnil. 28. ledna však podařilo se jim odvážným výpadem vyloupiti Šternberk a bohatě se zásobiti. Tím byli ovšem vzpruženi na nový odpor a Bucheim pozdě litoval své nepozornosti. Z jara však r. 1644. odtáhla veliká část císařského vojska a jen slabý sbor pod Valdštýnem oblehal dále. Valdštýn ukázal se býti činnějším. Zmocniv se švédských opevnění na Tabulovém vrchu, dal odtud stříleti na město. Též s druhé strany, z kláštera Hradiska, chrlily jeho baterie zhoubu do města. Paikul dal na ohrožených místech střechy strhovati a blátem a smetím pokrývati, aby zabránil možným požárům. Nejcitelnější rány dostalo se však Švédům, když císařští Moravu od Černovíra odvedli novým řečištěm východněji kolem kláštera Hradiska, takže ve městě nastal nedostatek vody, a poněvadž mlýny městské nemohly pracovati, i potravy. Aby zbavil se zbytečných jedlíků, vyhnal Paikul z města všechny mnichy, svoliv ovšem na veliké prosby, aby v každém klášteře zůstali dva kněží na opatrování a hlídání budov. Měšťanům pak nařídil, aby se, pokud možno, nejvíce zásobili, a když to učinili, poslal své komisaře a všechno jim pobral.

P. Michael Pommer, který získal si u Paikula neobmezené důvěry (an mu Paikul dovolil i v císařský tábor se odebrati), umluvil s Valdštýnem vhodnou dobu na přepadení města. Bohužel záměr jeho se nezdařil. Švédové zvětřili cos o chystaném přepadu a Valdštýn mimo to nedal současně znamení k činu. A tož celý plán skončil pro císařské krvavou řeží a velikými ztrátami.

Za to dostalo se oblehatelům v listopadu posily, takže mohli dne 10. t. m. učiniti na město všeobecný útok. Ale ani první ani všechny následující nevedly k žádoucímu cíli, takže Valdštýn umínil si konečně Švédy vyhladověti. Ve městě už taková byla bída, že z hladu přestupovali katolíci na protestantství, ba i kněží někteří dali tak veřejné pohoršení. Nebylo už daleko, a byli by Švédové musili město opustiti — když v březnu 1645 přitáhl neočekávaně Torstenson a jsa u veliké přesile, donutil Valdštýna k odchodu do Brna. Potom zaopatřil pevnosť na dlouhou dobu potravinami a střelivem a odtáhl s částí posádky a s Paikulem obléhati Brno.

Po dobu obležení Brna byl v Olomouci velitelem podplukovník Winter, který svou mírností snažil se obyvatelstvu zmírniti beztoho kruté jejich postavení. Sotva však se vrátil Paikul po nezdařeném obléhání Brna, vrátily se smutné chvíle. Znova žádána přemrštěná kontribuce a když jí měšťané nemohli sehnati, dal Paikul vsaditi purkmistra se dvěma senatory do vězení.

Už byla kde která památka na bývalý kdysi blahobyt města vymazána, už ve svém byli měšťané pouze z milosti trpěni — od všemohoucí soldatesky. Obyvatelstvo v městě zbylé už úplně otupělo. Ani loupež, jaké se Paikul dopustil, dav r. 1647. na stu vozech odvézti nejcennější díla z klášterních knihoven, zvláště z koleje jezovitské (všecek poklad ten pochován jest v moři baltickém), jimi nehnula.

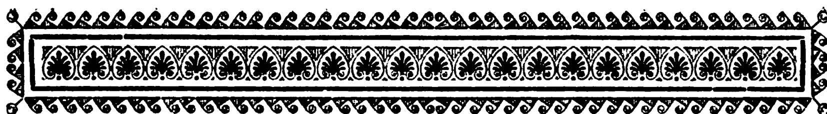
Trudný ten stav trval až do listopadu 1648., kdy konečně došla radostná zpráva o potvrzení míru vestfalského — zpráva jak Švédům tak císařským vítaná a obyvatelstvem půl Evropy toužebně vyhlídaná. Třikrát zařvala mohutnou salvou pevnostní děla, pozdravujíce toužebný mír. Poprvé po šesti letech rozezvučely se zvony probouzejíce se z nuceného spánku — a vše hrnulo se do chrámů, kde slavným Te Deum vzdávalo díky Hospodinu za ukončení nejkrvavější války, války třicetileté. Konečně bylo město vysvobozeno od úplného zaniknutí. Ze 30.000 obyv. zbylo jich do konce r. 1648. jen 1670, ze 733 domů zůstalo obytných asi 168. Úplně rozbořeny byly 282, ostatek ležel v polovičních rozvalinách.

Bohužel i tentokrát byla radosť Olomučanů předčasna.

Trvalo plná dvě léta, nežli mohla císařská komora splatiti všechny náhrady válečné — a v Olomouci stále nepřátelská posádka dlela považujíc město za záruku. Arciť bylo jim důkladně mírniti loupežné choutky na jmění měšťanů, kteří se zvolna vraceli do rodného města, aby z rumů nové si stavěli domy.

Teprve dne 9. července 1650. odtáhl poslední zbytek švédského vojska, kdy už jinde v říši nebylo po nezvaných hostech ani stopy.

Pruský vpád r. 1741.

Od švédského obsazení žila Olomouc za úplného klidu a míru. Mělať co oddychovati a se zotavovati z přestálých hrůz a běd. Blahobyt ve městě opět se vzmohl, obyvatelstva přibylo, živnosti vzkvétaly. Války turecké a francouzské jen ozvěnou donikaly hradeb pevnostních. Změnila se sice jednou ozvěna vzdáleného boje v řev válečné litice, když r. 1663. plenili Tataři východní Moravu. K Olomouci však nedonikla. Strasti předků znali jen z pověstí a třebas občas vzpomínky ty prudčeji draly se na povrch, nedovedly přece Olomoučany vytrhnouti ze spokojeného života.

Sotva však ujala se vlády císařovna Marie Terezie, rozdula se bouře divá opět střední Evropou — to krkavci vrhali se na bezbrannou holubici.

Celá hejna lakotných sousedů hnala se po dědictví vznešené panovnice, chtějíce se rozděliti o ně. Karel VII. bavorský, král francouzský, španělský, neapolský, polský, volební knížata říšští kolínský a falcký, Karel Emanuel savojský a nejhorší ze všech Bedřich II., král pruský, pravý to krvelačný ostříž; všichni ti domluvili se, kterou kdo zemi zabrati má z dědictví domu habsburského. Tolika nepřátelům se ubrániti bylo Marii Terezii nemožno, ana válečná moc její byla nepatrna.

To dobře věděl Bedřich a jak už byl všeho smyslu pro česť a právo prost, vtrhl neopověděv nepřátelství do Slezska a za krátko byl pánem celé země.

A ze Slezska bleskem roznesla se zpráva, že Bedřich táhne s velikou silou vojska na Moravu.

Které město stojí mu dříve v cestě než Olomouc, uvažovali měšťané, kteří náhle stáli hrůzám válečným tváří v tvář.

Zděšení bylo veliké, ale větší byla bojechtivosť měšťanstva a studentstva. Pevnostní velitel Tercký měl však příliš nepatrnou posádku, asi 1000 mužů, namnoze invalidů, děl nedostatek a hradby od doby Švédů neopravované vnucovaly trapné myšlénky. Rychle žádal od hlavního velitelství vojenského v Brně za rozkazy, možno-li za pomoc. Za odpověď dáno mu bylo na srozu-

měnou, že v takovou tíseň nelze pomýšleti na vyslání pomocných sborů, aby tedy velitel pevnosť, bude-li toho nutně třeba, za čestných výminek vzdal.

Dne 25. prosince, v Boží hod vánoční, stál polní maršal Schwerin pod hradbami. Tercký třebas nemínil dlouho darmo krev prolévati, vždyť na straně nepřátelské byla ohromná přesila, přichystal se, pokud krátkosť času mu dovolovala, na obranu a Schwerinovi město vydati nechtěl. Předstíraným odporem dosáhl podmínek ovšem výhodnějších ve smlouvě kapitulační, o kterou počal konečně jednati. Svolav totiž na zejtří, dne 26. pros., magistrát, ohlásil rozkazy z Brna i beznadějnosť obrany, načež dne 27. provedena byla kapitulace. Sotva rakouská posádka se zbraní a 6 děly byla odtáhla, obsadili Prusové město a dne 7. ledna nařídil Schwerin 159.000 zl. kontribuce. Současně kázal, aby měšťané vydali zbraně. Kontribuci dostal, ale místo nových zbraní, jichž bylo v městě až dosť, odváděli měšťané jen staré, rezavé, bezcenné háky nebo půlháky,*) dobré pečlivě po úkrytech ukládajíce. Dne 20. ledna přijel Bedřich sám a usadil se nejprve v biskupské residenci, potom v domě měšťanském na dolním náměstí.

Významno jest, že chtěl dáti město vojskem drancovati a jen Schwerin poukázav na smlouvu kapitulační zabránil královskému barbarství. Ale což platno, když byly domy přeplněny vojskem, které neptalo se, co smí činit neb nesmí, když všecky zásoby byly měšťanům zabaveny. Na začátku února odjel Bedřich k vojsku obléhajícímu Brno. Tam narazily jeho státoborné záměry na nerozborné úskalí. Brna nedobyl a pluky císařské stále hustěji a pevněji stahovaly se kolem jeho rozptýlené armády. Ba v noci na 10. březen přepadl oddíl císařských husarů pruskou jízdu v předměstích olomouckých a zajal mnoho jezdců i koní. Dne 30. března odešel Schwerin s částí pruské posádky do Slezska, za ním táhly četné oddíly pruské, které Moravou dosud harcovaly. 17. dubna objevili se císařští náhle na předměstích a hnali útokem na hradby, byli však statečnými Prusy odraženi. 20. dubna podniknut nový útok, opět s nezdarem. Když však se Prusové dověděli, že od Olšan táhne vévoda Karel Lotrinský se silným vojskem, začalo jim býti úzko. Dne 22. dubna srazily se rakouské stráže vévodovy s pruskými na vrchu Tabulovém a zahnaly je do pevnosti. Následek toho byl, že Prusové dávali se na zmatený útěk před císařským vojskem, zanechavše v Olomouci celé sklady potravin a střeliva a 12 děl. Den potom vjel Karel Lotrinský slavně do města, kde mu obyvatelstvo uchystalo nadšené uvítání.

Obsazení pruské trvalo tedy jen 116 dní.

---

*) Zbraně z dob husitských tak nazvané: vesměs drobná střelba.

Opevnění Olomouce.

Třebas záměry Bedřichovy nezdařily se na Moravě úplně, byl přece na ostatním bojišti daleko šťastnější a donutil konečně porážkou rakouské armády pod Karlem Lotrinským u Chotusic, blíž Čáslavi, 1742 Marii Terezii, aby učinila mír ve Vratislavi. A mír ten draho vykoupila. Bylo jí vzdáti se nejkrásnějších perel říšských, nejlepších granátů koruny svato-václavské. Hrabství Kladské a téměř celé Slezsko až na knížectví Krnovské, Opavské a Těšínské s částí knížectví Nisskéko odtrženo od dědictví jejího na dobu nedohlednou. Se stísněným srdcem svolila, aby aspoň nejhoršího nepřítele se zbavila.

A pak nebylo jí už těžko zmoci ostatní. Netrvalo dlouho, byly dědičné země její nepřítele prosty.

Ale nová přibyla Marii Terezii starosť. Se Slezskem odstoupila i všecky tamnější tvrze a pevnosti pohraniční, jež zdržovaly první nával nepřátelský. Po míru vratislavském neměla v zemích svato-václavských pohraniční pevnosti žádné. Proto umínila si povýšiti Olomouc, jež už tolikrát nepřátelům byla kamenem úrazu, na pohraniční říšskou pevnosť, protože nejlépe všem požadavkům pevnostním vyhovovala. Jsouc velevhodně položena nad řekou Moravou v několik ramen rozvětvenou a uzavírajíc vchod od severu do úrodné Hané a na jih k Brnu a — Vídni, mohla polohou zápasiti s kterýmkoli městem jiným. Důkladně jsouc poučena o stavu hradeb pevnostních, nařídila vše, čeho třeba bylo na úplné přetvoření staré pevnosti.

Řízení všech prací svěřila zkušenému baronu Rochepinovi.

Na začátku května 1742 počalo se s opevňováním. Začátek ten oslavili Olomoučané pravou lidovou slavností jako událosť v dějinách města velevýznamnou. Měli býti nadále chráněni od vpádů nepřátelských pevným kruhem kamenným, který by i mocnému nepříteli byl rozhodným „až potud a nic dále". Byli si také vědomi nedávného několikaměsíčního obsazení pruského i slastí, jichž jim bylo zakoušeti. Proto považovali za svatou povinnosť přispěti též na společnou obranu rodného města, vlasti i celé říše. Vše, co údy vládnouti mohlo, hrnulo se za bránu

Kateřinskou, měšťané s lopatami, rýči a motykami předcházeli příkladem. Dne 11. května dokonce i studující mládež universitní nadchnuta jsouc krásným pohlavím rozloučila se na čas se ctihodnými klassiky a sborem ubírala se z brány za ostatními. Náspy, jež brzo potom zvedaly se pod jejich rukama, ještě dlouho nazývaly se „studentské". A od té chvíle práce pokračovala neobyčejně rychle.

Tvářnosti zimničného kvapu nabyla, když ve známosť vešel nový vpád krále Bedřicha do Čech r. 1744., když doslechli Olomoučané o dobytí Prahy, porážkách Rakušanů u Hohenfridberka a Zárova. Rychle byly načaté hradby prozatímně ukončeny, Kateřinská a Prostřední brána dohotovena a pevnosť úplně vyzbrojena. Leč mír drážďanský utlumil další válečný poplach a opevňování bralo se soustavně rychlým krokem dále.

Protože bylo potřeba kol města veliké prostory na zakládání hradeb po novém francouzském způsobu,*) bylo nutno odstraniti velký počet budov za hradbami a konečně všechna předměstí, jež šla okolo města, Nová a Plačtivá ulice, Lazce, Nový svět, Novosady a Povel. Majitelé domů a usedlostí odškodněni jsouce buďto penězi nebo vzdálenějšími pozemky erárními vystavěli si obydlí asi čtvrt hodiny od města. Tak vznikly vesnice: Nová a Zelená ulice, Povel, Novosady a Nový svět. Předměstí Ostrovy se strany ku klášteru Hradisku zmizelo navždy, nemocnice sv. Ducha**), sv. Lazara***) a sv. Ondřeje†) přeloženy do města. Celkem dal Rochepine pobořiti na 350 domů, v nichž obývalo na 4000 obyv. a veliké množství krásných zahrad šlechtických zničiti. Rameno Moravy Povelka, jež dříve od Prostřední brány tekla nynějšími městskými sady a teprve nad Novosady se ústila do hlavního řečiště, přeložil pod samy hradby těsně podél města (struha na kamenný mlýn) a vústil je do střední Moravy pod branou Kateřinskou. Na všech ramenech Moravy nastavěl mohutných stavidel na vydýmání vody, jíž dala se zatopiti celá severní a východní strana města. Proto nebylo tam ani třeba přílišných prací opevňovacích.

Za to tím složitější a důkladnější byly na straně západní a jižní.

Z bývalých vchodů, branek a bran ponechal jen Hradskou (později Svatokopeckou zvanou), Rohelskou (později Františkova, za klášterem Dominikánů) a Prostřední. Místo brány Blažejské, kterou dal zazditi, postavil Kateřinskou, od níž vedl dlouhý dřevěný most ku vnějším hradbám. Litovelskou bránu změnil na výpad. Mimo to trvala židovská branka čili výpad Michalský.

---

*) Systém Vaubanův. Záleží v náhlém lámání hradeb, v pracích podzemních a v četných ostře vybíhajících baštách, jimiž se síly útočníků lehce tříštily. Užívá se ho dosud.
**) Za branou Litovelskou.
***) Za branou Litovelskou.
†) Na cestě k Velké Bystřici.

Stavba pohlcovala ohromné sumy peněz. Počet zaměstnaných nikdy nebyl menší než 1000, ba dosahoval často výše 6—8 tisíc dělníků.

R. 1748. dne 17. června přijela císařovna se vznešeným manželem svým Františkem, jsouc na cestách korunními zeměmi, prohlédnout si postup prací pevnostních v Olomouci. Měšťané podali milované panovnici nejskvělejší důkazy lásky a nezlomné věrnosti a jí na počest pojmenovali bránu a ulici Prostřední branou a ulicí Terezskou.

Dne 9. září 1754. byly konečně práce ukončeny. Pevnost nákladem 10 milionů zlatých vybudovaná vítala svou císařovnu a matku opět. Téhož dne totiž súčastnila se Marie Terezie i slavnosti posvěcení sochy sv. Trojice na Horním náměstí.*)

A mohla býti hrda na pevnost svou, jejíž panensky čisté hradby koupaly se v mírném lesku podzimního slunce.

Z bývalých starých hradeb městských (ze 13. stol.) zbyly jenom zdi od brány Rohelské ku Hradištskému výpadu, pak hradby na skalních útesech pod dómem a konečně zdi počínajíc od biskupské residence až ku brance Blažejské. Na západě na místě bývalých zdí zvedaly se rozsáhlé kazematy, jež mohly býti i kasárnou pro vojsko i vězením i skladištěm střeliva, poněvadž byly úplně jisty od pum a granátů, jsouce neobyčejně silného zdiva, od brány Kateřinské po obou březích Povelky táhly se až ku bráně Terezské, odtamtud pak jen se strany městské (vodní kasárny). Z Dolní ulice vedla jimi Dolní brána na pravý břeh ku bráně Terezské, jež otvírala cestu vnějšími hradbami. Za kasematami hrozivě čněly do výše rozsáhlé bašty se střílnami pro hrubou i drobnou střelbu. Byly vesměs číslovány pro snadnější orientaci. Naproti bývalé bráně Blažejské byla bašta čís. 6., naproti ní na západ od brány Kateřinské bašta čís. 7. (staré městské jatky), proti Dolní bráně čís. 8., proti Terezské bráně čís. 9., u Litovelského výpadu čís. 10. Čísla 11. a 15. prostírala se po severní straně až ku redutě císařské. Již. od silnice k Holici, mezi hlavní a střední Moravou, byla rozsáhlá reduta novosvětská (Salzergut) čís. 1., za ní na levém břehu hlavní Moravy (u silničního mostu) čís. 2., u soutoku obou ramen Moravy čís. 3. Číslo 1. zasahovalo baštou čís. 38. (za nyn. Novým mlýnem) na pravý břeh střední Moravy. Rozsáhlé reduty byly též s obou stran Hradecké brány a zasahovaly až k Pavlovicím. Za baštami hlavními byly menší, ale vždy ještě pevné. Mezi čís. 7. a 8. čís. 29., mezi 8. a 9. čís. 30. a t. d.

Za nimi byly hluboké příkopy vysoko vodou zaplavitelny. Všechny části opevnění spojeny byly navzájem podzemními chod-

---

*) Stavba umělecké této památky počala r. 1716. Z počátku vedl ji městský kameník Václav Render do r. 1734., kdy zemřel, zanechav na další vedení 10.961 zl. Jeho díla chopil se r. 1738. Václav Rokycký, po něm jeho syn Jan, později Aug. Šolc. Sochy ozdobné vytesal Ondřej Zomer.

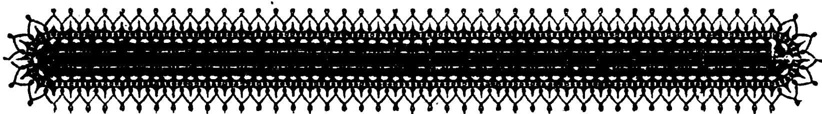
bami, z nichž kdykoli bylo možno rozvinouti nejhroznější křížovou palbu na nepřítele, kdyby se na bašty dral.

Když takto bylo dílo hotovo, dala Marie Terezie pevnosť hned zbraní, střelivem a potravinami co nejdůkladněji zásobiti. Ohromné sklady dosti prostory měly v kasematech, baštách i redutách.

V tutéž dobu postavena byla hlavní stráž k západnímu průčelí radnice a několik pracháren po blízkém okolí, jakož i zbrojnice na biskupství (nyní dělostř. zbrojnice).

Jak události brzy potom se sběhnuvší ukázaly, dopustil se baron Rochepine veliké chyby tím, že nenásledoval myšlénky švédské a neprovedl opevňovací opatření až na vrch Tabulový. Tak byl by mohl zabrániti nepříteli přístup k městu jedině s té strany možný a nepřítel byl by nucen teprve ho dobývati, což by mu bylo připravilo za podpory z pevnosti nemalé nesnáze a velikou ztrátu času. Mimo to nebyl by mohl pevnosť sevříti tak, jak prospěch obléhání by toho byl vyžadoval.

První dvě léta války sedmileté.

Marie Terezie nespokojila se pouze s opevňováním hranic proti dalším loupežným vpádům Bedřichovým, nýbrž starala se též o to, aby zjednala si vydatných spojenců a přátel. Doufala stále, že se jí podaří přece nespravedlivě odňatou zemi právem zabrati.

Z poslední války seznala, že třeba jest více kázně mezi vojskem, jež neschopností nebo shovívavostí vojevůdců byla velice utrpěla. Seznala, že třeba jest energických generálů, schopných mladých a neohrožených, že třeba nižší důstojnictvo změniti — ponechati jen mladé muže, kteří z povolání volili stav vojenský; poznala, že lépe třeba statečnosť odměňovati, aby tím rozmohlo se zápolení v horlivosti a udatnosti za císařovnu a vlasť. Měla dobrý vzor na králi Bedřichu, který skoro všechny bitvy sám řídě každý hrdinský čin na místě odměnil buď povýšením, peněžitou odměnou, nebo aspoň veřejnou pochvalou. Bylo jí na rozum dáno, že většinu nezdarů zavinila nepohyblivosť rakouského vojska, nedostatečné užívání děl a u důstojnictva nedostatek odborného vzdělání — zkrátka našla spoustu věcí ve své armádě, jež odstraniti si umínila stůj co stůj.

Předně dala do výslužby všechny starší generály, kteří nebyli s to, aby pořádek, kázeň a odvahu zavedli u svých podřízených; na jejich místa dosadila činné, obratné muže, kteří svěřenou úlohu provedli k úplné spokojenosti vznešené panovnice.

Do nižšího důstojnictva přijímala mladé šlechtice, plné horlivosti a lásky pro válečnictví.

Založila dělostřeleckou školu, již v dohled dala knížeti Liechtensteinovi, který ji tak prospěšně řídil, že dosáhl výsledků té doby neslýchaných. Dělo stalo se nadále nejstrašnější zbraní rakouské armády. Dělostřelecký sbor rozšířila na 6 praporů.

Na pokyn hraběte Dauna založila ve Víd. Novém Městě r. 1751. vojenskou školu pro důstojnictvo, kde vychovávala se mladá šlechta ve všech uměních válečných, opatřila škole výborné učitele a sama častěji ústav ten navštěvovala, aby v mladých mužích vzbudila lásku a oddanosť s horlivostí a odvahou.

Na základě pravidel a předpisů Daunových (Daunovo „Reglement“) provedla reorganisaci vojska, jejíž přirozeným následkem byla nová methoda u výcviku nováčků, jež rychlejší postup zabezpečovala. Původcem jejím byl Daun.

Každoročně zřizovány v různých krajích letní tábory, kde za řízení zkušených odborníků odbývala se rozsáhlá polní cvičení, jimiž nejen že armáda nabyla potřebné pohyblivosti, nýbrž i důstojnictvu poskytla se příležitosť za různých okolností dokázati svou duchapřítomnosť a chladnokrevnosť. Sama císařovna dojížděla často na prohlídku polních ležení u Olomouce nebo u Prahy, aby přítomností svou a štědrostí svou roznítila mysli nejen prostého vojína, nýbrž i všech jeho představených. Uměla líp než kterýkoli jiný panovník účelně rozdíleti všelijaké pocty, odměňovala důstojníky, kteří jí byli generály doporučeni, jiné dala si předváděti, aby dojmem své dobrotivosti a náklonnosti neobmezené jejich lásky si získala; tak probouzela všude odvahu a touhu jí se zalíbiti. U vojska získala si čestného názvu „matka taborů“.

A tak nešetříc námahy, práce a peněz dovedla toho, že armáda její dosáhla takové dokonalosti, jaké neměla za žádného císaře z domu rakouského.

Zpozorovavši, že jak vnitřní, tak vnější záležitosti státní spočívají v rukou neschopných politiků a diplomatů, dala průchod nespokojenosti své a zavedla novou dobu v řízení záležitostí státních, zvolivši si knížete Kounice za prvního ministra, aby tak jediný muž všechna odvětví správy státní měl na očích.

Bedřich věděl, co se v Rakousku děje, a tušil, že Slezsko není ještě na věky jeho.

Řídě se zásadou, že armáda, byť i v sebe lepším stavu byla, nepostačuje ještě na vedení války, snažil se, aby všech možných potřeb válečných zjednal si tolik, aby nikdy nebyl v nesnázích. Zřizoval rozsáhlá skladiště, jež pro případ nouze měly novou armádu vyzbrojiti, ošatiti, tak říkajíc znovu zříditi. V pevnostech jeho byly celé spousty koňských postrojů, obuvi, šatstva, zbraní všeho druhu, střeliva i prachu. Těžké dělostřelectvo dal rozmnožiti, posádkové pluky slezské zvýšil na 8 praporů, pruské na 3 prapory. Věda, že peníze hlavním jsou činitelem za války, šetřil za míru, kde mohl, sám vedl dvůr jednoduchý, prostý, aby jen co nejvíce ušetřil pro budoucí válku. Dovedl toho, že svým válečným pokladem, na vlastní tedy útraty, mohl několik tažení provésti.

Jakkoli tedy byl mír, pracovaly oba státy zimničně, chystajíce se na sebe vrhnouti, brousíce zbraně a toužíce již po proudech krve protivníkově. Jakkoli byl mír, zdánlivá shoda, bubřilo to stále, vřelo v obou státech, napjetí sice utajováno na obou stranách, druh na druha chtěl se řádně připraviti, a k tomu je potřebí času.

Leč konečně zjevně ukázalo se, že nutno ještě jednou skřížiti zbraň a to tím v krvavějším zápas, čím větší byla vzájemná

nedůvěra obou sousedů. Nastával to boj na život a na smrť. Marie Terezie chtěla nejen uloupeného Slezska nabýti, nýbrž i krále Bedřicha tak sklíčiti, aby už napřed zbavila ho prostředků ku opětnému útoku. Bedřich zase viděl v ní nepřítele daleko horšího, než by byl panovník mužský, ježto znal její nesmiřitelnou zášť proti lupiči Slezska, věděl, jak plane pomstou proti němu. Proto byl příští zápas pro něho tím těžší, že nejen mu bylo útoky nebo přemoc rakouskou odrážeti, nýbrž ji též úplně zničiti, neboť jen tím zajistil by si Slezsko, kdyby Marii Terezii učinil všeliké další podniky na znovunabytí Slezska nemožnými.

A tak vidělo Rakousko svou spásu v záhubě Pruska — a naopak.

Sotva se byl Kounic stal ministrem, už pracoval o to, jak by Bedřicha co nejvíce osamotil a své panovnici nové spojence získal. Úsilovnému a obratnému působení jeho se podařilo provésti to, co zdálo se neuvěřitelným: nesmiřitelnou Francii, jež od dob Františka prvního (panoval 1515—1547) planula záští proti domu Habsburskému, nejen smířiti, nýbrž i ku spolku s Marií Terezií pohnouti.

Toho lekl se Bedřich. Ujednav rychle spolek s Angličany, kteří měli v šachu držeti Francii, roznítil pochodeň válečnou uprostřed Evropy — za krátko vzplanula Evropa celá.

Bedřich vtrhl náhle, nevypověděv řádně války, do Sas r. 1756. a sklíčil kurfiřta saského Augusta III., spojence Marie Terezie, v opevněném ležení u Perna.

Marii Terezii nepřekvapilo tentokrát jednání Bedřichovo; předvídala je. Proto rychle poslala Augustovi pomoc pod Brownem a obsazovala vojskem severní a severovýchodní Čechy. Bedřich zatím odtáhl s částí své armády od Pèrna vstříc Brownovi a porazil jej dne 1. října u Lovosic. Osud Augustův byl rozhodnut, vojsko z hladu složilo zbraň. Sasko bylo v moci Bedřichově, jenž utvořil si z něho nevyčerpatelný špejchar na peníze a dodávky všeho druhu.

Na jaro chystal se do Čech.

S Marií Terezií spojili se nyní i král švédský, kurfiřt bavorský a carevna ruská Alžběta.

Sotva utuhly na jaře r. 1757. trochu cesty, už hrnul se král pruský třemi proudy do Čech. Všecky směřovaly v srdce jejich, ku Praze. Vojska rakouská pod vévodou Karlem Lotrinským ustupovala až pod Žižkov a ohradila se na Žižkově. Dne 6. května objevil se Bedřich se soustředěnou armádou. Došlo k bitvě krvavé, hrozné, nad níž krvavější byla snad jen porážka Rusů u Zorndorfu. Hned na začátku padl Schwerin, na straně rakouské brzo ranám podlehl Browne. Na konec dalo se vojsko císařské na zmatený útěk do nezásobené Prahy, kde zavřelo se na 50.000 bojovníků pod Karlem Lothrinským. Menší sbor, as 12.000 mužů, uchýlil se do východních Čech, kde právě nováčky sbíral a cvičil hrabě Daun.

Bedřich zatím sevřel město s obou břehů vltavských a jal se je bombardovati.

Dosti známy jsou úmysly jeho, že chtěl ničením nejvzácnějších památek stavitelských donutit město, aby otevřelo brány. Díky Prozřetelnosti nezdařily se mu jeho surové plány.

Vůdce menšího vojska císařského, jež přezimovalo na Moravě a nováčky k armádě posílalo, hrabě Daun, soustředív u sebe uprchlíky z bitvy pražské a novým odvodem sesíliv své sbory, táhl osvobodit Prahu. Bedřich nedal mu přijíti — aby snad za rozhodné bitvy posádka pražská na něho nevypadla a bitvy v jeho neprospěch nerozhodla — nýbrž sám se 30.000 muži táhl mu v ústrety. Daun položil se na návrší mezi Chocenicemi a Křečhoří (u Kolína).

Dne 18. června svedl s ním Bedřich po 2. hodině s poledne boj, v němž pravé rak. křídlo s bezpříkladnou chladností odrazilo sedm krutých útoků pruských, aniž v nejmenším porušilo svůj bitevní šik. Na konec, bylo to při západu slunce, Bedřich poprve před Rakušany utíkal. Prchal nepřetržitě až k Brandýsu. Daun však z přílišné opatrnosti nestíhal ho, jinak by byl pozbyl i zbytky armády poprve přemožené.

Praha byla osvobozena.

Na památku skvělého vítězství toho založila císařovna vojenský řád „Rytířský řád Marie Terezie“, nejvzácnější toho druhu v Evropě, pokládajíc 18. červen za obrození Rakouska.

Opatrného a rozvážného Dauna jmenovala prvním jeho velkokřižníkem.

Po bitvě kolínské přitáhl Daun ku Praze, spojil se s Karlem Lothrinským a jeho vojskem a vytáhl v síle asi 90.000 mužů do Slezska, dobyl veliké jeho části, porazil Prusy pod vévodou Bevernským, dobyl Svídnice a Vratislavi.

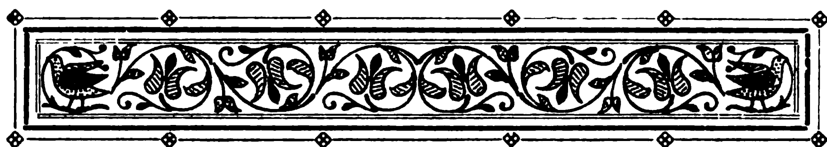
V tu dobu Bedřich zotaviv se z porážky kolínské bojoval s Francouzy, jež přemohl bitvou u Rossbachu (v listopadu). Sotva však zvěděl o vítězném postupu Daunově, obrátil se do Slezska.

V prosinci napadl vojsko rakouské, jemuž velel vévoda Lothrinský, u Litně (Leuthen) a porazil je úplně. Následky bitvy té byly neblahy. Vojsku rakouskému, které bylo příliš seslabeno, než aby na odpor strojiti se mohlo, bylo ustoupiti ze Slezska, jež tím vydalo Bedřichovi do rukou. Bez odporu zmocnil se znova celé země, dobyl Vratislavi, vyhnal zbývající posádky císařské z celé provincie. Jen ještě Svídnice odporovala.

Po bitvě leuthenské přenesla Marie Terezie vrchní velení nad svými vojsky „milému maršálu“ svému hraběti Daunovi.

Ten uchýlil se na zimu s pochroumanou armádou do Čech, osadil průsmyky do království vedoucí, dal nadělati zásek a všemožné činil přípravy, aby králi aspoň zabránil vstup do země české.

Ale Bedřich jiné snoval plány pro příští rok, třetí už zhoubné války o Slezsko!

Po bitvě u Litně.

Dříve, než přikročím ku vlastní výpravě na Olomouc, považuji za potřebno kratičký podati přehled vzájemné situace súčastněných států.

Dosavadní výsledky zbraní rozhodně nedostačovaly, aby možno bylo utvořiti si konečný obraz, zda ta neb ona strana zvítězila. Ani všechna krveprolití, kterých bylo už dosti, nemohla rozhodnouti osudného sporu. Vždy nová a nová vojska kráčela do obnoveného boje, druh druha nemohl zdrtiti tak, aby už nepovstal. Neboť poražený po odchodu vítězově zotavil se za krátko, naverboval nové vojsko a hnal se na novo do boje.

Záleželo tedy na tom, která strana dovede déle na bojišti se udržeti, déle útrapy a tíhu války snášeti. Přirozeně pohlížely zraky Evropy na Prusko v tomto stanovisku s nedůvěrou. Prusko dovede bojovati, Bedřich umí vítěziti, leč dlouho jeho malá říše boje nesnese. Chyba lávky! Spořivý duch Bedřichův dovedl takové nebezpečí zažehnati. Veda válku, snažil se dějiště její přenésti na území nepřátelské a na útraty jeho pak žíti. Ale i když okolnosti donutily ho, aby vlastní země hájil, aby ve své říši válčil, nebyly válečné výdaje jeho a útrapy poddaných v poměru s rakouskými. Bedřich neponechával správu válečné pokladny a válečného hospodářství ani nejspolehlivějším mužům. Sám dohlížel na vše, všechno sám řídil a spravoval, s málem dovedl provésti mnoho, kdežto Rakousko daleko ještě kulhalo v tom ohledu za Pruskem. Ovšem nebylo možno Marii Terezii všechno zlo najednou odstraniti, vždyť údivem musí nás naplniti i to, co provedla. V Rakousku byla celá armáda lidí zbytečných, kteří zabývali se revidováním, prohlížením a čímsi ještě císařských skladů. Za jejich nehty mizely ohromné sumy, tak že věc, již Prusko dostati mohlo za cenu nepatrnou, stála v Rakousku až šestkráte tolik.

Mimo to doplňování armády bylo v Prusku též moderněji zařízeno, než v Rakousku, a umožnilo Bedřichovi mnohem dříve ze sebe větší porážky se zotaviti, nežli se to dálo v Rakousku, kde proces ten trval značnou dobu.

Bedřich rozdělil zemi svou na okresy odvodní. Každý pluk měl svůj okres, jehož nováčky doplňoval ztráty v bitvách způsobené. Věc v čas potřeby postupovala rychle a hladce: po každé ztrátě nové proudy rekrutovaly se k vojsku. Jinak tomu bylo v Rakousku. Odvod v Rakousku vůbec nebyl ještě zorganisován. Daunovy předpisy vztahovaly se na vnitřní organisaci hotově už postavené armády. Aby přistoupil ještě ku opravě soustavy, jakou se armáda doplňovala, nebylo možno. Chybělo už času. A tak zůstal starý způsob ještě dále v platnosti. Bylo-li třeba dodati armádě posily, vysláni císařští důstojníci do různých končin říše, bez jakéhokoli pořádku, bubnovalo se a odvádělo se. Poněvadž země české válkou tolik byly trpěly, byla už zbraněschopná mládež z nich buďto už u vojska, nebo i mrtva, takže větší břemena lidu českému ukládati nebylo možno novým odvodem. Proto bylo nutno, aby odvodní komise uchýlily se poněkud hloub do zemí císařských. V Uhrách, na hranici turecké, v Chorvatsku, Italii a Toskánsku byli najímáni bojovníci pro císařskou armádu. Jest očividno, že takový způsob byl válečným podnikům rakouským nanejvýš nebezpečný.

Uplynula příliš dlouhá doba, než se dostala komise odvodní do kraje, kde chtěla odváděti — a ještě déle trval transport nováčků k armádě. Připojme teď ještě dobu výcviku — a rok je pryč, než se nováček stane potřebným.

Kdyby bylo se odvádění v Rakousku rychleji dálo, nemusela císařská armáda, ustoupivší na zimu do Čech, býti odsouzena k nečinnosti, nebylo potřeba, aby Bedřich téměř před jejíma očima vyrval jí celé Slezsko, a nejméně třeba bylo, aby dívala se, jak Bedřich posledního zbytku rakouské moci ve Slezsku dobývá — Svídnice. Přes zimu mohlo býti doplnění armády vykonáno, na jaře mohl Daun přikročiti ku osvobození Svídnice.

Leč toho nebylo. Bedřich rozložil svá vojska — opět v plném počtu — velikým obloukem proti armádě rakouské, aby klidně mohl dobývat Svídnice. A ve Vídni ani se nepomýšlelo na její vyprostění, ježto armáda Daunova byla nedostatečna a pomocné sbory byly kdesi ještě na jihu. Eo ipso byla Svídnice Bedřichu vydána v šanc.

Toť byly poměry na začátku nového léta válečného, léta 1758. Za takových okolností ovšem zdravý úsudek musil Rakousku dotud zdárný výsledek boje odpírati, dokud potrvá jeho nepraktické zřízení odváděcí.

Bitvou u Litně skončil Bedřich Veliký skvěle válečné tažení toho roku. Armádě rakouské bylo Slezsko vykliditi až na Vratislav, Lehnici, Svídnici a část hrabství Kladského a uchýliti se do zimního ležení u Hradce Králové.

Vratislav kapitulovala 19. prosince, Lehnice 26. a Svídnici od 15. prosince svíral svým sborem generál Fouqué. A přece bylo udržení aspoň této pevnosti pro průběh války nanejvýše důležito. Před bitvou u Litně bylo v úmyslu rakouské rady válečné bojovati ve Slezsku, spojiti se s Rusy a s nimi zasaditi

Bedřichovi smrtící ránu. Po oné bitvě odložiti bylo třeba podobné úmysly. Leč Svídnice na důležitosti ničeho nepozbývala, naopak mohla býti pevnou oporou Rakušanům za tažení r. 1758.

Bylo proto v zájmu Bedřichově zmocniti se pevnosti té za každou cenu a to co nejdřív. Mimo to jednalo se mu novou výpravu počíti pokud možno brzy, aby vojsko rakouské, dokud ještě se z ran nevyhojí, mohl tak odzbrojiti, aby mu nepřekáželo vrhnouti se potom s celou silou na Rusy. Proto počal s pravidelným obléháním Svídnice už dne 1. dubna 1758., ano vojsko, jež mělo dobývání Svídnice krýti, kantonovalo už od 15. března v okolí Landshutu a Frydlantu. Bylo to tedy v dobu, kdy ještě krutá zuřila tam zima, v dobu, kdy vojska hoví si ještě v zimních táborech.

Stav vojska rakouského, tábořícího u Hradce Králové byl, jak už zmíněno, nanejvýš trapný. U Litně pozbylo téměř polovici bojovníků, k tomu začaly zhoubné nemoci mezi vojskem v zimě a zničily poslední zbytky morální její síly. První snahou Daunovou bylo tedy armádu svou jak mravně tak hmotně povznésti, aby mohl s ní opět operovati. Jak obtížné bylo odvádění a dodávání nováčků k vojsku, jsem už řekl. Mimo tu pomoc snažil se Daun stáhnouti k sobě všechna vojska z celé říše, pokud přítomnosti jejich místa ona postrádati mohla. Pluky, jež dosud byly u armády francouzské, přitrhly k Daunovi, vojsko toskánské a posádky, jichž bylo možno v Nizozemsku postrádati, byly poslány k Hradci, 10.000 Sasů, již určeni byli k vojsku francouzskému a už na cestě byli z Uher, bylo zůstati v Čechách. Uhry měly rychle ozbrojiti nové a nové zástupy a kraje moravské měly rozkaz za postupování Prusů do Moravy vesměs se chopiti zbraní. Dokonce i říšská armáda byla do Čech povolána a utábořila se v kraji Chebském a žateckém, aby hájila království českého.

Leč to vše nebylo by dostačilo, kdyby se byl král přímo proti Daunovi obrátil.

Ale Bedřich nevěřil, že by takové poměry byly u vojska rakouského! Mimo to sám utrpěl též ztráty veliké a nákažlivé nemoci zuřily v jeho vojsku zrovna tak, jako v rakouském. Přese vše to byl by však se vrhl na Dauna, kdyby nebyl věděl o výborném jeho postavení, o zničení nebo přerušení spojovacích prostředků vedoucích z Kladska do Čech — a kdyby nebyl býval už s celým odvážným plánem pro příští tažení hotov!

Jsa zásadním nepřítelem války obranné, snažil se dokud jen mohl útočiti. Tím rozhodoval sám o způsobu válčení, získal času pro různé pohyby, zkrátka byl pánem situace. A státu jeho byla by též válka obranná osudnou bývala, ani nepřátelé získavše příhodné doby mohli by nejlepší přípravy provésti a krále konečně mohutným rozmachem úplně zdrtiti, nehledíc ani k tomu, že by mu bylo zásobovati se ze vlastní země, vyssávati vlastní říši — kdežto za války útočné žil na útraty obsazené země. Bedřich sám soudil takto: „Musíme dáti nepříteli zaměstnání v jeho vlastní

zemi, chceme-li jeho úmysly odraziti. Při tom ovšemť jest vojevůdci při jeho podnicích spoléhati též poněkud na náhodu a připustiti možnosť šťastného výsledku; zkrátka, tentokrát že jeho rozhodnutí, a o tom že jest pevně přesvědčen, jest jeho okolnostem nejpřiměřenější."

A rozhodnutí to bylo po dobytí Svídnice — táhnouti na Moravu.

K rozhodnutí tomu přivedli jej různí činitelé.

Předně, že silnice, vedoucí na Moravu, mnohem pohodlnější byly a že jich nikdo nehájil (alespoň ne rozhodně), kdežto průchodů do Čech by mu bylo teprve krví vykupovati. Zmocní-li se pevnosti Olomouce, bude míti nejkratší cestu do Vídně volnu. Že by těžko bylo to provésti, nemyslil, an r. 1741. se ho byl téměř hravě zmocnil. Výhody, jež městu skýtala rozsáhlá opevnění, jež ostatně Bedřich podceňoval, doufal vyrovnati tím, že Dauna úplně oklame o pravém směru svého pochodu a že Olomouc sevře dříve, než bude moci se zásobiti a posádku sesíliti, a Daun potom, boje se o pevnosť, že spíše snad nějakou neprozřetelnosť spáchá a tím příležitosť k bitvě dá. A toho si Bedřich přál. Však nejvíce jej lákalo, že Morava byla nejúrodnější zemí rakouskou a dosud ušetřena od obtíží válečných. Z toho důvodu doufal najíti tam tolik zásob, že bude moci úplně na útraty obyvatelstva jejího celé tažení provésti. Doufal též, že se zmocní tam skladů rakouských.*)

Dne 16. dubna kapitulovala Svídnice. Bedřich čekal jen na to, aby měl ruce volny a mohl přikročiti k zamilované už myšlénce výpravy na Moravu.

*) Oba poslední důvody, jak další ukáže, zklamaly ho nejhůř.

Od počátku obležení do 20. května.

Od 1. do 8. května.

Armáda rakouská byla v dobu pádu Svídnice rozložena takto:

u Skalice 18 pluků pěchoty, 9 setnin granátníků, 10 pluků jízdy (v opevněném táboře),

v Trutnově 10 pluků pěchoty, 7 pluků jízdy pod generálem jízdy Buccovem,

u Náchoda 10 pluků pěchoty, 4 pluky jízdy pod zbrojmistrem vévodou Ahremberkem,

u Chudovy 2 pluky pěchoty, 2 pluky husarů a Panduři pod Laudonem,

u Králík 2 pluky pěchoty, 1 pluk jízdy (Chorvati a Moroszovi husaři) pod gen. Jahnem.

Za zády měl Daun ohromná skladiště v Litomyšli.

Celkem měl Daun na pohotově 37.000 bojovníků (dle pramenů pruských).

Nyní jednalo se Bedřichovi o to, provésti pohyby své tak, aby Dauna zůstal pravý jeho záměr co nejdéle tajen. Hlavní moc jeho tábořila v okolí Landshutu a Frydlantu, celkem na 33.000 mužů. Vzdálenosť její od Olomouce byla na 30 mil, kdežto rakouská armáda měla k Olomouci nanejvýš 18 mil. Měl tedy cestu ještě o 12 mil delší k Olomouci, nežli Daun. Leč vše to nahradil účelnými pohyby.

Téhož dne, kdy dobytá Svídnice posádkou pruskou byla obsazena, dne 19. dubna, opustila hlavní armáda pruská svá postavení v horách a kantonovala v okolí Frankensteinu. Odchod ten maskoval generál Ziethen, který se 12 prapory a 10 švadronami zůstal mezi Landshutem a Broumovem a připojil se tak posicím generála de la Motte Fouqué v hrabství kladském. Fouqué stál původně se 16 prapory, 15 švadronami a 24 děly v okolí Broumova, aby kryl obléhání Svídnice. Téhož dne však, kdy Ziethen zaujal jeho postavení, ustoupil do Kladska a utábořil se v okolí Wallisfurtu.

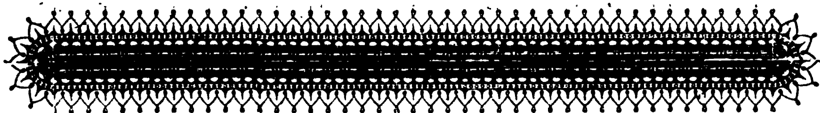
Úkolem obou bylo dále tak manévrovati, aby u nepřítele vzbudili mínění, zástupy jejich že jsou předvojem armády Bedřichovy, jež tudy do Čech se chystá; k tomu cíli opravovali cesty, obsazovali důležitá místa a rozšířili v obyvatelstvu zprávy účelu tomu odpovídající.

Daun dobře byl zpravován o všech těch pohybech — a dal se oklamat. I toho se dověděl, že obrovský dovoz (1000 vozů) potravy, píce a střeliva z Nisy na cestu do Čech se chystá. A když se dověděl, že 24. dubna král sám prohlížel zařízení Ziethenova a Fouqué-ova, byl pevně přesvědčen, že jej král v Čechách napadne. A zatím vojsko Bedřichovo rychlými pochody spěchalo už k Nise a odtud do Opavy.

Teprve dne 1. května nabyl jistoty, že král jinam se obrátil, ale zprávy, že král táhne na Olomouc, nepovažoval za věrohodny, mysle spíše, že jsou jen lstí, která jej má vylákati z jeho výborných opevnění. Tím houževnatěji tedy lpěl na svém táboře skalickém, jsa i teď přesvědčen, že Bedřich jej v Čechách k bitvě přinutí. Celé lesy dal porážeti, aby cesty z Moravy zatarasil, tábor náspy obehnal, cesty a mosty bořil. A když byl tak všecko vynaložil, aby pruské výpočty zmátl, když byl tolik času a síly promrhal, doví se najednou z bezpečného pramene, že Bedřich nikterak nemíní marně se pokoušeti o jeho tábor, nýbrž že rychle táhne na Olomouc!

Zatím byl však Bedřich dávno v Opavě. Dne 29. dubna vtáhly voje jeho do Opavy. Generál Fouqué zmizel z Kladska, aby z Nisy dopravil králi k Olomouci obléhací dělostřelectvo, střelivo a zásoby potravy. Generál Ziethen dostal za úlohu vyloupit za zády Daunovými sklady v Litomyšli. Rakouský generál, polní maršál markýz de Ville, který chránil hranic moravských se 4 pluky Bavorů a 8 pluky jízdy, ustupoval od Opavy před blížící se přesilou se sborem svým asi 5000 mužů k Jíbavě a Olomouci. Cestou strhal všecky mosty přes Moravici i Moravu a dne 2. května byl už u Olomouce. Poslav bavorské pěší pluky do pevnosti na sesílení posádky, odtáhl s jízdou do Prostějova.

Přípravy k obraně v pevnosti.

Nebylo už tedy pochyby. Olomouc měla přestáti krvavý krest! Čekala ji úloha čestná, ale těžká. Důvěru, jakou v ni skládala těžce zkoušená císařovna, nesměla sklamati, nechtěla-li uvésti Rakousko do největší krise. Otázku pevnostního velitele rozřešila císařovna šťastně, poslavši do Olomouce už dříve pro případ obležení polního zbrojmistra barona Marschalla z Burgholzhausenu, válečníka to tělem i duší, který neohroženosť svou už na mnoha místech skvěle byl dokázal. Zároveň u měšťanů olomouckých získal si úcty a důvěry přichylností, přímou povahou a uhlazenými mravy.

Hned jal se posádku rozmnožovati. Z několika praporů dovedl ji brzo na 7500 mužů.*)

---

*) Byli to: 1 prapor Baden-Badenův 400 mužů, nyní pěší pluk čís. 23.
2 „ Simbschenovy }
1 „ Preysachův } 1200 „ „ „ „ „ 53.
2 „ Varaždinské 1500 „ „ „ „ „ 39.
Celkem 3100 mužů pod hrabětem Dražkovičem.

Pod baronem Voithem byli:

1 prapor	císařský	nyní pěší pl. čís.	1.
1 „	Hildburghausenův	„ „ „ „	8.
1 „	{Neupperkův . . .	„ „ „ „	7.
	{Moltkeho . . .	„ „ „ „	13.
	{Ahrenberkův . .	„ „ „ „	21.
1 „	Kolovratův . . .	„ „ „ „	17.
1 „	Marschallův . . .	„ „ „ „	18.
1 „	Keuhlův	„ „ „ „	49.
1 „	Wallisův	„ „ „ „	11.

Každý prapor průměrně o 400 mužích = 2800 mužů,
3 prapory Bavorů . . . . = 1300 (dle jiných 1500) mužů.

Pod majorem hrabětem z Walderode:
Dragouni pluku Darmstadtského (dragounský pluk č. 4.) 200 mužů
Husaři „ Karolyova (husarský „ „ 6.) 100 „

Pod velitelem dělostřelectva podplukovníkem šl. Alfsonem:
3 setníci, 5 ohněstrůjců, 150 puškařů.

Místním velitelem byl major Paissel.

Inženýři: Generalmajor baron Rochepine,
plukovník hrabě Gianini (přišel 17. května),
3 setníci, 1 nadporučík se 2 poručíky, 1 kondukter.

Podkopníci: 1 setník, 42 muži.

Baron Marschall byl tentokráte obezřetnější, nežli hrabě Daun. Od obratných vyzvědačů dovídal se o všech pohybech pruských a vyrozuměl z nich rozhodné nebezpečí pro Olomouc. Když táhl Bedřich na Opavu (28. dubna), svolal radu, jež za předsednictví nejvyššího kancléře hraběte Haugwitze radila se o nutných opatřeních pro případ obležení.

Přítomni byli zástupcové civilních úřadů: baron Záviš, krajský hejtman olomoucký, přerovský krajský hejtman hrabě Sinzendorf a jiní.

Moc vojenskou zastupoval polní zbrojmistr baron Marschall, polní podmaršálek baron Bretton a generalmajor baron Rochepine.

V čele rady městské byl rychtář Tadeáš Zimmerle, purkmistry po dobu obležení Jan Langhammer a František Novák.

Začátek protokolu zapisovatelem šl. Kannegiessrem vedeného přeložen zní: „Za předmět obvyklých porad vzato jest, jaké přípravy třeba by bylo co nejrychleji podniknouti za stále bližšího nebezpečí nepřátelského vpádu na Moravu, co na venkově, a jak dala by se v krajích vpádem zvláště ohrožených všeliká podpora nepříteli odejmouti a jaká opatření současně ve zdejší pevnosti samé dlužno by bylo za nastávajícího obležení provésti."

Podle toho nutným shledáno:

1. Všecko seno, které jen v kraji olomouckém a přerovském sehnati se dá, aby bylo jako vojenská exekuce udáno a do Olomouce odvezeno. V Olomouci samé zůstane pro potřebu pevnostní dle odhadu 20 tisíc centů. Proto zření míti se má k tomu, aby veškeren přebytek, jehož v Olomouci nutná potřeba se neshledá, co nejrychleji dodán byl k armádě do Čech. Oba krajští hejtmané, olomoucký a přerovský, bez průtahu ať se uchopí bližšího provádění onoho nařízení. Všechna přípřež z ohrožených krajů ať se pokud možno vzdálí.

2. Oběma uvedeným hejtmanům se nařizuje, aby v krajích svých provedli co nejdůraznější opatření, dle něhož každá vrchnosť všecky koně, ať už patří poddaným neb komukoliv jinému, pod velmi těžkými tresty co nejspěšněji do Olomouce má dodati. Nejméně však z každého lánu čtyři koně dodati jest krajským hejtmanům. Na správné provádění toho rozkazu ať každá vrchnosť ustanoví a sem pošle úředníka jako komisaře, který by na vše patřičný dohled vedl. Tak nabytým potahem odveze se zabavené seno do Olomouce, potažmo do skladiště olšanského. Olomoucký král. krajský úřad potom vůbec dle potřeby ať rozdělí všechny potahy tak, aby část podle potřeby ze skladiště olšanského seno, část z Prostějova tvrdé krmivo do Čech odvážela a to dotud, dokud naprosto blízké nebezpečí jim to nepřekazí. Kdyby však nepřítel další dovoz zastavil a v návratu jim zabránil, postará se o ně president komory české baron Netolický. Každý vozka opatří se hned z domu pící aspoň na 10 dní, ale tak, aby sena pro potřebu vojenskou určeného co možno ušetřeno bylo. Proto na všech stanicích, kde vozkové se zdrží, ať zřídí se vydatná pastviska, kam se koně místo krmení vyženou.

Třeba srozuměti se s baronem Netolickým, aby i on v Čechách totéž nařídil. V Olomouci nezadrží se z obou krajů ani jediná přípřež, za to však zakáže se majitelům dostavníků a povozů s potahem z města se vzdáliti, ježto koní jejich užije se pro potřebu pevnostní.

3. Pro případ vpádu nepřátelského dán byl už několikráte příslušný rozkaz súčastněným. Přece však se znova nařizuje všem obyvatelům ohroženého území, aby s dobytkem a všemi obživnými zásobami, jež odnésti možno, ukryli se do neschůdných hor a kdyby třeba bylo, aby uchýlili se s bravem i skotem do kraje hradišťského a třebas až i do Uher. Pro ten případ bude se vyjednávati o to s uherskou kanceláří ve Vídni a hradišťskému hejtmanu dají se potřebné pokyny, aby tu a tam určil kus pastvy pro prchající stáda. Zároveň oněm vrchnostem, jejichž pozemky snad dobytek se požene, doporučuje se, aby poskytly potřebné pastvy za odškodněnou. Rozkazuje se a nařizuje přísně, aby všecka zbraně schopná mládež na první zprávu o blížícím se nepříteli na útěk se dala a v horských úkrytech dotud potrvala, pokud nebezpečí nepomine.

Co se týká opatření v pevnosti samé, poznamenává velitel pan polní zbrojmistr baron Marschall, že

4. třeba jest větší pohotovosti pokladniční v pevnosti, než jest obnos 103.599 zl. $27^1/_2$ kr., který právě pohotově jest. Nutno tedy z brněnské pokladny válečné na krytí potřeb do Olomouce poslati k rukám kontrolora Langa 100 tisíc na vyplacení žoldu za měsíc květen. Mimo to třeba sem dodati dalších 50 tisíc zl. z řečené pokladny válečné, jež v zásobě netknuty zůstanou pro případ obležení. Olomouckému hejtmanu krajskému bude příslušeti, aby vyjednal, kdyby nutnosť toho vyžadovala, půjčky od soukromých a dovoluje se mu $5^0/_0$ zúrokování složených peněz. Půjčovatelům ať jménem Jejího cís. král. Veličenstva zajistí správné navrácení jak půjček, tak i úroků. Kdyby vpád skutečně se udál a sbor generála de Ville zpět táhl, anebo císařská armáda zde v okolí postavení zaujala, nedá se nijak oběh pruských peněz, jimiž většina našich sborů jest opatřena, zameziti. Proto bude žádoucno, aby se oznámilo v olomouckém a přerovském kraji, jakmile se obrátí vojsko do Slezska nebo na české hranice, na čas, pokud okolnosti ony potrvají, že mají pruské peníze volný oběh míti. Totéž bude platiti pro každý kraj, kam se vojsko obrátí.

5. Onemocnělí a ranění vojíni, jichž uzdravení nedá se tak brzo očekávati, byli by arciť pevnosti na obtíž. Z nejvyššího nařízení bez průtahu tedy zřídí se hlavní nemocnice ve Znojmě a blízkém klášteře Louckém, kam nemocní se budou dopravovati. Užívati se bude na dopravu koní, jež postaviti má země.

6. Jsou ještě před Kateřinskou a Terezskou branou budovy, jež nepříteli mohly by na prospěch býti. Uzná-li to komise, budou po odhadnutí domy ty na první poplach buď vlastními majiteli anebo za jejich nepřítomnosti najatými lidmi bez meškání zbořeny.

7. Stane-li se, že i inženýři vojenští, přišedší od armády, po dlouhou dobu už platu dostati nemohli, bude jim na náležitou stvrzenku vyplacen a oznámení o tom podáno nejvyšším úřadům na řádný záznam v účtárně.

8. Posádce, pokud toho dosud pro jakýkoli nedostatek opomenuto, šatstvo se ověří a pokud ho není, na útraty válečné pokladny doplní.

9. Poněvadž zdejší správce skladů Peperle sám nedostačuje na obstarávání dodávek do založených skladišť, bude mu přidělen přísedící stejného úřadu, jehož k tomu účelu v Brně už jmenovali a sem odeslali.

10. Pokud nebylo dodáno od tesařského mistra dle smlouvy bez jeho viny, z nedostatku potahů, oněch 3000 kmenů na krytbu a opevnění pekáren a skladišť prachu, má se mu pomoci potahy od krajského úřadu, aby dřevo ono co nejdřív mu došlo.

11. Duchovenstvu zdejšímu dá se hned, zavčas, pokyn, aby bylo stále hotovo a na cestu přichystáno, ano za vpádu mu bude pevnosť opustiti, poněvadž klašterů užije se za kasárny. Pouze oni duchovní, jichž k duchovní správě nevyhnutelně je třeba, zůstanou.

12. Saským důstojníkům, kteří v pevnosti jsou a saské vojíny, vracející se z pruských služeb, shromažďují, aby je vlastním plukům poslali, a nároky činí na podporu peněžitou, výživu a volný byt, poskytovati se bude všech prostředků a záloh peněžních na kvitance, aby práce jim usnadněna byla,

13. Po celé zemi vyhlásí se, aby všechno nadbytečné obilí a seno, všechny hotové zásoby do skladišť císařských se odvedly a to z přerovského a olomouckého kraje do Olomouce, znojemského a jihlavského do Znojma a Jihlavy, z hradištského a brněnského do Brna. Odváděčům vydají se stvrzenky, na něž po skončení a odražení vpádu bude jim vyplacena cena Jejim Veličenstvem určená — vše v pořádku všem.

Nezůstalo však při pouhém usnesení, nýbrž přikročilo se ihned na přísné a přesné provádění celého protokolu do nejmenších podrobností. A měšťané olomoučtí patřili na všechny kvapné přípravy tentokráte nikoli bázlivě, nýbrž hrdě, neboť doufali, že nepříteli, jemuž před 17 léty brány bez boje téměř otevříti musili, tentokráte jiné překvapení uchystají. Bojechtivosť jejich přecházela v pomstychtivosť. Důvěřujíce úplně pevnostnímu veliteli, že bude hájiti pevnosti úplně zásobené a vyzbrojené do krajností, nabývali též smělé a odvážné mysli. A tak nebyla nálada před hrozícím krvavým obležením nikterak stísněná.

Pohyby obou vojsk do 8. května.

Dne 25. dubna dal se Bedřich na pochod s předvojem sestávajícím ze 16 pravidelných a jednoho nepravidelného praporu (le Noble) a 33 švadron. Polní dělostřelectvo, pekárny, válečná pokladna, vozotajstvo bylo ještě před odchodem jeho do Nisy dopraveno. Dne 27. dosáhl Prudniku (v prus. Slezsku), 28. byl v Krnově, 29. nocoval v Opavě, kde spojil se s ním princ Würtemberský, jenž se 4 pravidelnými a jedním neprav. (Salenmon) praporem a 25 švadronami byl pozoroval generála de Ville.

Dne 1. května vyrazil král z Opavy, kde nechal na udržování spojení s dolním Slezskem, zvláště s Nisou, prapor granátníků a táhl na Češdorf 1. kv., dne 2. května minul Jibavu (na Budišov a Domašov) a dne 3. kv. zastavil v okolí Štarnova u Šternberka.

Hlavní voj pod polním maršálem Keithem soustředil se 25. dubna v Pačkově, dne 26. tábořil v Nise. Tam rozdělil Keith vozotajstvo i armádu ve dva proudy a dne 28. dal se na cestu za králem. Téhož dne nocovalo vojsko jeho v Prudniku, 29. v Krnově, kde provedl vyměnění válečných zajatců. Válečná pokladna, těžké polní dělostřelectvo a mostní lodice (pontony), polní pekárny a zbytek vozotajstva s četným dovozem mouky a píce spojil se s armádou. Dne 1. května tábořil v Děsné, Mladečku a Špachově, 2. kv. v Berouně, 3. května, tedy současně s králem, přibyl do Šternberka.

Téhož dne ještě poslal Bedřich 500 husarů k Uničovu, aby nabyli zpráv o rakouské armádě a její pohybech. Mimo to dostal podplukovník Seelen rozkaz, aby s 500 husary zmocnil se Litovle, jež Moravou jsouc obtékána a trochu ještě po starém způsobu opevněna náspem a zdí, skýtala výborné místo výbojné a dobrou oporu obrannou. Kromě toho byla obsazena jen husarským plukem Karolyho, který ustoupiv ze Šternberka před Prusy, mínil se v Litovli brániti, strhav všecky mosty přes Moravu. Proto rozhodně odmítli stateční husaři vyzvání, aby se vzdali. Seelen snažil se jim vpadnouti do zad, což mohlo se státi jen přechodem přes Moravu. Leč úsilí jeho tříštilo se o bařinaté břehy Moravy. Čtyři útoky

jeho jízdy byly rakouskými husary odraženy (Cerrini). A i když druhého dne pomoc přivedl gen. Neuwied, nedařilo se Prusům líp, třebas sesíleni byli 2 prapory a 2 děly. Teprve když dal Neuwied na město stříleti, ustoupili, ježto nebylo jejich úlohou pouštěti se v pravidelný boj, ku Prostějovu, pozbyvše 31 zajatých (Tempelhof). Nepatrné skladiště padlo Prusům do rukou.

Předvoj králův hnul se teď k Litovli. Král rozložil jej ve městě a po vesnicích s té strany k Olomouci a ve městě dal zříditi polní pekárny. Jeho místo u Šternova zaujal maršál Keith, nechav ony pluky, jež stany byly opatřeny, tábořiti venku. Do Šternberka vložil oba nepravidelné prapory (le Noble a Salenmon), aby jednak kryli pekáren pro vojsko Keithovo tam postavených, jednak aby udržovali a jistili spojení se Slezskem.

Dne 5. května překročil král u Litovle Moravu a sesílen 10 prapory a 10 švadronami Keithovými bral se k Olšanům, kde mněl generála de Ville krýti vojenské sklady. Zastal tam však jen 300 husarů, kteří po malé šarvátce couvli do Prostějova, zanechavše zbytky senných zásob králi. Obsadiv Olšany, detašoval*) král plukovníka Wernera se dvěma pluky husarů zmocniti se Prostějova. Král sám se 6 pluky husarů a 4 prapory granátníků táhl mu v patách.

De Ville dověděv se, že král s velikou přesilou táhne na Prostějov, opustil už v noci město, cítě se slabým vůči celému sboru a rozložil se na návrší v okolí Brodku. V městě zanechal jen 300 dragounů, kteří však hotovili se k odporu osadivše most přes Romži. Werner nařídil 2 švadronám sesednouti a pěšky mostu se zmocniti. Nyní byli dragouni s mostu brzo sehnáni a i z města vytlačeni.

Na získaném obsazeném prostoru zarazil král tábor, jemuž nadřídil prince Würtemberského. Ponechav ještě u Olšan 10 švadron s pěchotou, vracel se král do Litovle.

Daun, zvěděv jistotu, že Bedřich na Moravu táhne, a domnívaje se, jak zmíněno, že jej z Moravy chce přepadnouti, neobmeškal ničeho, aby mu v tom zabránil.

Předně dal rozkazy svým detašovaným sborům a oddílům, kterými vykázal jim nová stanoviska.

Laudon opustil dne 2. května Chudovu a přes Rychnov a Landškroun postoupil k Zábřehu, kam došel 5. května, den později obsadil 700 muži Úsov. Dne 7. května postoupil ještě do Mohelnice, dostal posilou husarský pluk a 8. května vtáhl do Konice, odkudž poslal 100 husarů a 150 Chorvatů do Ptení, 100 husarů a 200 Chorvatů do Náměště.

Generál Janus vytáhl ze svého postavení u Králík, kde nechal jen 300 jezdců a přibyl 6. května do Šilperku, obsadil 300 pěšími a 150 husary Šumberk, 8. května postoupil do Zá-

*) Detašovati = samostatně někam poslati, odděliti.

břeha a ohradil se konečně na Vyšehoří u Mohelnice, poslav ještě dva prapory do Šumberka a menší oddíly do Loštic, Lišnice a Bůzova.

Aby pak železný polokruh ten doplnil, obsadil de Ville 100 husary Plumlov a měl tak spojení s Laudonem. Do Tovačova poslal 600 jezdců pod plukovníkem Vehlou.

Poněvadž se pruské hlídky nemohly za onen oblouk nijak dostati, neměly též ani tušení o tom, co se s hlavní rakouskou armádou děje. A odvážily-li se dále, padaly Rakušanům do rukou. Ovšem že úloha oněch detašovaných oddílů rakouských nebyla nikterak lehka. Mělyť býti harcovníky, jejichž tykadla neohroženě znepokojovati měla pruské oddíly, jež rozjížděly se po plenu a loupeži, jakož i po zprávách, kudy rakouská armáda táhne a v jaké situaci se nachází. V obém pak měly Prusům rozhodně zabraňovati. Už několikráte poslal Bedřich silné stráže na zvědy, leč všechny vracely se s nepořízenou. Dne 4. května narazil pruský důstojník s výzvědnou četou 40 jezdců na Rakušany, kteří důstojníka s 15 muži u Loštic zajali. Choulostivou tu zprávu donesl králi uprchlý zbytek.

S události té soudil král, že Daun s předvojem svým se náhle tak přiblížil.

Plným spěchem činil pokusy na vydmutí Moravy kolem Litovle, leč marně. Mimo to poslal 23 prapory a 13 švadron dne 6. května do Nasoburek, kde položili se táborem k vojsku tam už ležícímu.

Princ Würtemberský se 2 prapory granátníků a 30 švadronami postoupil k Prostějovu, pěchotou obsadil město, s jízdou dorazil do Žešova do tábora (proti gen. de Ville).

Gen. Forkade s 10 prapory a 20 švadronami rozložiti se měl táborem u Unčova a krýti pravý bok spojovací čáry mezi Olomoucem, Svídnicí a Nisou.

Zatím však Daun daleko nemínil ještě slepě hnáti se do prostřed posic krále pruského. Když byl uvedl své menší sbory detašované v pohyb, hnul se dne 3. května od Skalice a táhl přes Voděrady a Choceň a dne 5. května rozložil se táborem u Litomyšle. Tím zabránil pruskému gen. Ziethenovi od loupení tamějších skladů vojenských.

Polního zbrojmistra Harsche se značným sborem nechal Daun u Trutnova a Náchoda a gen. Unruh se 4 pěšími pluky v táboře u Hradce Králové. Leč už dne 7. května, kdy byl plnou jistotu zvěděl, že Bedřich Olomouc obléhati míní, poslal gen. Harschovi rozkaz, aby připojil se k hlavní armádě a u Trutnova nechal jen podmaršálka Kalnokyho s jeho husary a gen. Esterhazyho s plukem husarů Dessevffyho a s Banáty*) v Náchodě.

*) Uherská jízda z Banátu (v jižních Uhrách).

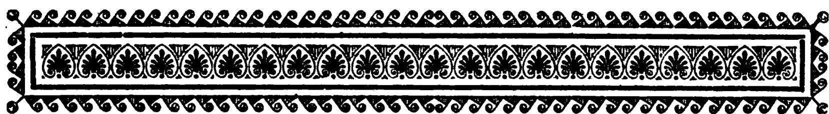
Táborem u Litomyšle zachránil Daun jednak tamější sklady, jednak získal výhodné posice, jíž úplně ovládal průsmyky z Moravy do Čech vedoucí a byl v kteroukoli dobu s to, aby přitáhl Olomouci blíže, kdyby toho potřeba vyžadovala, anebo nadejíti nepříteli k Brnu, kdyby dále do Moravy táhnouti mínil.

Zkrátka, mohl kdykoli dáti se na pochod tam, kde ho nejvíc bylo by třeba.*)

*) Postavení, jež zaujal Bedřich dne 8. května proti Daunovi, vidno z přehledu:

u Nasoburek	pod Bedřichem samým . .	26 praporů	33 švadron
u Unčova	„ gen. Forcade	8 „	24 „
u Štarnova	„ markrabětem Karlem .	8 „	16 „
v Prostějově a Žešově	„ princem Würtemberským	2 prapory	30 „
ve Šternberku . . .	„ „ „	2 „	—
v Opavě	„ „ „	1 prapor	—
na pochodu se zbytkem dovozu		1 „	—
	dohromady	48 praporů	103 švadrony

V pevnosti od 1. do 29. května.

Dne 1. května překročila královská pruská moc pod samým Jeho Veličenstvem u Opavy slezské hranice a předvoj její pod gen. Retzovem přišel až do Dešny na Moravě, odkud Retzov jménem Jeho král. Veličenstva vyzval olomouckého cís. kr. hejtmana barona Záviše, aby za příčinou provádění řádných dodávek do jeho stanu v Dešné se dostavil — ale výzvy té nedbáno.

Dne 2. května postoupila nepřátelská armáda dále do Moravy a prováděla různé násilnosti a útisky v okolí Berounu. V pevnosti nařídil velitel všem klášterním duchovním, aby ihned z Olomouce se vzdálili. Jen nejnutnější počet směl v klášteřích zůstati. Též mnoho šlechty a bohatého měšťanstva z města uprchlo.

Dne 3. května přitáhli Prusové ku Šternberku.

Dne 4. května táhli Litovlí a Unčovem a celá jejich moc obnášela na 65.000—70.000 mužů. Utábořili se v okolí obou měst. Téhož dne počali též Litovel opevňovati. Vlastní úmysl nepřátel však nikterak nebyl sem obrácen! Jejich úmysl byl, že chtěli zkusiti tajně s boku neschůdným pohořím vniknouti do Čech ku Litomyšli, kde byly veliké vojenské sklady cís. král. armády. Leč polní maršál hrabě Daun projekt ten jim strhal svou chytrostí a moudrými zařízeními. Jeho Excellence předstihl je o dva denní pochody a utábořil se výborně u Litomyšle s 50.000 muži vybraného vojska. Už 3. května byl udělil (Daun) panu z Altstadtu, komisaři tamějšího kraje, a krajskému hejtmanu olomouckému rozkaz, aby dostavili se k němu ohledně dalšího pochodu Moravou a potřebných k tomu zařízení. Krajský hejtman přerovský měl Olomouc zásobovati. Dne 3. května zavřely úřady cís. král. poštovní úřad. Ježto předvoj pruský odpoledne viděti bylo před hradskou branou a celá armáda nepřátelská za ním do nížiny následovala, soudilo se, že nepřátelé vskutku mají na Olomouc nabroušeno. Polní zbrojmistr baron Marschall chystal proto všechna možná opatření ku statečné obraně. Zatím vtáhl do města druhý proud bavorského vojska a tvořil s prvním, který den před ním byl přišel, 1500 mužů

toho vojska.*) Téhož dne večer poslal každý dům měšťanský jednu osobu na práci hradební. Taktéž všechna lůza byla sehnána a za obvyklou denní mzdu k práci přidržována.

Dne 5. května počalo se se strháním předměstí za pomoci 300 mužů z posádky olomoucké. Z okolních dvorů a vsí vháněl se skot i brav do pevnosti a na náměstí (as tam, kde stojí rožní dům „u zlatého jelena“) postavila se šibenice pro podvodníky a lichváře jak v kupu tak prodeji.**) Pruští husaři a záškodníci proháněli se okolními vesnicemi po kořisti a vypálili buď ze zlomyslnosti nebo z neopatrnosti Tršice a Trusovice. V Trusovicích pozbyli nepřátelé také hromadu svých pušek a zavazadel v ohni. Olšany obsadili 800 (denník Marschallův udává 1000) jezdci a zmocnili se zbytku senných zásob. Dnes poprve objevili se nepřátelští husaři asi na 200 sáhů před palisádami (kolisko) přišedše cestou od Slavonína a cihelen. Naši dělníci chopili se hned zbraní a jsouce našimi husary podporováni zahnali je brzo. Okolo hradské brány probíhalo též několik hloučků nepřátelských husarů a dragounů. Toho dne poslal pevnostní velitel polnímu maršálu hraběti Daunovi po jednom desátníku s 8 husary (jež Marschallův pobočník setník Burmann ze Salmů přivedl sebou do pevnosti jako osobní ochranu) šifrované písmo, jehož mělo býti v budoucnosti užíváno, a některé signály, jichž užiti chtěl v dobu nutnosti.

Dne 6. května sepsala správa opevňovací všechny fošny a prkna v městě jsoucí, aby se jich v případě potřeby užiti mohlo.

Dne 7. května vypálil nepřítel Bohuňovice a Dubany a všude prováděl nejopovážlivější plen. Nepřátelský sbor rozložil se táborem mezi Křelovem a Horkou, kde začal stavěti polní pece. U Chomoutova dal stavěti přes Moravu most, jejž opevnil; též u Horky postavil jeden. Odpoledne odbývala se v konviktě komise za přítomnosti generálmajora Rochepina, bavorského plukovníka de la Rosee, plukovníka šl. Simbschöna, setníka-inženýra Dekliere a nadporučíka-inženýra šl. Vasy. Účelem komise bylo vyhledati vhodné kuchyně pro mužstvo. Se strany pevnostního velitelstva bylo podniknuto vše, aby hradby, bašty a reduty řádně upraveny byly. Též mladé mužstvo stále cvičilo se ve zbrani a na všech strážích, na hradbách a u bran nařídil Marschall nejpřísnější bdělost a horlivost.

Dne 8. května počala se trhati dlažba na mostech a ulicích a město dostalo rozkaz, aby prohlédlo a důkladně opravilo věže ve starých hradbách, aby se odtamtud dalo v čas potřeby střileti z dvojháků. Prelát kláštera Hradišťského dostal rozkaz, vyplatiti pokladně pruské 30.000 dukátů výpalného. Samozřejmo, že Prusové darmo čekali, že co dostanou. — Včera dovezli naši husaři z Bystřice před očima nepřátel 40 beček piva, jež si Prušáci dali

*) Cerrini udává jen 1300.

**) „I pro mne ať platí ta šibenice, stanu-li se věrolomcem!“ zvolal prý baron Marschall za té příležitosti.

v Bystřici navařiti a které jim naši pěkně vyfoukli. V noci učinil hrabě Dražkovič s 500 husary výzvědný výpad k Olšanům.

Dne 9. května začalo 500 městských dělníků za vedení inženýra poručíka Wintera zasypávati a srovnávati úvozy a příkopy před branou Terezskou a Litovelskou, zvláště v tu stranu ku kamenným lomům (k Šibeničníku a Tabulovému vrchu). Nepřítel vydrancoval a spálil Tršice, ježto obyvatelé jejich porušili pečeti, kterými Prusové uzavřeli jejich komory a vinné sklepy.

Dne 10. května sestavil krajský hejtman hrabě Sinzendorf komisi na odhadnutí ostatních budov, jež měly býti strženy a dosud odhadnuty nebyly. Komisi řídil setník-inženýr šl. Grünberg. Objevil se nepřítel silou asi 400 jezdců na Tabulovém vrchu, přinutil naše polní stráže k ústupu, vyzvěděl polohu hradeb a střílejе po delší chvíli odtáhl v dobrém pořádku do dřívějšího tábora.

Dne 11. května hnul se nepřítel z tábora Šternberského a táhl s dělostřelectvem do Unčova.

Dne 12. května skoro ráno (zpráva Marschallova klade událosť tu teprv na 13. kv.) přitáhl sbor asi 600 pěších a 800 jezdců k Dolanům pod Sv. Kopečkem, hnal útokem na naše přední stráže a když naši s nimi půtku až téměř do poledne udržovali, couvl nepřítel v poledne toutéž cestou, aniž jaká ztráta byla by tím přivozena bývala. Brzo došla zpráva, že tím nepřítel chtěl jen zakrýti svůj pochod na Tovačov (útok na de Ville-ho a drancování Hané). Chorvati z Kláštera Hradiska přepadli v noci redutu, kterou byl nepřítel v Chomoutově nahodil, pobili několik nepřátel, ostatní zahnali a přivedli ráno 13 zajatců.*) Velitel nařídil, aby město postavilo ku každé bráně důvěrníka, který by vcházející venkovany znal, je až do trhu doprovázel a po skončení prodeje opět je vyvedl ven.

Dne 13. května rozkázal, že pro případ poplachu a křiku do zbraně nikdo nesmí se opovážiti objeviti se na věžích, vysokých budovách nebo dokonce hradbách snad ze zvědavosti — kdo tam bude postižen, bude sestřelen.

Dne 14. května srovnali se zemí úplně i zbytky kostela Marie Pomocné, jenž byl 13. kv. večer o 8. hod. vyhozen do povětří.**) Nepřítel choval se tiše a brzo zvětřili naši, že pracuje na sousedních ostrovech o fašinách a hradebních koších a to velmi horlivě.

Dne 15. května nechal nepřítel táhnouti pěchotu i jízdu proti našemu malému oddílu 50 Chorvatů, kteří za vedení poručíka stáli ve vsi Řepčíně; ti však před přesilou couvli do Hejčína nepozbyvše jediného muže. Jeden prapor nepřátelský se 3 děly táhl s Tabulového vrchu a se Šibeničníku proti našim dělníkům, kteří

---

*) Na snazší obhájení mostu u Chomoutova nadělali Prusové též jižně odtud, v laseckém lese (který táhl se až k Černovíru a Hejčínu) zásek a postavili hvězdovitou hradbu. Hradbu mostní vzalo 600 Chorvatů útokem, pozbyvše jen 3 padlé, ale ráno ustoupili odtud.

**) Stál as naproti zástavce „Nová Ulice“ místní dráhy.

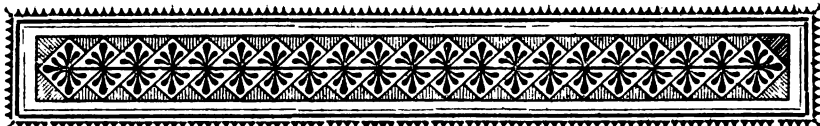
srovnávali zbytky domů, zahrad a letohrádků a proti jejich ochrannému oddělení, stříleli chvíli, až velitel poručil dragounům, kteří tábořili před Terezskou branou, vrhnouti se jim v bok. Zatím vypáleno několik ran z bašt č. 8., 9., 10. Nepřítel spatřiv jízdu v boku, uchýlil se z nebezpečného dosahu střelby z pevnosti a couvl potom ku Křelovu. Co to se dělo, rekognoskovala nepřátelská generalita pod ochranou silného sboru polohu pevnosti. Bylo dobře viděti, jak obkreslovali si jednotlivé části opevnění. Přiblížili se až na 900 sáhů ku hradbám. Tu dán rozkaz stříleti na ně z děl a třetí rána roztříštila nepřátelského husara i s koněm. Ba děla naše účinkovala tak dobře, že brzo zahnala celý pozorovací sbor s Tabulového vrchu. Potom nepřítel vzav sebou mrtvé a raněné odtáhl v nejlepším pořádku přes Neředín do svého tábora. S naší strany padli dva dragouni, kteří příliš se od svých vzdálili a unavené koně měli, do nepřátelského zajetí. Jeden desátník z praporu Keuhlova byl raněn. Pírkovice lehly popelem.

Dne 16. května rozdělila správa pevnostní na 2000 kusů hovězího dobytka kapitole, Klášteru Hradisku, městu a různým soukromníkům na živení a opatrování.

Dne 17. května časně ráno došel do pevnosti slovutný a statečný plukovník hrabě Giannini, jehož byl na spěch poslal polní maršál hrabě Daun. S jediným sluhou pěšky odvážil se vykonati cestu 13 mil nepřátelskými strážemi, aby v pevnosti skvěle přispíval na obranu proti ohni pruských děl. Téhož dne sesílil gen. Fouqué, který s obléhacím dělostřelectvem přišel z Kladska, sbor tábořící mezi Křelovem a Skrbení.

Dne 18. května odebral se král osobně na vrch Tabulový, jsa doprovázen znamenitým sborem. Naše práce byla přerušena, ani dělníci sáhli po zbraních. Po odchodu jeho snažil se sestoupiti s vrchu Tabulového sbor o 1000 pěších a 200 koních k Řepčínu, vyměnil s tamnějšími Chorvaty několik salv a zmizel za návrším nad Křelovem. Tehdy počalo se s rozdělováním a roznášením prachu do kasemat.

Dne 19. května hnul nepřítel táborem za Křelovem, táhl jsa kryt návrším u Křelova a Tabulovým vrchem přes Slavonín k Novosadům a rozložil se na pravém křídle mezi Novosady a Kyselovem. Zároveň vedl řetěz stráží a hlídek od Křelova přes Neředín, Tabulový vrch a Slavonín (kde byl hlavní stan velitele toho sboru poln. maršála Fouqué-a). V noci začal pracovati na Tabulovém vrchu. Aby práci tu nějak zatajil, snažil se pozornosť naši upoutati jinam a to útokem na naše Chorvaty v Řepčíně a Hejčíně. Leč podnik ten se jim nezdařil. Útok provedlo 50 dragounů, jimž v určité vzdálenosti následoval silný oddíl jízdy. Oněch padesát mužů hnalo se plným během k našim Chorvatům a křičelo, že jsou sběhové. Ale naši lidé prohlédli lesť, nechali je dojíti na dostřel, načež začali na ně tak silně páliti, že jim nezbylo, než ústupem spásy hledati. Zatím užilo deset mužů krásné příležitosti a přeběhli k nám.

Drancování Hané. — Útok na generála de Ville. — Příjezd obléhacího dělostřelectva. — Boj u Berouna.

V postavení označeném na str. 32. setrvali Prusové jen do 10. května. Krále došly totiž zprávy, že Daun táhne k Brnu. Bylyť to arci zprávy nejisté a nespolehlivé, spočívaly jen na výpovědích zvědů. Ale ti nemohli proraziti řetěz rakouských stráží předních, proto nemohli ani zvědět, co za nimi se děje. Příčinu ku zprávám těm zavdala okolnosť, že de Ville dostal od armády výdatnou pomoc 4 pluků jízdy a 2 pluků polských hulánů. Pochod jejich pak dal podnět k domněnce, že Daun táhne k Brnu. Bedřichovi ovšem bylo se dle toho zaříditi a proto uvedl zase všechna vojska svá v pohyb. Rozhodl se, že rozloží se s hlavní silou táborem u Prostějova, aby tak kryl obléhací sbor z jihu před Daunem, o němž mněl, že jest někde u Brna. Proto stáhl k sobě dne 10. května genl. Forkada se 6 prapory a 5 švadronami; na jeho místo odtáhl od Starnova markrabě Karel se 7 prapory do tábora unčovského. U Starnova nezbylo tedy než prapor granátníků a 11 švadron pod gen. Mayerem. Dne 11. května odtáhl pak král se 17 prapory a 21 švadronami (Templhof udává 19 pr. a 48 šv.) a 40 děly od Litovle k Prostějovu a týž den ještě rozložil se táborem mezi Stařechovicemi a Studenicemi. Hlavní stan byl ve Smržicích, král bydlel na fojtství tamtéž. Ves ta ležela před levým křídlem táboru a obsazena byla plukem pěchoty. Tábor rozložen byl na výšinách tamnějších, pěchota v první, jízda v druhé řadě. Před čelem jeho rozprostírala se krásná rovina, rozrytá lesklými hladinami četných rybníků mezi Prostějovem a Kostelcem. Pravé křídlo stálo na kopci nad Stařechovicemi. Vrch ten hustě byl lesem porostlý.*) Proto nadělali tam Prusové zásek a opevnili jak mohli pravý svůj bok. Na vrchu postavil Bedřich baterii o 10 těžkých dělech, nepočítaje v to lehkých děl polních, jež terrain až ku Kostelci ohrožovala. U Kostelce stál husarský

*) Velký Kosíř.

pluk Ziethenův, mimo to bylo mu posíláno denně na pomoc 150 husarů pod majorem jako velitelem. Levé křídlo rozvinovalo se až za ves Studenice, levý bok chráněn byl sborem prince Würtemberského, který byl se uchýlil před markýzem de Ville až k Držovicím. Nebylo ho totiž tajno, že de Ville obdržel posilu a že byl tedy v přesile. Na rozkaz králův však postupoval zase, rozděliv svou jízdu na západ i východ města (Prostějova), jež obsadil dvěma prapory granátníků. Na nejjižnějším konci brněnského předměstí postavil na stráž 100 dragounů a 50 granátníků a 3 děla a dále na silnici k Žešovu první uzel stráží*) pod Žešovem. Polní pekárnu pro tábor smržický dal král zříditi na levém křídle v Držovicích. Střežil ji denně setník se subalterním důstojníkem a 150 muži.

U Litovle zůstal polní maršál Keith v táboře nasobureckém s 15 prapory, 15 švadronami a 200 husary Ziethenovými. Aby nahradil jaksi Keith mezery vzniklé odchodem nově sestaveného sboru, jejž odvedl král ke Smržicím, rozptýlil zbylé pluky tak, že zaujímaly stále týž prostor táborový. I nasobурecké ležení bylo silně opevněno. Pravé křídlo opíralo se o město, jež obsadil pěší pluk Münchow a bylo kryto bařinou. Též čelo dostatečně kryly Haňovice, Nasoburky a Víska, mezi nimiž četné rybníky, příkopy a zmoly přístup zamezovaly. Levé křídlo stálo na kopci Rampachu jižně od Myšlechovic. Tamtéž stála baterie o 10 těžkých dělech. V přiléhajícím lese nadělal Keith zásek a osadil je dostatečně pěchotou. Na rozšíření jízdných stráží poslal do Choliny oddíl 120 mužů, z nichž stále 30 mělo v blízkém lese na hlídce detašováno býti. V Nasoburkách a Haňovicích měl denně jeden důstojník se 40 muži míti stráž.

V tu dobu dostal se poslední zbytek obrovského dovozu, jenž pruské vojsko doprovázel, do tábora a mohl moukou zásobiti Prusy as do polovice června. Prapor granátníků, který jej doprovázel, obsadil Horku a Chomoutov na ochranu tamnějších mostů.

V tom postavení troufal Bedřich, že odrazí Rakušany, kdyby snad chtěli se něčeho rozhodného odvážiti. Jím doufal hlavně přispěti k tomu, aby dovozy, jež denně ze Slezska očekával, nebyly rakouskými lehkými sbory ohrožovány. Bylť si jist, že Daun ani lehké zástupy jeho neopováží se obejíti pravé jeho křídlo, ježto by se nebezpečí vydaly, že je Prusové zaskočí ať už z tábora u Unčova nebo u Litovle a tím že jim návrat ku hlavnímu překazí. Zbývala jen jedna možnosť, již provésti mohl de Ville, kdyby detašoval některý pluk svůj přes Přerov, Lipník a Fulnek na slezskou silnici. Tím mohl spojení se Slezskem úplně přerušiti a Bedřicha bylo by stálo hodně času a snad i krve, než by je znovu zřídil.

Aby čemus podobnému už předem se vyhnul, umínil si král v onom okolí všecky potraviny posbírati. Proto odtáhl dne

*) Hauptposten.

12. května po 10. hodině večerní gen. Seydlitz s dvěma pluky dragounů a 300 husary (dle Cerriniho 10 švadron) do Tovačova, vypudil rakouské husary a dragouny a obsadil zámek i město. Ráno dne 13. května sestavil se na levém křídle tábora smržického veliký transport povozů a koní. Každá setnina nebo švadrona postaviti musila totiž po jednom voze a dvou koních na odvlečení kořisti. Za ochranu dal jim Bedřich prapor granátníků. Skoro ráno dal se celý zástup na pochod do Tovačova. Seydlitz stál se svými už hotov k odchodu a sotva byli granátníci zámek i město obsadili, odtáhl ku Kroměříži.

Aby celý podnik ten jaksi kryl, odhodlal se Bedřich provésti útok na de Ville a zatlačiti jej někam dále od svého tábora, aby znesnadnil mu spojení s pevností, jež de Ville stále udržoval, a zjednal si větší prostory na pícování.

Aby výpravu a s ní spojené pícování kryl, dal se král dne 13. května s 3 prapory, 25 švadronami, s plukem husarů Wernerových, 500 husary Ziethenovými a tolikéž Puttkamerovými dvěma proudy na pochod k Brodku. De Ville nejsa síly nepřítele jist, v pořádku ustoupil k Drysicím. Pruským husarům podařilo se vetnouti se do pluku Würtembergova, který táhl poslední. Ale gen. St. Ignon vzal je dvěma setninami karabiníků a dvěma švadronami prudkým útokem, zajal jich několik a ostatní vehnal do bařiny. — Druhý proud vrhl se na pluky „Modena“ a „Birkenfeld“. Leč i zde nepřítele odrazili, tak že si netroufal dále postupovati. De Ville couvl s počátku jen k Vyškovu. Poněvadž však nepřítel osadil Ivanovice a ohrožoval tak pravý jeho bok, uchýlil se až do Rousinova. Ztráta na straně rakouské obnášela 4 důstojníky a 27 mužů raněných, 1 důstojník, 71 mužů a 90 koní dílem zabito, dílem zajato. Pruská jízda, která nejméně také tolik utrpěla, postoupila až do Vyškova, pěchota obsadila Brodek. Princ Würtemberský převzal opět velitelství. De Ville odtáhl potom až na Staré Brno.*)

Zatím vyloupil a vydrancoval Seydlitz okolí mezi Přerovem, Holešovem a Kroměřížem a levým břehem Moravy a ohromnou kořisť dovezl na svých vozech a koních a na zabraných povozech selských dne 17. května do tábora smržického.

Generállieutenant Ziethen, jenž dne 19. dubna byl zůstal u Landshutu, aby utajil odchod armády pruské k Opavě, dověděv se, že Daun hnul dne 3. května táborem skalickým, zanechal u Landshutu 7 praporů se 4 švadronami, sesílil 5 prapory a 1 švadronou posádku v Kladsku a s ostatními 5 švadronami spěchal na Moravu. Přes Šternberk dostal se dne 14. května do tábora unčovského. Dvě z jeho švadron vystřídaly husary (600) v Bělkovicích,

*) Tento postup králův proti Brnu vzbudil ve Vídni obavu, že jest jeho úmyslem dostati se k Vídni. Proto u mostů a na ostrovech dunajských nahazovány náspy a zákopy a soustředěn tam silný armádní sbor 25.000 mužů (10.000 Sasů, kteří původně měli se dostaviti k armádě Daunově, 3000 Toskanů a 12.000 Uhrů).

kteří odtáhli ku svému pluku do Smržic. Ostatní tři s majorem Owstienem, který byl se 4 švadronami detašován v Medlově, odvedl Ziethen též do tábora smržického.

Nyní jednalo se mu především o to, dostati co nejdříve obléhací materiál s pevnostním dělostřelectvem k Olomouci. Gen. de la Motte Fouqué, jemuž od začátku hned úkol ten byl svěřen, snažil se též čestně se ho zbýti. Však nebylo tak lehko uhájiti ohromného dovozu po špatných cestách od úrazu nebo přepadení. K tomu cíli, aby zamezil odeslání lehkých zástupů na ohrožování slezské cesty, směřovalo i vydrancování Hané a zatlačení Ville-ho od Brodku.

Zatím Fouqué hotov byl s přípravami a celé vozotajstvo jeho se zásobami střeliva, potravy, s obléhacími děly, hmoždíři a j. mohlo se dáti na pochod.*) Aby však vyhnul se možným zácpám po rozbitých cestách, rozdělil celý dovoz ve 4 oddíly, jež v denních lhůtách za sebou odtáhly.

První vedl gen. Schenzendorf se 4 prapory a 2 švadronami jako záštitou. Dne 6. května vytáhl z Nisy a přes Bladen, Hochkretscham, Šabovou a Dvorce přibyl dne 16. května do Šternberka a odtud do ležení u Křelova.

Druhé oddělení, jež vedl Fouqué sám se 4 prapory a 2 švadronami toutéž cestou, dostalo se bez pohromy do tábora křelovského dne 17. května.

I třetí oddělení pod princem Brunšvickým se 4 prapory a 2 švadronami, davší se na pochod dne 8. května, dostalo se bez úrazu dne 19. kv. do Křelova.

---

*) Úžasny jsou číslice, jež udávají potřebu povozů na převezení příprav na jednoměsíční obléhání. Dle přehledu Tempelhofova bylo jen koní potřeba 26.580. Čítaje pak pro každý vůz neb dělo nejméně 15 kroků, jeví se délka dovozu toho okrouhle na 100.000 kroků čili 75 kilometrů (asi 9—10 mil)!

A nyní připočtěme dovoz potravy pro mužstvo.

Spotřeba jednoho muže ve vojsku pruském činila denně dvě libry chleba čili $1/_{5}$ berlínské měřice. Každý vojín měl třídenní spotřebu chleba sebou. Každá setnina a švadrona měla mimo to šestidenní zaopatření na svém voze. Tím byla tedy armáda hned od začátku na 9 dní zaopatřena. Počínajíc 10. dnem, muselo se dovážeti vše ze skladišť z Nisy (50 hodin cesty) a Kozlí (40 hodin cesty), nebylo-li možno žíti na útratu okupované země. Čtyřspřežný vůz obyčejně vezl 18 korců čili denní spotřebu pro 900 mužů a urazil s břemenem tím asi 6 hodin cesty. Dva dny uplynuly nakládáním a skládáním. Potom pracovaly pekárny ve Šternberku, Litovli, Horce a Držovicích. Trvalo tedy 10 dní, než potrava byla dopravena — a současně s armádou na cestu bylo se dáti i dovozu potravy, z níž po 9 dnech armáda měla žíti. Neboť na Moravě nenašel Bedřich žádných zásob a o obyvatelstvu moravském píše pruský vůdce ze dne 25. května z tábora olomouckého: „Die tschechische Bevölkerung zeigte sich ausserordentlich feindselig. Die Nation ist hier ganz abscheulich und hartnäckig (sic!). Es ist hier nichts zu haben, wir kaufen gutes Wasser." Špatná sice poklona, leč charakteristická pro neobyčejnou věrnosť obyvatelstva, zvláště Hanáků, již dovedli zkrotiti i zpupnou nadutost pruskou.

Čtvrtý oddíl, jejž vedl gen. Puttkamer, odtáhl 9. května z Nisy a dorazil k Olomouci dne 20. května. Poslední toto oddělení přepadl plukovník Lanius v noci z 18. na 19. květen.

Lanius stál do 13. května pod Jahnem na Vyšehoří. Dne 13. kv. detašoval jej Jahnus na slezskou silnici, aby znepokojoval pruské dovozy a spojení Prusů se Slezskem, pokud by mu to možno bylo. Mimo to detašoval Laudon majora Amelnukena se 300 Chorvaty k Cukmantli.

Lanius dal se ihned na pochod. Velikou oklikou na Šumberk přibyl dne 15. května do Mor. Morávky a v noci ze 16. na 17. května skryl se do zálohy v lese lomnickém.

Choval se tiše, umíniv si přepadnouti oddělení gen. Puttkamera, který dne 18. kv. do Šabové (Brockersdorf) přitáhl. Za tím účelem napadl příští noc Šabovou a Ondřejov (Andersdorf) s takovým úsilím, že po půl hodině obou se zmocnil a Prusy z nich vyhnal. Gen. Puttkamer, který s hlavní částí nocoval v Berouně, byl ovšem alarmován a obsadil na rychlo návrší nad Berounem, kde sbíral své uprchlíky. Lanius netroufaje si s dobrým úspěchem na Puttkamera v novém jeho postavení útočiti, spokojil se s výsledkem, jakého se mu dostalo a couvl do Roudné (Rautenberg).

Jeden důstojník a 140 mužů dílem padlo, dílem bylo raněno rakouskými Chorvaty, 1 důstojník a 5 mužů padlo do zajetí, 80 sběhů našlo u Lania přijetí. Množství vozů rozbil a ukořistil na 30 koní s mnoha zavazadly. Na jeho straně však byli jen 2 důstojníci a 1 husar raněni, jeden pohřešen.

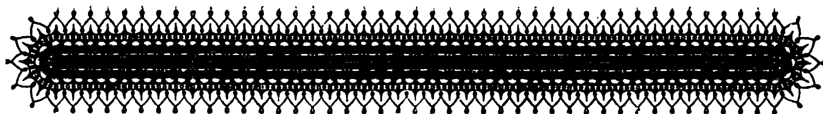
Zprávy pruské líčí ovšem pohromu tu jinak. Dle Tempelhofa udála se věc takto: „Jen divise Puttkamerova byla přepadena v noci z 18. na 19. květen nepřátelským plukovníkem Laniem, který se skryl asi se 150 Chorvaty a husary u Frydlantu a Lomnice. Podařilo se mu sice i dragouny i husary v nepořádek uvésti. Poněvadž však pěchota ihned byla ve zbrani a myslivci počali útočiti, bylo mu s nepořízenou odtáhnouti. Několik mrtvých a raněných s obou stran byla celá ztráta.“

Uvážíme-li však, že Lanius měl u sebe kromě oněch stopadesáti celkem ještě na 600 většinou jízdy, bude výsledek, jak jej rakouské prameny podávají, správnější.

Král Bedřich sám přibyl do tábora křelovského dne 19. května, právě když princ Brunšvický se svým oddělením přitáhl, aby prohlédl si přivezené těžké dělostřelectvo. Potom dal rozkaz, aby 8 praporů odtáhlo do tábora u Slavonína (na vrch Tabulový) a ostatní 4 do Horky, příštího dne však též na vrch Tabulový.

Tábor ten byl tak blízko pevnosti a na tak krásném návrší, že bylo odtamtud viděti do bran městských.

Obléhací sbor. — Útok na Laudona. Daun u Jevíčka.

Příchodem gen. Fouqué-a byly poslední přípravy hotovy. Nyní mohl Bedřich teprve přikročiti ku vlastnímu obléhání Olomouce. Měl vše pohromadě. Proto odevzdal vrchní velení nad sborem Fouqué-ovým a zároveň i vedení obléhání polnímu maršálovi Keithovi. Jemu podřízeni byli generállieutenant Fouqué, generálmajor Schenkendorf, František princ Brunšvický a Rebentisch. Král dostavil se od Prostějova a když si byl prohlédl obléhací dělostřelectvo a jeho skladiska přesvědčil se o síle obléhacího sboru, načež dav patřičné rozkazy stran obléhání, vrátil se do Smržic. Sboru určenému na obléhání bylo ihned pevnosť se strany od Prostějova těsněji sevříti a tak se rozložiti, aby celý ten prostor byl jím vyplněn. Utvořil tak oblouk, jehož oba konce opřeny byly o Moravu. Pravé křídlo mělo před sebou ves Novosady, za sebou Nemilany, levé křídlo táhlo se až za Křelov, jenž mu byl v zádech. Hlavní stan Keithův byl ve Slavoníně, jenž byl obsazen jedním praporem (Lattorf) a dvěma setninami podkopníků. U Slavonína byl i sklad dělostřelecký a zásoby všech potřeb obléhacích. V Horce zařízeny polní pekárny pro Keithův sbor. 250 vozů z vozotajstva, sklad mouky, píce a nemocnice (lazaret) vloženy též do Horky (jež obsazena, jak zmíněno už, dvěma setninami praporu Naumeistrova). Ostatní dvě hájiti měly mostu u Chomoutova. Na pravém křídle byl dne 20. května postaven most (pod Novosady), aby možno bylo udržovati spojení s levým břehem moravským, kde stál generál Meyer s plukem dragounů v Mor. Loděnici, se 200 myslivců v Trusovicích s 10 švadronami dragounů a 2 švadronami husarů v okolí Starnova. Sbor Meyerův určen byl Olomouc na levém břehu Moravy sevříti a mimo to spojení se Slezskem udržovati, v čemž podporou mu měly býti oba nepravidelné prapory „le Noble“ a „Salenmon“ ve Šternberku.

Na krytí mostu u Novosad postavena hradba náhozem, na krytí mostu u Chomoutova mostní hradby a záseky v lese.

Postavení Keithova sboru nebylo takové, aby nedalo se mu čeho vytýkati. Byla to zvláště okolnosť, že jednotlivé oddíly příliš daleko od sebe stály, než aby samy udržovati mohly mezi sebou spojení. Bylť sbor jeho na obsazení přes míli dlouhého oblouku přece jen sláb. Aby však tím netrpělo spojení v táboře, rozdělil na určitá místa několik švadron, jež pak spojení prováděly. Okolo tábora z venčí učiněn obhoz, zevnitř proti pevnosti nához s příkopem a redutami. Křelov a Horka byly pak částečně též opevněny. Obhoz byl nicméně tak ledabylo proveden, že jízda kdekoli mohla projíti. Mimo to přihlíženo k tomu, aby učiněn byl v polokruhu, čímž výhody terrainu zůstaly nepovšimnuty. Jen u Slavonína nešetřeno času a práce na důkladné provedení jeho, ježto bylo toho třeba k vůli jistotě a bezpečnosti dělostřeleckých skladů.

Aby obléhací sbor kryl, stál, jak zmíněno, král u Smržic s 21 prapory a 88 švadronami, kníže Mořic, jenž vrchní velení převzal po Keithovi, u Nasoburek s 15 prapory a 15 švadronami, markrabí Karel se 7 prapory a 3 švadronami u Unčova.

Naproti tomu bylo postavení armády rakouské, hlavně lehkých její sborů, skoro totéž:

Daun s hlavní armádou stál u Litomyšle, polní zbrojmistr Harsch se značným sborem u Mikulčic (sev. od Svitav), kam byl od Náchoda dne 17. května přitáhl, Laudon se svým osvědčeným sborem stál v Konici a rozšířil sbory své do Náměště, Vilímova, Laškova a Ptení, Jahnus na návrší „Vyšehoří“, s menšími oddíly u Loštic, Lišnice, Úsova a Bůzova. Plukovník Lanius s 1000 mužů u Frydlantu a Lomnice, odkud znepokojoval dovozy slezské. Markýz de Ville hájil cesty k Brnu postavením u Rousinova.

S guvernérem a velitelem olomouckým ujednal Daun šifrované písmo a znamení, jež měl Marschall dáti, kdyby mu nebylo lze déle se brániti než nejvíce 6 dní. V tom případě byl by Daun rychlým pohybem a třeba i rozhodnou bitvou snažil se Olomouc zachrániti.

Celková síla rakouské operující armády páčila se té doby na 55 pluků pěchoty (105 praporů) a 77 setnin granátníků, 28 pluků jízdy (174 švadrony). V počet ten nejsou vzaty lehké zástupy (Chorvaté, banátská jízda a lehká jízda saská).

Pruské prameny udávají sílu rakouskou na 80.000 mužů.

Pravým břemenem byly Bedřichovi lehké sbory rakouské. Jimi dovedl Daun a jeho výteční generálové tak obklíčiti celý rozsáhlý prostor, jejž byli Prusové osadili, že král cítil se jako neprostupným kruhem, jako pevným řetězem spjat.

Sbory tyto úplně zabraňovaly pruským zvědům nabývati jakýchkoli zpráv o pohybech rakouských vojsk, ony byly neproniknutelnou rouškou, za níž Daun prováděl své pohyby, jsa jist, že nepřítel se o nich nedoví, leda snad, až bude vše provedeno. Obyčejně už napřed bylo místo, vyhlédnuté za nový tábor, zaplaveno lehkými sbory a vlastní pohyby provedeny pak, aniž

by Prusové byli o nich tušení měli. Mimo to stálým útočením, takořka denním znepokojováním alarmovaly nepřátelské vojsko. Tak na př. tábor smržický několikráte byl poplašen: rakouské tlupy připlížily se lesem Kosířem až k samým téměř pruským bateriím — tábor byl okamžitě ve zbrani — a nepřítel dosáhnuv účelu svého, zmizel tam, odkud přišel. A stále a stále opakovaly se tytéž výjevy — Chorvati stávali se stále odvážnější. Opovážil-li se který pruský oddíl za příčinou pícování postoupiti dále, už tu byli stateční Chorvaté, aby jim nejen kořisť vyrvali, nýbrž jim i něco na pamětnou naložili. Není divu, že stali se brzo Bedřichovi nesnesitelnými. Vždyť on doufal, že přeloží-li válku do země tak bohaté, jako jest Morava, do země válkou ještě ušetřené, že nebude musiti kromě střeliva ani drobtu výživy ze Slezska opatřovati! A zatím byl úplně odkázán na své dovozy z Nisy a Kozlí, jež ještě ku zvýšení nedostatku rakouské tlupy chytaly nebo ničily. Od obyvatelstva ani za peníze po dobrém ničeho nedostal a zásoby, jež právě byl našel v území obsazeném, byly dávno zmizely. Štěstím ještě bylo, že o zelenou píci nebylo potíže, ano obilí částečně ještě nevymetané výtečným bylo dobytku krmivem.

Podám zde úsudek, jaký napsal o rakouských harcovnících (právem možno je tak zváti) výtečný dějepisec pruský Tempelhof, jenž sám prodělav sedmiletou válku i obléhání Olomouce se súčastnil a spravedlností ve chvále i haně čestné jméno si zjednal.

„Takový způsob boje byl Prusům ovšem nanejvýš nepohodlný. On jest duchu nepřátelských sborů co nejvíce přiměřen. Dovedou se prokrásti stržemi i propadlisky, prolézají houští, křoviska i ploty, brodí se bahnisky a menšími vodami, šplhají po pustých strmých horách, neomrzí je ani neobtížnější okliky, mají-li naději na kořisť. Nelze tedy ani jediného pravidla prozřetelnosti opominouti, jsou-li poblíž . . . . .“ A dále: „Množství lehkých sborů, jež většinou z jistých a věrných lidí sestávají a tuhému způsobu života jsou zvyklí, zjednává rakouským generálům značné výhody a jemu mají děkovati za šťastný výsledek různých podniků, jichž by jinak třebas nikdy byli neprovedli. Ježto vidí, tím že jsou s to obklíčiti svůj tábor často ohromně dlouhým řetězem nejen stráží, nýbrž i malých sborů, jest hlavní armáda stále od přepadu jista a může za ním jako za závojem různé pohyby prováděti, aniž o tom nepřítel nejmenší zprávy se dozví dříve, než jsou hotovy. Všechny její pochody jsou tím kryty a jest téměř nemožno napadnouti ji, dokud je na pochodu, v pohybu . . . . . Sběhové z téhož důvodu nikdy nemohou býti četni, třebas jest v rakouské armádě právě tolik cizáků, jako v kterékoli jiné. Protivník naopak jest obětí neustálého dráždění, jež i kdyby celkem ničeho neznamenalo, jest jeho vojskům příliš obtížno. Protivníku jest největší péči vynaložiti, aby spojení s detašovanými oddíly a skladisky bylo zabezpečeno, ježto ony (lehké rak. sbory) stále zemi prolézají a na příležitosť čekají, kde by co mohly odkliditi; a v tom jsou ne zřídka šťastny.

Ježto sbory tyto nepříteli jsou vždy nejblíže, dbají pečlivě na volbu postavení. Jak mohou vyhýbají se rovinám jejich způsobu boje nepříznivým a raději dlouhými oklikami přes hory a doly, žleby a strže vyhnou se, jen aby proti své vůli s nepřítelem se nesrazily. Jejich povolání jest v lesích, na výšinách a v krajinách rozrytých. Před těmi postaví jízdecké stráže tak daleko, jak jen nepřítel dopustí, a podporují je pěchotou, jež jest okamžitě po ruce, jsou-li stráže napadeny. Proto jest velice těžko zahnati takové samostatné oddíly. Mimo to, ježto nemají zavazadel a stanů, jsou téměř neustále oblečeni a proto za vzniknuvšího poplachu ihned ve zbrani. Při tom však není jejich úlohou lpěti na postavení zaujatém a dávati se v opravdový boj s pravidelnou pěchotou. Činí-li to však přece, jest to jisté znamení, že pravidelná pěchota nedaleko jest hotova jim přispěti. Na všeobecnou řečeno bojují po způsobu starých Partů, opouštějí svá postavení, a okamžitě jsou zase v nich, jakmile nepřítel se byl zpět uchýlil.“

Byla to skutečně drobná válka, jakou rakouští harcovníci prováděli a jež krále na všech stranách skličovala, krále, který zvyklý byl jedinou ranou nepřítele zničiti. Co mohl dělati proti nim? Vrhnouti se na ně? Zmizí mu, aby se objevili tam, kde jich nejméně kdo čekal.

A pravým mistrem jejich, pravým umělcem ve svém oboru byl generál Laudon.

Toho se zbaviti bylo nejvřelejším přáním Bedřichovým. Vždyť už mu ohrožoval i spojení s táborem Litovelským. Bylť mezi oběma leženími značný prostor neobsazený. To učinil Laudon svými oddíly ve Vilímově a Náměšti. Král měl potěšení míti nepřítele už jako klín vrytého do svých posic, který na jeho dovozy, jimiž doplňovalo se v pekárnách Držovických z tábora litovelského, čeho se tam právě nedostávalo, stále číhal a je znepokojoval.

Proto umínil si král Laudona buďto zničiti anebo zahnati, aby mu už nemohl býti nepohodlným a nepodporoval deserci, jež v pruské armádě se zahnízdila a podporována jsouc blízkostí Rakušanů, silně bujela.

K tomu cíli dal se v noci s 21. na 22. květen se silným sborem z tábora smržického třemi proudy na pochod. První pod princem Würtenberským, jeden prapor granátníků, 500 husarů, 500 dragounů, zaujal postavení u Plumlova, aby kryl pochod ostatních před gen. de Ville. Druhý pod gen. Ziethenem (1 prapor, 500 drag.) měl napadnouti nepřátelský pravý bok a táhl proto přes Kostelec, Stařechovice, Čechy až do Přemyslovic. Třetí pod generály Geistem a Puttkammerem o 4 praporech táhl na Čechy a odtud horami přímo na Náměšť. Kníže Mořic (u Litovle) dostal rozkaz, aby stejnou dobou vyslal prince Bevernského s 3 prapory a 50 husary přímo na Vilímov a Náměšť nepříteli do levého boku a do zad. Všechny proudy odtáhly tak, že v týž čas (za úsvitu) na bojišti se musily objeviti. Byl to výborný plán, jen že se Bedřichovi nezdařil.

Bdělí Chorvati brzo vyzvěděli, co nepřítel obmýšlí a přední jejich stráže zavčas zpravily Laudona o chystaném útoku. Nemálo přispěla též okolnosť, že obyvatelstvo, kde mohlo, snažilo se nenávisť svou ku prokletým Prušákům na jevo dáti a že konalo proto výborné služby vyzvědačské. Laudon tedy měl dosti času, aby se přichystal a nepřítele vhodně uvítal. Nadto začal boj proud prince Bevernského mnohem dříve, takže Laudon mohl s 2 pluky husarů rozprášiti jeho nejbližší prapor a odpovídati pak ostatním dvěma proudům. Zatím uchýlily se všechny detašované oddíly ke sboru Laudonovu, jenž jal se potom ustupovati horami ku Konici, nemaje naděje na pomoc od vlastní armády. Děla hřměla s obou stran, však škody nenadělala ni tu ni tam. Laudon znaje každou stezku horskou zmizel brzo z dostřelu, aby se na jiném místě na odpor postavil, nepřítele zadržel a opět zmizel. Tak pronásledoval jej Bedřich bezúčelně až do hor konických, načež vida marnosť dalšího stíhání, vrátil se ke Smržicím. A tak nepodařilo se králi ani Laudona zničiti, ani zahnati, neboť sotva král byl do tábora dojel, byl Laudon v dřívějších posicích.

Celé tažení mělo ten výsledek, že Prusové zajali 4 důstojníky a 48 mužů (dle rak. udání jen 3 důstojníky a 30 Chorvatů) a že bylo několik mrtvých na obou stranách.

Když se byl zatím Daun dověděl o dovozu obléhacího dělostřelectva ku Olomouci, umínil si blíže přitáhnouti, aby pomoci snáze poskytnouti mohl. Bylť se už dostatečně sesílil (mimo to stál Harsch u Mikulčic), aby v případu nutnosti podstoupiti mohl bitvu rozhodnou. Leč to nebylo v jeho povaze rozhodnouti odvážnou bitvou, když byly ještě jiné a méně nebezpečné prostředky po ruce. Dovedl správně oceniti veleducha králova, jeho vliv na vojsko a moc a právě proto byl prozřetelný a snažil se jen jistým postupováním účelu svého dosáhnouti. Mimo to byl přesvědčen, že guvernér olomoucký Marschall všechno vynaloží, jen aby zachránil císařovnou svěřenou mu pevnosť. Že Olomouc vším potřebným na dlouhou dobu byla opatřena, bylo mu též známo. Jaký důsledek plynul pro krále z okolnosti, že jej Daun svými harcovníky jako mouchu do pavučiny byl zamotal, bylo už svrchu podotknuto. Nyní šlo Daunovi o to, aby lehkým sborům, jež byl poslal na silnice slezské, v případě nutnosti pomoci se dostalo, aby spojení s pevností udržovati mohl a svá vojska dílem nově zorganisovaná vzdělal a válce uvykl.

Proto umínil si rozložiti své sbory v opevněném táboře u Jevíčka. Vytáhnuv 23. května od Litomyšle, postoupil ku Svitavám a 24. května byl s celou armádou u Jevíčka. Pravé křídlo opřel o město, levé prodloužil až ku vsi Chornici, jež zůstala v čele, odkud vedl je obloukem, jejž tvořila jízda, dále. Sbor granátníků a karabinníků obsadil návrší před městem mezi Jaroměřicemi a Biskupicemi. Záložní sbor rozložil se na pravém křídle, pravým křídlem u Opatovic, levým u Jevíčka. Bahnitý potok kryl čelo, několik rybníků levé křídlo. Armáda zde sou-

středěná měla 35 praporů, 80 švadron. Se sborem 12 praporů' 8 švadron, 12 granátnických a 2 setnin karabinníků postoupil zbrojmistr Harsch od Mikulčic dne 24. května k Mohelnici a rozložil se na Vyšehoří, odkud gen. Jahnus ustoupil do Loštic a donutil tak stráže knížete Mořice, jež posunuty byly až do Řimnic a k Novým Zámkům, couvnouti blíže ku svému táboru (u Nasobůrek). I markýz de Ville hnul se od Rousinova a postavil se u Vyškova, gen. Esterházy byl pak s několika lehkými oddíly poslán do Ptení, aby udržoval spojení jeho s armádou. Na podporu gen. Laudonovi, který nijak nechtěl se zříci svých projíždek do území Bedřichova, byl předvoj Daunův pod knížetem Löwensteinem posunut do Konice. Plukovník Lanius zůstal v okolí Frydlantu a Lomnice a znepokojoval dále cestu z Opavy do Olomouce jak na Dvorec, tak i na Budišov a Jibavou, kudy Prusové jali se jezditi, když na Dvorec zdálo se jim to nebezpečno.

Po přepadnutí Šabové uchýlil se až do Karlsberku, kde se dověděl, že kníže Lubomirski se 2 prapory, 2 děly, 60 dragouny a několika husary doprovází přepravu vozů do Slezska. Dne 25. května napadl dovoz u Bělčice a dobyl 314 prázdných slezských vozů. Druhého dne však doprovodil prapor „Kleist“ několik set sudů mouky do tábora a vrátil se ihned do Opavy, aniž kde s nepřítelem se byl srazil.

Zatím dostoupila tíseň v pruském táboře značného stupně. Bedřich byl jen a jen na to odkázán, co dovézti dal ze Slezska. Mezi obyvatelstvem nenašel už ničeho. Mimo to zřídka kdy připojil se nějaký markytán slezským dovozům, ze strachu, že mu vše bude Rakušany odňato. A učinil-li to, žádal potom za zboží své ceny hrozné. Na př. stála libra kávy 1 tolar 16 stř. grošů, libra cukru 1 tolar 12 gr., libra másla 16 gr., máz špatného dolnouherského vína až 2 tolary, máz pálenky 16—18 gr. atd.

Aby se tedy zbavil aspoň nejobtížnějšího nepřítele, umínil si Bedřich Laudonovi přístup blíže zameziti, aby dopravu z Litovle do Smržic a Držovic učinil jistější. Proto nařídil generalmajoru Wedelovi, aby dne 25. května rozložil se se 3 prapory, 200 pěšáky ze Šternberka a 10 švadronami táborem na vrchu Hradě mezi Náměští a Laškovem. Pravé křídlo nového tohoto tábora kryto bylo zásekami a lesem laškovským, levé a střed před Luděřovem a Kyničkami.

Však zle toho zažili Prusové na Hradě. Každou noc byli Chorvaty alarmováni, tak že jim nezbylo konečně, než stále ve zbrani býti, což stávalo se znenáhla nesnesitelným.

Na druhé straně, na levém břehu Moravy, měl gen. Meyer též úkol přetěžký. Se sborem o 1 praporu, 200 myslivcích a 12 švadronách měl Olomouc na levém břehu uzavříti, mostů u Novosad a Chomoutova pomoci hájiti a k tomu každému dovozu až k Jíbavě na pomoc spěchati. Tím nesnadnější bylo provedení úkolu toho, ani Chorvaté posádky olomoucké dosud ještě vesele projížděli se okolím, jsouce rozloženi v Klášteře Hradisku, v Pavlovicích a Bělidlech. Ani zvýšená pohyblivosť, jíž chtěl Meyer

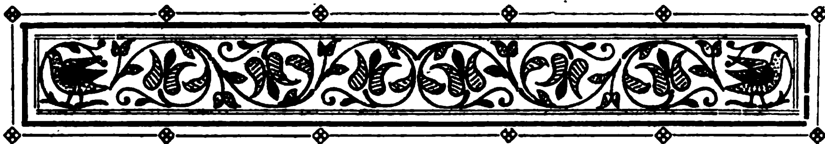
aspoň trochu usnadniti si práci, neprospěla — nejen že z pevnosti neustále v noci vysíláni byli poslové, přijímány a dováženy různé zásoby, nýbrž i ve dne, jako na posměch nezřídka vehnána byla celá stáda krmných volů do města.

A ještě hůře dařiti se mělo generálu Mayerovi, když později St. Ignon detašován byl do Přerova!

Rakouské stráže, lépe řečeno řetěz jejich od Litovle až ku Vyškovu, byly Bedřichovi nevyčerpatelným pramenem nesnází. Za ně dostati se nemohl, aby se dověděl, co Daun se svou armádou tropí, vrhnouti se na něj také nemohl, neboť Chorvaté dříve než by byl k jejich posicím přitrhl, byli by Dauna o všem zpravili, čímž by výsledek podníku nanejvýš pochybným se stal. A přece bylo se mu stále obávati, že Daun, jsa nepříliš daleko, nepozorovaně se přibliží a napadne některý z pruských táborů a zničí jej dříve, než bude možno mu přispěti, ana vzdálenost jejich byla příliš veliká, než aby dalo se v rychlou pomoc doufati. Mimo to jiný silný sbor mohl se zatím vrhnouti na obléhací sbor beztoho slabý a i ten zničiti nebo aspoň rozprášiti.

Ovšem opatrnost Daunova příčila se podobnému odvážnému provedení, vždyť byl si jist, že účelu dosáhne i jiným způsobem, bez krveprolití. Mimo to jednalo se mu o to, aby Bedřicha u Olomouce co nejdéle zdržel, z ohledů na pomocná vojska ruská a francouzská. Nebylo se tedy obávati králi pruskému, že jej Daun napadne, znal-li dobře jeho opatrnost; přece však hleděl se Bedřich zajistiti a nařídil, pro případ, kdyby kterýkoli tábor byl neočekávaně napaden, že má ustoupiti ku nejbližšímu a s ním se spojiti. Kdyby však v čas došla o postupu Daunově zpráva, že mají vojska ze všech tří ležení co nejrychleji u Senice se spojiti.

Od 20. května do zahájení palby (31. kv.).

Dne 20. kv. opevňoval se nepřítel za Slavonínským hřbitovem, jakož i na pravo i na levo Tabulového vrchu a spálil Slavonín, poněvadž tamější sedláci včera zabili jednoho pruského husara, který se byl v drancování omeškal. (Marschallův denník udává, že oheň vznikl z nedopatření.) Dobytek Slavonínským odňatý vyhnali Prušáci na pastvu na osení. Bylo viděti též, jak věšeli jakéhosi člověka. Novosvětský, novomlýnský a bystřický most u novosadského a novosvětského mlýna dal pluk. Gianini strhnouti a zlepšil a rozšířil tamější hradby, což na obranu pevnosti mnoho přispělo. Bystřice byla zastavena a bystrovanský stav v noci pod ochranou 100 Chorvatů a 40 jezdců stržen. Nepřítel postavil pod Novosady přes Moravu most a dovážel odevšad množství fašin a hradebních košů a jiného materiálu obléhacího. Zatím poháněl velitel stále dělníky, kteří pracovali o bourání a srovnávání budov a zahrad, jež nepříteli mohly prospěti, zvláště však snažil se, aby náležitě obsadil a redutami opevnil Klášter Hradisko, aby jej jakož i vesnice Hejčín, Řepčín, Pavlovice a Chvalkovice do posledního okamžiku mohl udržeti pro své Chorvaty, husary a dragouny, kteří měli umožňovati a usnadňovati spojení s armádou; a skutečně též přese všecky útoky ve svém postavení se udrželi. Dále dal Marschall krytou cestu, s níž do příkopu patřičné hloubky nebylo, druhou řadou kolí opevňovati a to od Kateřinské až ku Terezské bráně. Prach a střelivo rozdělovalo se na jistá místa na opatrování. K večeru došly zprávy, že naši husaři objevili se v okolí Bystřice a že velitelství nad obléhacím sborem přejal polní maršál Keith. Všichni zbyteční jedlíci, kteří sami zásobiti se nedovedli, byli v noci z města vyvedeni.

Dne 21. kv. začalo se s bouráním brusírny a valchy (nyní nový mlýn). Nepřítel láká z města vykázané osoby ku práci a slibuje jim denně 15 kr. a chléb. Poněvadž se mu však soli nedostává, poslal několik venkovanek do města soli nakoupit. Leč neprodali jsme ničeho. U nových Novosad se nepřítel opevňuje. Odpoledne o 3. hod. dal velitel baron Marschall vybubno-

vati, aby 1. žádný z majitelů domů pod přísnými tresty nepřijímal a neskrýval někoho z vypovězených, který by se snad do města opět vplížil, nýbrž aby každého ihned udali, a 2. aby do domů svých přijali z cís. král. solního skladu nějakou část soli na schování, již později bude jim opět v dobu potřeby odvésti, a 3. aby slavné měšťanstvo rovněž tak ochotně a oddaně jako dosud i na příště si počínalo a nevyhýbalo se nevyhnutelné denní práci ve hradbách. V denním rozkaze stálo: 1. aby cestující jdoucí bystřickou silnicí kteroukoli dobu byli zastaveni, vytazováni na směr a účel cesty a aby podrobeni byli prohlídce, pakli by však 2. některý vykázal se průvodním listem od J. Excellence, má mu býti volná ponechána cesta. 3. Denně bude obcházeti náměstí a ulice stráž, jednak aby zabránilo se nepořádkům, jednak aby podezřelé osoby mohly ihned býti odstraněny a uvězněny. 4. Generálové v denní službu a štábní důstojníci jim přidělení mají aspoň po tři dni koní užívati. Nepřítel plenil papírnu a novosadský mlýn. Včera prý byl král pruský s princem Anhaltským ve Slavoníně, aby prohlédl okolí a přípravy a aby dal rozkaz ku započetí pravidelného obléhání.

Dne 22. kv. popohnal nepřítel své práce, sehnav násilím množství okolního obyvatelstva k nucené práci. Dostal též posilu 2000 (?) mužů, tak že je jich teď před pevností ku obléhání určených na 10.000. Velitel dal ráno oběsiti sběha před Kateřinskou branou. Dopadli ho včera na útěku. Vydal též rozkaz, aby obyvatelstvo střechy s domů odstraňovalo*), což oznámeno bubnováním. V denním rozkaze vydal tato nařízení ev. návrhy: 1. Všichni páni důstojníci ať povinnosti své co nejhorlivěji vykonávají, sice jinak následky lehkomyslnosti sami sobě přičítati budou, až budou voláni k nejpřísnější zodpovědnosti. 2. Přiblíží-li se nepřítel, třeba v přestrojení, ať se naň ihned střílí, kdyby jinak se nepodařilo jej zahnati. 3. Pluky a prapory vyhledejtež si pevné sklepy nebo klenuté místnosti, kde uložiti jest zavazadla. 4. Nikdo z důstojníků ať se neodvažuje na věže vy-

---

*) Dne 22. května založen byl za předsednictví velitelova u přítomnosti generálů Brettona, Rochepina, Dražkoviče a Voitha tento protokol: „Jelikož se nepřítel značně byl zdejšímu kraji přiblížil a úmysl jeho bezpochyby jest město bombardovati a zapáliti, jest třeba říditi se nutností a usnésti se na obvyklých præcautiones . . . . .“ Uvažovalo se nejdřív o odstranění střech s domů a mínění všech shodlo se v tom, že má se ihned započíti a to nejdřív se šindelovými střechami na straně nejvíce ohrožené a to především s pivovarem, kamenným mlýnem a novou kasárnou. Potom jednalo se o otázku, dokud jest pevnost s to, aby se udržela. Rochepine, stavitel její, tvrdil, že se může udržeti 6 týdnů až 7 měsíců Ostatní souhlasili, poukazujíce jen na okolnost, že posádka sestává většinou z nováčků a invalidů, z nichž na 600 leží nemocno a že jest veliký nedostatek zkušených důstojníků, tak že jen štábních chybělo 114. Konečně vzavše v úvahu požáry, možnost, že střelivo ve sklepích se zkazí a potravy že bude chyběti, jakož i horlivost posádky i měšťanstva, sjednotili se na tom, že za každých okolností pevnosti 6 neděl uhájí, o čemž zpraven rychle hrabě Daun.

stupovati. Každý ať zůstane u své setniny, aby hned po ruce byl, kdyby ho potřeba bylo. 5. Nikdo ať pod pokutou oběšení neodváží se někomu něco ukrásti nebo pokaziti. O jedné hodině postavena na rybím trhu (Dolní ulice a Dolní náměstí) šibenice. Dostala se do pevnosti psaní, jež podávala zprávy o postavení maršála Dauna i o nejnovějších změnách pruských. Dopis přes Horku k nám se dostavší vypravuje: Plukovník husarského pluku Esterhazyho, šlechtic Palaste, měl proniknouti blíže k Olomouci. U Ústína a Hněvotína narazil však na silný oddíl nepřátelský, který měl krýti cesty obléhacímu sboru. To donutilo ho sice k ústupu, přece však jeho stráže zajaly dva nepřátelské inženýry, ba nad to, když se byl dověděl, že Prusové loupí ve vsi u Náměště (Loučany?), obořil se na ně, kořisť jim vyrval, 10 zabil a neustoupil ani, když od Slatěnic blížilo se 6 švadron na pomoc, třebas měl jen 200 jezdců u sebe.

Dne 23. kv. bylo viděti, jak nepřítel co nejhorlivěji pracuje o obhoz (circumvallační násep), jak staví reduty, příkopy a baterie. V pevnosti podruhé ohlášeno nařízení o sejmutí střech a pohrozeno, že se k tomu užije vojska, nebudou-li měšťané rozkazem tím se říditi, a že bude jim za to ještě zaplatiti, a to tesaři 18 kr., obyčejnému 15 kr. denně. K osmé hodině vehnali zdejší řezníci 75 kusů uherských volů otevřenou branou do města. Současně dověděli jsme se, že nepřítel v lese za Černovírem silno pracuje na hotovení fašin a košů. Usneseno je v práci alarmovat. Proto učinil o 1. hod. odp. hrabě Dražkovič výpad se 130 Chorvaty a ačkoli ho vůdce špatnou cestou vedl, takže se dostal zrovna v čelo dělníkům, jichž bylo asi 500, mimo 40 ozbrojených, kteří tam byli na jejich ochranu, přece po vypálení hromadného výstřelu rozprášil jak dělníky, tak vojáky, vpadl na jejich práci, zničil, rozsekal a rozházel na 1000 hotových fašin a 1500 košů. A byl by ještě více provedl, kdyby z tábora za Řepčínem nebyli přitáhli Prusové na pomoc se 2 prapory, 4 dragouny a švadronou husarů, kteří jej donutili k ústupu. Na straně nepřátelské padlo podle výpovědi sběhů 1 rytmistr a 20 mužů, nečítajíc raněných. Na straně naší byl setník se 6 muži lehce raněn. Po čas té bitky přešlo 14 nepřátel k našim. Až do 4 hodin trval boj, takže nepřítel na vrchu Tabulovém stál pohotovu, aby ihned na pomoc odtáhnouti mohl, kdyby třeba bylo. O 5 hodinách přivedli naši 5 nepřátelských dragounů jako zajatce do města. Když je přemohli, seskočili prý s koní a bodli je, takže úprkem uháněli do tábora. Když se dragounů ptali, proč to dělají, odpověděli: „Jsme povinni sebe i své koně zachovati pro službu svému králi. Poněvadž obé činiti nám už nemožno, děláme aspoň to, co můžeme, vracíme mu aspoň koně, kdyžtě sebe vrátiti už nemůžeme.“ (!!) K 7. hod. poplašili naši dragouni nepřítele na jiné straně a to na vrchu Tabulovém. Poněvadž naši se hnali příliš daleko, vyrazila proti nim nepřátelská švadrona. Naši couvli a ježto nepřítel myslil, že má už zajíce v pytli, a nepozoroval, že mohou jej naše děla zasáhnouti, měl neštěstí, že

4*

8-liberní dělo, jež jsme naň namířili, dva z nich usmrtilo. Potom se vrátili. V denním rozkaze bylo, že 1. večerka (Retraite, čepobití) má býti jako jindy o 8. hod. večer; 2. nic, ani koně, ani vozy, tím méně potrava se nesmí propouštěti z města. 3. Měšťanstvu přísně nařídil sundání střech, sice že budou vojsku za to platiti. 4. Prapory ať ohlásí, kolik dřeva přijaly. 5. Nářadí hradební ať se správně za vystřídání odevzdá a žádné nezadržuje. V noci volno bylo posledním zbytkům chudiny z města odejíti.

Dne 24. května. Včera večer dokončil nepřítel most pod nemilanským křovím a začal pracovati dnes na opevňující čáře, kterou vedl až na Tabulový vrch, kam dovážel množství fašin a košů. Asi o 9. hod. ráno dovezli naši husaři 10 vozů soli, které vyrvali Prusům u Dolan a odevzdali je do c. k. solního skladiště. Dostali za to 300 zl. Byla to část kořisti, které nabyli Prusové vyloupením solných skladů ve Val. Meziříčí a již vezli do Dolan, kde byla nepřátelská stráž. Naši Chorvati a husaři začali též v Pavlovicích jako na své přední stráži se výborně opevňovati.

Dne 25. kv. provádí nepřítel různé pochody a protipochody. Ze Slezska dostal 500 sudů mouky, jak praví sběhové jeho. Nu, už jí potřeboval, protože v území, jež obsadil, našel jen velice málo životních prostředků. Vysoké generální velitelství ráčilo dnes ustanoviti cenu mouky vojsku určené a to: mírku pšeničné mouky po 12 kr., obyčejné po 9 kr., režné po 7 kr., špatnější druh po 5 kr. Měřice krupice po 3 zl. 33 kr. Dva naši husaři přivedli 2 ukořistěné koně do města na prodej. Bystřičtí a okolní tamější sedláci pobili v horách na 20 Prusů a odvedli několik zajatých na uherskou hranici.*)

Dne 26. kv. odpoledne vydalo velitelství rozkaz veřejným bubnováním, jímž rybaření jak v řece samé, tak zvláště v částech inundačních mezi hradbami rozhodně každému, buďsi kdokoli, co nejpřísněji zakázalo. Téhož dne zřídil sl. krajský úřad na rozkaz pevnostního velitelství hasičský pořádek, jímž 15 krajským úředníkům a 4 členům rady městské jako komisařům vykázal určitá místa, kteří měli sebou 15, 20 až 30 měšťanů podle potřeby se stříkačkami. Měšťanům bylo domy své vodou opatřiti. Domy na místech zvláště ohrožených byly kožemi pokryty, aby oheň dále se tak snadno šířiti nemohl. Na večerní popití dovezli naši husaři 17 věder piva, jež byli odňali Prusům, kteří z Bystřice do tábora je měli odvézti.

Dne 27. kv. potýkali se naši husaři na lačný žaludek s oddílem nepřátel a hnali jej z Bystřice až k Dolanům. Mimo 20, které pobili, přivedli 6 zajatců do města. Nepřítel opevňuje svůj tábor, aby se prý uchránil od rak. armády, která dle jistých pra-

*) Snad to byla ona zemská hotovosť, kterou (dle Huschberg Wuttke-ho) Marie Terezie nařídila v kraji olomouckém a přerovském, zvláště pak na Hané Velitelství vyprosil si prý jakýsi Hanibal Boylico, dříve válečník, tehdy finanční úředník v Břeclavě.

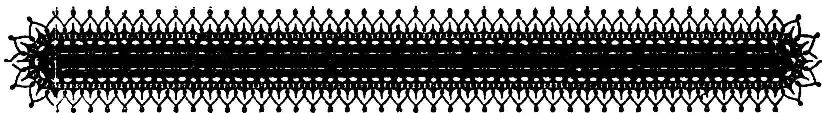
menů táboří u Jevíčka. Množství obléhacího dělostřelectva přijelo do Slavonína a rozložilo se v nížině, jakoby z té strany nepřítel mínil na pevnosť útočiti.

Dne 28. kv. v noci hnal nepřítel útokem na vesnici Řepčín se 4 děly, aby naše Chorvaty, jimž jsme z kryté cesty též děly sekundovali, odtamtud vyhnal. To se mu podařilo, že z radosti nad tím posvítil si vesnicí na zpáteční cestu. Útokem tím však snažil se jen zatajiti nějak, že otvírá své průkopy a první parallelu. A vskutku ráno bylo viděti na jmenovaném kopci v pravo od kaple sv. Kříže na cestu císařskou a v levo na cestu k Neředínu rovnoběžku už hotovu. Proto střílelo se tam po celý den z pevnosti. Na urychlení své práce, ježto stavěl současně baterie pro děla i hmoždíře za kaplí sv. Kříže, vypomohl si beztoho už úplně vyssátým okolním obyvatelstvem. A věru naší palbou, zvláště z novosvětské reduty, odkud střílelo se nepříteli zrovna do boku, pozbyl mnohý Hanák života kulí vlastního vojska. Odpoledne o 3. hod. vypudil nepřítel naši jízdu (200 dragounů, 100 husarů) od Terezské brány, vypáliv na ně několikrát z houfnice. Tím chtěl bezpochyby ukázati pravé svoje záměry, což se mu však nepodařilo, neboť naše jízda seděla už v sedlech a čekalo se už jen až skončí výslech pruského sběha, aby rozkaz jim dodán býti mohl. S naší strany odpovídalo se též na jejich podnik. Vypálili jsme 4—30-librové pumy, z nichž jedna dopadla až za Tabulový vrch do tamější cihelné pece. Vůbec dnešním dnem začala stálá střelba z pevnosti, třebas pro velikou vzdálenosť a výšku nepřátelských prací nebylo možno v přílišné výsledky doufati. Ale velitel činil to proto, aby mladí puškaři a dělostřelci tím lépe vycvičiti se mohli a poznali též účinky svých děl. Co den pokračovalo se v trhání dlažby v ulicích a na náměstích Chorvati z Řepčína vypuzení vrátili se tam opět. V noci posvítili jsme si na nepřítele čtyřmi 30liberními ohnivými kulemi.

Dne 29. kv. poznali dobrovolníci, kteří v noci byli domy, stojící u kaple sv. Kříže podél cís. silnice, spálili, že nepřítel zhotovil už několik střílen na svých batteriích, z nichž vypálil na zkoušku několik ran na naše stráže na kryté cestě a na bránu Terezskou. Několik kulí zaletělo poprve do města.

Dne 30. května co nejrychleji byly všecky střechy označené části města strženy a dlažba vytrhána. Kamení naskládáno jednak do průjezdů, jednak těsně podél zdí domovních. Minulou noc stříleli jsme silně na nepřítele. Ten stále o závod pracoval a stavěl své batterie a průkopy. Zrovna jako by na nás zítra skutečně mínil střileti, o čemž nás i přišedší sběh ujišťoval.

Útok na Řepčín. Otevření průkopů.

Cirkumvalační i kontravalační čára byla tedy hotova už dne 22. května a vchody do průkopů už tehdy otevřeny. Ve Slavoníně byla celá spousta nejrůznějších oblehacích potřeb. Blízký lasecký les skýtal Prusům materialu, jakého si jen přáti mohli. Inženýři prohlíželi okolí města, aby vyhledali nejvhodnější místa k útoku. Našli, že největší díl dá se zatopiti, mimo část mezi Hejčínem a Novosady, poněvadž tam půda se zvolna zvedá k vrchu Tabulovému. Nezbývalo volby — nechtěl-li král bojovati s vodou a ohněm najednou, musel napadnouti onu část hradeb, jež táhne se od litovelské brány ku bráně kateřinské — tedy západní čelo pevnosti. Na severu a jihovýchodě leskly se vody vydmuté Moravy. Část západní však byla příliš rozsáhlá, než aby dalo se současně proti celé útočiti. Zbývala tedy otázka, který oddíl její napadnouti čili zkrátka, kterou baštou dostati se do města. To mělo se blíže určiti.

Z polohy města a nejbližšího okolí vysvítalo, že Prusové mohli pro sebe užiti půdy mezi Řepčínem a Novosady. A tvar půdy té byl Prusům zvláště přízniv. Návrší, jež spojuje Šibeničník s Tabulovým vrchem, vlekouc se nad Neřetínem, mohlo je vším právem lákati. Však, jak už řečeno, jednalo se o to, kterou baštou do města se vlomiti. A tu dobře bylo uvážiti onu okolnost, že roh hradeb západních a severních (kde stojí nyní Ústav hraběte Pöttinga) a přilehlá bašta čís. 11 nebyly dostatečně kryty lomenými hradbami a menšími náspy — že byly tam hradby daleko jednodušší. (Vůbec roh onen byl po celou dobu, kdy Olomouc byla pevností, nejslabší její částí.) Ale nesmělo se zapomenouti skutečnosti, že roh onen dal se z polovice krýti zátopou. A i tam, kam by nebylo možno vodu vyvésti, tedy proti západnímu ramenu rohu a západnímu ramenu bašty čís. 10. (po nynější silnici vedle Pöttingea přímo na Šibeničník) bylo se báti, že by voda prosákla do průkopů a podkopů, a tím právě v rozhodný okamžik přispěla pevnosti, když by podkop prodloužen byl až na úpatí koliska. Za to však měli oblehatelé na Šibeničníku tu výhodu, že nebylo se jim báti žádného bočního ohně a že nedalo by se tolik děl soustřediti na jejich batterie.

Světlé i stinné stránky měl i útok s Tabulového vrchu, vedený proti baště 7 a 8. Zde nebylo se báti zátopy. Nad to

mohlo staré řečiště Povelky býti ochranou pravému boku průkopů, hlavně však oběma rovnoběžkám. Ale tou okolností nevynikal Tabulový vrch nad Šibeničník. Ramena Moravy pod Šibeničníkem slibovala daleko jistější ochranu levému boku prací podzemních. Ostatně ani obava zátopy nebyla taková, aby nedalo se proti ní čeho namítnouti. Půda odtamtud zvolna se zvedá, a kdyby voda prosakovala do pruských podkopů, vnikla by i do rakouských, a tím zbavila by obležené velice vydatné zbraně. Ovšemť Tempelhof, jenž mínění ono pronáší, nemohl věděti, zda jsou tam skutečně podkopy, ačkoli ve vodní té otázce valně se asi nemýlil.

Asi 1500 kroků od pevnosti jde císařská silnice k Prostějovu přes návrší Tabulové, jež na straně východní zvolna k městu v rovinu přechází. Přes ně vinul se několik set kroků dlouhý úvoz rovnoběžně s hradbami pevnostními a ohýbal se potom tak, že tvořil přirozený průkop. Plukovník Balby, který měl obléhání říditi, sliboval si veliké výhody od položení toho kopce i úvozu, protože odtud všechny hradby možno bylo přehlednouti. Mimo to, mínil, nenajde dělostřelectvo vhodnějšího místa pro batterie rikošetující a demontující v celé první rovnoběžce. Ježto považovali ho za muže zkušeného, který několik obležení prodělal, u Svídnice sám vedl, zvítězil svým náhledem. I usneseno onoho místa co nejlépe využíti. Když to bylo hotovo, řešena otázka, zda na pravo či na levo od Tabulového vrchu průkopy zakládati se mají.

Balby arciť mínil, že onen úvoz mu mnoho přispěje, obrátí-li se na pravo, ježto i ostatní půda zde byla příliš přízniva k útoku, než aby se tak lehko dalo s ní rozloučiti. A redutu novosvětskou nepovažoval za tak důležitu. Doufal, že ji brzo umlčí a se zemí srovná. Jak budoucnost ukázala, klamal se a to, co přeceňoval, stalo se mu zbytečným, reduta však, již podceňoval, stala se mu záhubou. Balby měl se rozhodně vyhnouti oněm „vodním pevnůstkám“, či lépe „pevnůstkám ve vodě“ (Wasserforts), ježto jejich palba státi se mohla tím citelnější, čím oblehací práce více blížily se pevnosti. Mimo to mohla býti reduta snadno ještě rozšířena. Umlčeti její děla bylo příliš těžko, ježto hradby její úplně téměř při zemi se ztrácely a děla proto příliš nízko ležela. Tím stalo se Prusům nemožno děla ta vzíti na ránu, kdežto naopak jejich palba právě pro nízké položení stala se Prusům všeničícím ohněm.

Když se tedy Balby bál zátopy třetí rovnoběžky pod Šibeničníkem, nemusel se chopiti ještě prostředku tak neopatrného a nezačíti práce oblehací zrovna na opačné straně s tvrdošijností lepší věci hodnou. Vždyť zbýval ještě útok na ravelin 9. (od nepřítele: na levo od Terezské brány), jakož i na obě jej kryjící bašty (čís. 30 a 31). Tím mohl úplně vyzískati domnělých výhod Tabulového vrchu a mohl se vyhnouti oné strašné křížové palbě z pevnosti a pevnůstek novosvětských, a mohl přímo postupovati proti hrotu ravelinu 9.,*) místo aby pět dní mořil se s příkopy, aby je dostal do pravého směru, aby jich z pevnosti nebrali

*) Toto mínění Tempelhofovo uznáno za nejlepší.

s boku. Povelka by sice nemohla krýti pravého boku, leč úkol ten byla by vykonala batterie nebo reduta s několika polními děly.

Když se Balby konečně rozhodl, nařídil v noci ze dne 27. na 28. květen průkopy otevříti a první rovnoběžku vykopati. Aby však nepřítele zůstalo to tajno, umínil si jinam pozornost jeho upoutati a Řepčín přepadnouti, Chorvaty odtamtud vyhnati — a zatím plnou parou pracovati na Tabulovém vrchu. Úloha ta svěřena generalmajoru šlechtici Rebentischi. Granátnický prapor se 4 děly dostal k disposici. Z rána, o 2. hodině, vypálil Rebentisch několik ran z děl, a hned potom postupovali dobrovolníci přímo na vesnici. Naši nevyčkali, nýbrž zanechavše své náčiní, tlumoky a pušky na místě, uchýlili se do města. Ves byla zapálena.

A poněvadž Prusové poznali, že rakouská jízda dosud táboří před Terezskou branou, nařídil princ František jednu houfnici a dvě 6librová děla vnésti do paralely. Jimi brzo zahnal jízdu od brány. Uchýlila se do zahrad Serenyských (nyní Envelope).

Zatím bylo na Tabulovém vrchu všecko v proudu. Vojsko, jež určeno bylo na otevření průkopů, jakož i dělníci shromáždili se o 5. hod. odpoledne dne 27. května v dělostřeleckém skladu u Slavonína a čekali, až se setmí. Ochranu, sestávající ze 4 praporů, vedl princ František Brunšvický a Bornstädt, dělníci vzati jsou rovněž ze 4 praporů, celkem 1325 mužů a 300 sehnaných sedláků.

Balby nemínil spokojiti se tu noc pouze otevřením průkopů, nýbrž chtěl hned postaviti i rovnoběžku s potřebnými batteriemi a komunikacemi do Slavonína. Dělnictvo rozdělil ve 4 oddíly.

Za nastavší tmy dalo se ozbrojené vojsko i dělníci za nejpřísněji zachovávaného ticha na pochod. Když došli na místo, utvořilo vojsko čáru před budoucím průkopem, jednotlivé prapory na značnou vzdálenost od sebe, potom utvořil každý prapor dva uzly stráží na 200 kroků a tyto na 80 kroků své přední hlídky, jež se okamžitě položily na zemi. Za oběma křídly rovnoběžky zaujalo postavení po 80 dragounech, aby mohli podniky rakouské jízdy odrážeti. Polní stráže jejich stály pod Tabulovým vrchem, silné oddíly pěchoty rozloženy byly poblíž pevnosti.

Tak pracovalo se plným spěchem až do rána. Teprve o 4. hodině spatřili z pevnosti výsledek noční práce, jež tak dalece byla hotova, že mohla posádku jejich úplně krýti.

Do 30. května byla první rovnoběžka asi na 700 kroků hotova. Vzdálenost její od pevnosti odhadovali na 13—15 set kroků. V ní bylo postaveno 6 batterií, totiž 3 dvanáctiliberní děla v ohbí na pravém křídle proti Novému světu, 12 hmoždířů, 9 dvanáctiliberek, 4 desetiliberní houfnice, vedle 3 dvanáctiliberky, 8 čtyřiadvacetiliberek a na levém křídle 3 hmoždíře.*)

---

*) Hromadným tím nakupením děl na malém prostoru (42 kusů na 700 kroků) zavinil sám Balby škody, jimž vůbec mohl zabrániti.

Od 1. do 9. června.

Dne 31. května po půlnoci dostal se do pevnosti sběh, jenž tvrdil, že Prusové určili počátek střelby na dnešek na 4 hodiny ráno. Proto odtáhla posádka pevnostní i s jízdou na dóm, a když skutečně nepřítel začal střileti, vyhledala si příhodná místa mezi hradbami za branou hradskou a Rohelskou. Poněvadž nepřítel celou noc dovážel a stavěl děla, začal skutečně přesně o 4 hod. do města páliti. 30 děl, 16 hmoždířů a 8 houfnic bylo v ohni a zdravilo zvláště byty pevnostního velitele, barona Brettona a generalmajora Rochepina.

Jakmile tedy nepřátelská dělostřelba počala hráti k dobrému jitru, zakázal Marschall ve městě zvoniti, hodiny přestaly bíti, zvuk polnic a bubnů na dlouhou dobu utichl. Jen Chorvatům na Hradisku dovolil polnic a bubnů užívati. Hlavní stráž přeložil pod velikou průjezdní bránu v koleji jezuitské (na nyn. Frant. Jos. nám.). Požárové hlídky odešly na svá stanoviska a napnuta každá žíla k tuhé obraně. Prohlášen rozkaz pevnostního velitele, kdo opováží se mluviti o kapitulaci, že bude bez podmínky a výminky oběšen. Pro velikou vzdálenost, ježto nepřítel střílel z dálky 800 sáhů, praskají pumy a granáty většinou ve vzduchu. Po 6. hod. vletěla puma rohem radnice do sálu k oltáři sv. Vavřince. Nepřítel vystřelil 2256 kulí dělových a 325 pum, jimiž nejvíce trpí panenský klášter sv. Kateřiny s okolím, pivovar, kamenný mlýn, Terezská brána, na níž odstřelili kamenné vypukliny nad zdvihacím mostem, strážnice tamtéž a nová kasárna až k Litovelské bráně (n. vodní). Naše batterie však podržely vrch 700 dělovými ranami a 60 pumami, jimiž demontovaly několik pruských děl a rozházely jeho práci, zvláště se strany, odkud mohl nejvíce městu škoditi. Tak batterie u kaple sv. Kříže byla už o 8. hodině ráno v ssutinách. Současně bylo viděti, že nepřítel prolomil císařskou silnici, cihelny nechal za sebou a obrací se k Povelu. Proto postavili jsme na Novém světě nové dvě střílny. První pomoc raněným mělo skytnouti obvaziště v kasemattech v čísle 8., na další léčení určen byl refektář v konviktě. Trh, jenž obyčejně odbýval se dosud na Horním náměstí, přeložen jest dnes na předhradí, a ačkoli rolník střelbě není zvyklý, přichází přece denně do města a při-

náší různé potřeby, také trávu pro dobytek, na prodej za laciný peníz. Odpoledne o 3. hodině rekognoskoval nepřítel před Litovelskou branou od kaple či kříže, stojícího na cestě nad Hejčínem; ale zahnali jsme ho několika ranami z děl za františkánským klášterem.

Dne 1. června byla nepřátelská palba sice mnohem slabší než včera a více stříleno do města než na hradby, aby měšťanstvo vždy věrně oddané nejjasnějšímu arcidomu rakouskému takovým zděšením během času pohledem na zříceniny vnitřního města na jiné myšlénky přivedli. Ale o tom nebylo ani zdání, ježto každý nejen statky, nýbrž i krev obětovati byl ochoten za Její Veličenstvo římskou císařovnu a královnu, ve službě nejmilostivější kněžny a paní dědičné země své hotov jen tuto novou pohraniční pevnost jako hradbu všech korunních zemí rakouských z moci a područí tak nebezpečného nepřítele osvobozenu vyrvati. „Ať v trosky změní se naše domy, jen když se nepřítel města nezmocní," volali měšťané, a matka jakási, jíž puma dítě roztříštila, vzdychla: „Ráda toto neštěstí snesu a oželím, bude-li jen na spásu městu, ctí posádce a na prospěch nejmilostivější císařovny!" Téhož dne nabídlo se asi 100 studentův za vedení advokáta Kelsberga se svými puškami do služby na hradbách. Naše dělostřelba rozmnožila palbu, dala přes 1000 dělových ran s dobrým výsledkem, jak to bylo zřetelně viděti na nepřátelských batteriích. Sběhové, přišlí z levého boku nepřátelského, tvrdí totéž. Přece však žene nepřítel práce své k Povelu plným spěchem; ježto chtěl nepřítel následkem včerejší prohlídky nad Šibeničníkem začíti nové práce, donutili ho naši Chorvati z Hejčína na ústup. Na Horním náměstí zasáhla dělová kule dva obchodníky se pstruhy tak nešťastně, že oba ještě za obležení na rány ty zemřeli. O půlnoci nepřítel utichl, ale

dne 2. června nemohl bez pomsty nechati, že v noci mu 4 pumy zkazily na Povelu 2 hmoždíře a poškodily 2 děla. Proto už o 3 hodinách ráno ohlásil městu zpropadeně parné dobré jitro, zvláště okolí sv. Blažeje, sv. Kateřiny, kláštera dominikánů a Kronwerku,*) odkud bylo tam tábořícímu pluku Simbschönovu ustoupiti. Zvláště však měl nabroušeno na Nový Svět. Města celkem šetřil, ba dal asi o 100 ran méně, za to naši sesílili i dnes svůj oheň, zvláště pům vypustili asi 150, a předpolednem zapálili nepříteli hlavní jeho batterii na návrší a překáželi mu dostati se s jeho prací pod kapli sv. Kříže. Odpoledne dostalo se na 30 fur sena do skladišť přes Holici, včera na vozech dovezli venkovští řezníci množství nejkrásnějších telat do města. Krásné obležení! Proto byl obvyklý trh stále ještě odbýván, ježto branou Rohelskou a Hradskou každému volno bylo projíti, jen král pruský hledal si nový vchod kdesi přes baštu sedmou a zničil zde jednu střílnu

*) Hradby od jakubského mlýna obloukem od města ku bráně kateřinské se vinoucí. Zvláště hradby za nynější prachárnou a skladištěm dělostřeleckým, kudy se prochází po mostě na Envelope.

a v ní ležící dělo poškodil. Střílny byly v noci opraveny. Nepříteli bylo ještě za dne pilně pracovati na opravách. Taktéž začali dnes Chorvaté stříleti z pušek hradebních na kryté cestě.

Dne 3. června za svítání dal se nepřítel do hrozné palby. Před 8. hod. ráno poškodil kamennou sochu Sv. Trojice a urazil na ní kus kříže,*) sehnal s věže radnické pozorovací hlídky, jež uchýlily se na novou věž. Nepřátelské pumy, jichž dnes do města poslali asi 150, praskaly ještě pěkně ve vzduchu. Naši dělostřelci v noci i ve dne statečně odpovídali zdvojenou pílí, darovali nepříteli na 1600 kulí dělových a 200 pum a granátů, čímž poskytli mu krásnou příležitost tužiti se prací na porouchaných batteriích. Zvláště nová batterie o 4 dělech na Povelu až na jediné dělo učiněna neškodnou. Nepřítel postoupil se svými průkopy až na 200 sáhů před palisády. — Desátník pluku Simbschönova se 6 muži zahnal nepřátelský oddíl o 50 mužích, jenž chtěl odnésti dlouhou lávku, vedoucí ke mlýnu novosadskému, a přivedl jednoho zajatce. Asi o ½7. hodině před večerem padla šťastně puma s ravelinu 8., ohňostrůjcem Dvořákem vystřelená, zrovna do nepřátelského skladiště pum u kaple sv. Kříže, čímž na 300 pum vybuchlo, 12 děl poškozeno, 2 důstojníci dělostřelečtí a 30 mužů do vzduchu vylítlo. Veselý ten ohňostroj byl věru pěkný a libý na pohled a trval skoro 12 minut. Ale hlavní sklad prachu, který jen 50 kroků od prvního byl daleko, zůstal na malé naše potěšení bez pohromy, ježto prachu toho užíti se mělo ne pro obveselení, nýbrž pro vraždění.

Dne 4. června po půlnoci udál se výpad se 200 granátníky, tolikéž mušketýry, 120 dělníky za velení majora de Tillier z pluku Simbschönova. Dělníci z průkopů byli vyhnáni, načež naši práci jejich zasypali. Podle výpovědi sběhů padlo na pruské straně prý na 100 mužů, mezi nimi jeden major; 20 zajatců se dvěma důstojníky a 30 sběhů přivedli ssebou do pevnosti. Z našich padlo nebo bylo raněno 20 mužů a 2 důstojníci. Po malé té tragedii popoháněl nepřítel své práce na Povelu a snažil se pomstíti na hradbách, města poněkud šetře. Naši pracovali také pilně a hbitě s hmoždíři a děly. O ½7. hod. večer byl žebrák, jehož včera dopadli se sírou, prachem, lunty a různými železnými nástroji, po vytrpění všech stupňů tortury jako vrah a palič na nedávno postavené šibenici oběšen. Plné náměstí**) bylo diváků, ježto ho znali, a to jako nuzného starce (zatím však, když se bral na popravu, oznámil, co se má s jeho majetkem 700 zl. státi). Na štěstí diváctva nestřílel tuto neděli nepřítel do města, nýbrž jen na hradby.

Dne 5. června (minulou noc) učinili naši z Hejčína výpad se dvou stran do Horky a Křelova a způsobili nepříteli veliké

*) Strach o tuto uměleckou sochu pohnul později měšťany, že vypravili ku Keithovi deputaci s prosbou, aby aspoň sochy sv. Trojice šetřil a na ni střílet nedával. A Keith slíbil blahosklonně a slovu tomu též dostál.

**) Dolní.

škody. 4 prapory přivedli v úplný nepořádek a zmatek se všemi jejich strážemi, a mnoho jich pobili. Z našich obdrželi rány pouze 1 setník, 1 důstojník a 2 muži. Naše poněkud porouchané batterie, zvláště na pravém boku kontregardy čís. 7., přivedeny do pořádku a u Kateřinské a Terezské brány přichystány bedny s kamením. Drobnou střelbu, kterou zahájili Chorvaté 2., rozmnožila část mužstva obyčejnými puškami s kryté cesty. Dnes určilo velitelství cenu vína vojsku dodávaného, a to:

víno	z roku	50ho	prodávalo	se	sud	za	8	zl.,
„	„	52	„	„	„	„	6	„
„	„	54	„	„	„	„	4	„

Ve Weinmannově domovní zahradě v Pekařské ulici, kde zřízen byl nově pivovar, poprve podpálili. Před večerem dal velitel včerejšího paliče sundati se šibenice, rozčtvrtiti a části na sloupy před brány pověsiti: hlava dostala se na Terezskou bránu na sloup v palisádách, tak že ji mohl nepřítel dobře viděti.

Dne 6. června se nepřítel trochu umírnil a konal různé pohyby ve svých táborech a převážel většinu děl, houfnic a hmoždířů s Tabulového vrchu k Povelu, kde stavěl dvě zakopané batterie. Současně dodělal svou druhou rovnoběžku, v čemž naši, jak mohli, mu překáželi. Dneškem počínajíc zavazovaly se všem přeběhlíkům oči, než se vpustili do města. Item bez průtahů dal velitel mosty před Terezskou a Kateřinskou branou rozebrati. K večeru dopálil se nepřítel znova, ale

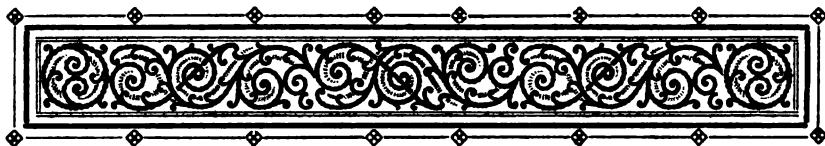
dne 7. června počínal si úplně milostivě. Celkem dal 400 ran z děl a vhodil k nám 80 pum. Naši dělostřelci však stále mu dílo pod rukama ničili, takže jen zvolna mohl postupovati s prací. Přece však skončil svou druhou rovnoběžku a spojovací příkop ze Slavonína do průkopů za Povelem. Před hroty bašty 29 a 30 začaly se stavěti dva náspy.

Dne 8. června špatně se dařilo nepříteli v průkopech, ježto naše dělostřelectvo silně jej znepokojovalo, takže podle výpovědi přeběhlíků měli na 200 mrtvých. Za to však za svítání začal tak strašnou palbu, zvlášť na čís. 7., že měli naši co opravovati pod rukama. Kulemi škodil nám málo, ježto jeho batterie ležely moc nízko; naši opláceli ochotně každou ránu, takže nepřítel až do 6 hodin ráno neměl nic na svých batteriích leč zříceniny. Od sv. Blažeje k Dominikánům*) bylo nejhůře. Všichni sběhové stěžovali si na nouzi všeho druhu a drahotu, jíž my, bohudíky, třebas obležení, jsme dosud nepocítili, poněvadž vše bylo možno v městě ještě za mírnou cenu koupiti. Nepřítel vypálil dopoledne Mor. Loděnici; pálení, loupení a drancování staly se mu řemeslem. S obou stran střílelo se prudko a hrálo pumami večer, v noci, ale nebylo žádné milé harmonie v této noční hudbě.

*) Dominikáni měli tehdy klášter při kostele sv. Michala na hradě.

Dne 9. června bylo pokračování a to tak, že s naší strany vystřelilo se 5263 kulí dělových a 218 pum, se strany nepřátelské 2422 kulí a 436 pum — opět z batterie na novo postavené. Nepřítel nejvíce bouřil do čís. 6 a 7 až ku Hradské bráně k čís. 18 a na Nový Svět, jejž by byl velice rád rozbořil, protože mu po 13 dní obléhání nejvíce škod nadělal, ježto střílel mu zrovna do boku. K výpadu na minulou noc určenému nedošlo pro zradu. Nepřítel dal totiž tlouci po celém táboře na poplach. Nepřítel opustil všecky své batterie na Tabulovém vrchu, až na jednu poblíž kaple sv. Kříže, a dostal ze Slezska na 500 vozů střeliva. Odpoledne byl oběšen sběh, jenž od noční práce utekl, ale dvěma důstojníky zpět byl přiveden. Třebas byli jsme ještě na 200 sáhů od sebe, přece, jak tvrdí pruští sběhové, byl výsledek střelby z mušket značný. Večer parný oběma stranám. V noci nepřítel trochu odpočíval, za to však my jsme stříleli neustále, že měl co opravovati.

Nesnáze oblehatelů. Druhá rovnoběžka.

Výsledek houževnaté palby hned prvního dne byl velice nepatrný. Oblehatelé měli celkem 5 mrtvých a 3 raněné — a jak Tempelhof tvrdí, žádnou batterii poškozenu, žádnou střílnu zasaženu, žádné dělo demontováno. Ale proto zůstala i děla pevnostní bez pohromy. Celková ztráta ve městě bylo několik mrtvých a raněných. Pro velikou vzdálenost bylo nutno úhel elevační až téměř na 45° zvýšiti, takže kule opisovaly velikou křivku a buď přeletěly, nebo narazivše, zůstaly vězet v kolí, nebo se odrazily a letěly dále. Tím zároveň znesnadněno provádění rozkazu: jen na hradby stříleti, města šetřiti, ježto nebylo možno už jak tak určiti cíl vystřelené kule. Mimo to trpěla děla a jejich ložiska zvýšením částky prachu (až o 3 libry), na nabíjení určené. Hned první den palby ve veliké batterii byly čtyři podstavce hmoždířové nanejvýš potřebny opravy, jeden dokonce neupotřebitelný. V batterii na levém křídle všechna tři ložiska byla nepotřebna a kromě toho dostal jeden hmoždíř trhlinu — zkrátka hned první den bylo na každém děle plno opravy. To bylo až příliš nápadno, a Keith marně vysvětloval Balbymu marnost takové střelby. Konečně nařídil mu, aby se déle s první rovnoběžkou nebavil a hleděl dostati děla na působivější vzdálenost. Balby poslechl a v noci na 1. června z oblouku na pravém křídle prodloužil rovnoběžku o 700 kroků směrem k ssutinám Povelu, čímž přiblížil se městu as o 500 kroků. Tam postavil dvě batterie pro 8 děl a 3 hmoždíře. Batterie ty měly dusiti zvláště oheň z vodních pevnůstek. Proto postavil je pilovitě, aby vyhnul se boční palbě z pevnosti.

Třebas výsledek palby roven byl skoro nulle, přece dal Balby i 1. června prudce stříleti a neustal ani, když strašná bouře s prudkým lijákem se rozpoutala a průkopy téměř zatopila. V noci na 2. června téhož dne postupoval nepřítel ku druhé rovnoběžce směrem ke zřízeninám kostela Marie Pomocné, což ovšem obležení palbou jak mohli znesnadňovali, a i z dvojháků a mušket stříleli. Leč většího výsledku se Balby nedodělal. Požáry, vzniklé ve městě, ihned udusily vzorně řízené požárové hlídky.

Ztráta oblehatele od 1. do 3. června dopoledne obnášela 7 mrtvých a 15 raněných. Dne 4. června dohotovil Balby druhou rovnoběžku.*) Jí přiblížil se městu na 800 kroků. Ale trvalo to až do 12. června, než mohl všechny její batterie v činnost uvésti. Zde však jevil se účinek děl z čísla 3. ještě hůře, neboť koule prolítnouti mohla téměř celou rovnoběžku. Bylo tedy nanejvýš radno traversami hleděti se podobného zla uchrániti. Ježto však, co v noci se postavilo, ve dne nepřítel rozmetal, byla práce ta příliš zdlouhava a stála mnoho krve a námahy. Z jitra téhož dne, kdy palba víc a více soustřeďovala se na pravý bok kontregardy čís. 7., na 8., 9., počaly se jeviti teprve citelnější účinky na hradbách. Štěrk a rum v příkopech se hromadící každou noc vynášeli dobrovolníci z posádky.

Ačkoli tedy batterie v druhé rovnoběžce slibovaly daleko lépe působiti, dával Balby přednost přece oněm na Tab. vrchu. Jakýmsi důvodem bylo mu, že odtamtud téměř dvě třetiny hradeb bylo viděti, kdežto z rovnoběžky druhé bylo viděti jen střílny. Že děla z jeho batterií nepůsobí tak, jak by bylo třeba, je vinou přílišné prý spořivosti prachu. Obyčejně vypálily se 12 a 24librové kule 5 a 10 librami prachu. Jemu však to bylo málo, on přál si 7 a 13 liber prachu pro ně.

Ještě nenahlídl Balby nepraktičnost svého podnikání na Tabulovém vrchu. Tam postavil tolik děl téměř na hromadu, na délku 700 kroků. V jaké výhodě byl tu obležený, uvážíme-li všecky okolnosti! Napadnutá čára hradeb pevnostních souběžna byla prvé rovnoběžce. Poněvadž pak bašty a raveliny v tupých úhlech stavěny byly, mohli z pevnosti nechati hráti děla na všech baštách z té strany, a tak ohromnou přesilou umlčeti ony na malém prostoru v první rovnoběžce postavené. Je vůbec podivno, jak je to možno, aby týž muž, který u Svídnice první rovnoběžku založil na 450 kroků před kolím, u Olomouce hartusil na vše a nechtěl se blíže dostati než na 1500 kroků! Jiný by byl jistě využil též všech výhod Tabulového vrchu, zvláště onoho úvozu, který by mu byl shromaždištěm vojska, jež dělníky by chránilo, ale první rovnoběžku hleděl by dostati aspoň na 800 kroků k pevnosti. Ale Balby, až se času namařil, střelivem naplýtval a krve naproléval, teprve nahlédl, že tak dále jíti nelze. Proto snažil se popíliti si s batteriemi na Povelu. Do 8. června byly jak tak hotovy, že mohly opět palbu zahájiti. Leč nová nastala starost. Zásobami střeliva příliš bylo hnuto, i byla obava, že nevystačí už do té doby, než z Nisy nový dovoz přibude. Bylo skoro nutno počítati, kolik ran denně smí se dáti, aby neocitla se děla pojednou bez střeliva. Pak ovšem nebylo příliš divno, že střelba z pevnosti nabyla značné převahy a práce oblehatelů stále zdržovala. Zvláště stavba veliké batterie na pravém křídle druhé rovnoběžky vyžádala si značných obětí. Tempelhof, jenž

*) Od zástavky místní dráhy k cestě odbočující ze silnice na Povel.

sám svědkem byl mnohé episody, vypravuje, jaké zděšení zmocnilo se dělníků, když se nad nimi, vedle i mezi nimi křižovaly koule z vodních pevnůstek a ostatních hradeb městských.

Poněvadž batterie ta měla dusiti palbu z čís. 3., bylo nutno postaviti ji tak, že bokem obrácena byla k městu. Tak vůbec mělo se to se všemi batteriemi na Povelu: byly-li čelem k městu, vystavily bok na pospas novosvětským dělům, obrátily-li se jiné naproti těmto, hřměla jim do boku děla městská. Proto u každé batterie stavěny byly traversy, každé dělo samo o sobě muselo se zajistiti proti bočnímu ohni. Pak ovšem není divu, že teprve dne 12. června byla hotova a mohla svou činnost započíti.

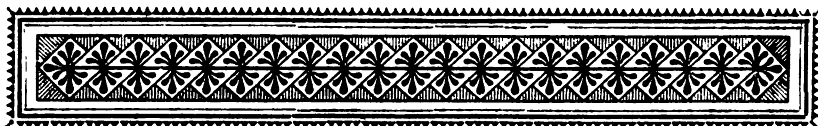
Aby prohlídl si práce obléhací, přišel král sám k Olomouci a káral rozhořčeně plukovníka Balbyho pro spáchaná nedopatření a špatný postup prací a nařídil s Tabul. vrchu všechna děla do druhé rovnoběžky odvésti. Prohlásil prý tehdy: „Že místo aby se střílelo do města, že se má palba obrátiti proti hradbám, on že nechce zbořeného place d'armes, nýbrž že žádá jej uchována.*)

Bally svaloval však se sebe vinu na nedostatek střeliva. „Musí býti dostatek děl, hmoždířů a houfnic, prachu, pum a kulí, musí se prováděti nepřetržitá palba, jež oné z pevnosti mnohem silnější jest, má-li míti obléhání jaký výsledek," psal gen. Fouquéovi: On že sice poslechne, že povede své práce v podkopech za nejstrašnějšího ohně dále, aniž by byl aspoň trochu palbu z pevnosti udusil, ale za výsledek že neručí.

Snad měl v něčem pravdu. Pro nás důležito jest, že batterie všechny převezeny měly býti na Povel a odtamtud že měl býti vlastně útok proveden.

*) O Balbym prý prohlásil, že mu dá místo vítězného věnce oslí čepici. Měl na něho vůbec zlost od té doby, kdy Balby nechtěl uznati, že Olomouce ve 14 dnech dobýti lze. Hned tenkrát (18. května) ho velice nemilostivě propustil.

Bitka u Sedmi Dvorů (Siebenhöfen). Boje u Holice, Bystrovan a Bystřice. Daun u Ivanovic.

Po výborném provedení změny tábora rakouského a vynucených tím změn posic pruských nastal v obou armádách klid — možno-li nazvati totiž klidem, — kdy vedla se stálá drobná válka, stálé rvačky, nekonečné alarmování pruských ležení, zvláště Wedelova na Hradě, který po celou dobu, kdy Hrad měl obsazen, ve dne v noci ve zbrani státi musil.

Příznivou pro Prusy událostí bylo, že dne 8. června bez nehody, bez znepokojování neb přepadení od nepřítele dostal se šťastně do tábora generalmajor Putkammer se znamenitým dovozem mouky, střeliva a jiných potřeb. Ochranou vedl na 3000 rekonvalescentů a nepravidelný prapor „Rapin-ův“, jenž zřízen byl v Děvíně (Magdeburce) z francouzských zajatců a sběhů. Kleistův prapor granátnický, který byl Putkammerovi taktéž záštitou až do té doby, kdy vkročil v dosah činnosti sboru generála Meyera, vrátil se okamžitě zase do Opavy. Mimo to provedena ještě jiná opatření na zabezpečení šťastného příchodu Putkammerova.

Generalmajor Meyer osadil kopec Tepenec jedním praporem, vedl řetěz jízdných stráží z Chomoutova až do Jibavy. Oba nepravidelné prapory, jež Sternberk obsazen držely, měly postoupiti do Berounu, na jejich místo Šternberk obsaditi měl granátnický prapor ze sboru markraběte Karla. Leč plukovník le Noble opominul přísných bezpečnostních opatření, jež vynucovala nejistota před rakouskými harcujícími oddíly. Zvěděv, že dovoz právě minul Jíbavu, dal se hned na zpáteční pochod do Šternberka, nestaraje se, je-li zpráva mu hlášená pravdiva čili nic.

Plukovník Lanius, který na zprávu, že posádka šternberská odtáhla a jiná, slabší, na její místo nastoupila, umínil si Šternberk v noci překvapiti. Nepozorovaně připlížil se až pod městské zdi, leč nenašed otevřených vchodů, jak mu slíbeno bylo, zmizel zase, tak jak byl přišel. Sotva dostal se k Janovicím, dověděl se o návratu plukovníka Le Noble-a. Věda tedy, že 8. června táhne od

Berounu, dal se na rychlý pochod a skryl se v lesích u Něm. Loděnice s 500 pěšáky a 120 husary. Le Noble s 800 muži, 12 husary a 8 děly sotva k Sedmidvorům byl došel, napaden byl tak zuřivě pěchotou, že hned po prvním nárazе byl nepřítel se silnice sražen a 2 děla mu odňata. V tom objevili se mu husaři v zádech. Nyní ovšem nezbylo, než dáti se na útěk po ohromné ztrátě. 90 mrtvol pruských krylo bojiště, 4 důstojníci, 366 mužů zajato, všechna děla dobyta, 150 sběhů přijato. Ztráta na rakouské straně obnáší 7 mrtvých, 13 raněných.

Samo sebou se rozumí, že prameny a zprávy pruské porážku tu jaks taks vymluviti se snaží a ztrátu svou pokud možno zmenšují. „Poněvadž“ prý, „doplněny byly (oba prapory ony) značným počtem rakouských zajatců a sběhů, přešla většina hned na začátku k nepříteli, který beztoho už v přesile byl a tím převaha jeho ještě byla nepříjemnější, takže lehko mu bylo zmocniti se 3 děl a 300 mužů zajati. Zbytek se protloukl.“

Třeba podnik Laniův tak skvěle skončil, byl Daun přece rozhorlen nad tím, že zbrojmistr Harsch nepostaral se zavčas o to, aby Laniovi dostalo se podpory takové, aby mohl s prospěchem napadnouti dovoz Puttkammerův, který zatím klidně na místo byl dojel. Tím by byl prospěšnější službu učinil své armádě a Bedřichovi nepříjemnější překvapení, než bylo rozprášení obou nepravidelných praporů. Aby nadále nepomíjelo se podobných příležitostí, nařídil hrabě Daun, aby Laudon s Harschem změnili své posice. Pochody obou vojevůdců vzbudily však v Bedřichovi domnění, že jej hodlá Daun od Náměště napadnouti, a to tím spíše, že plán ten měl vyhlídky na příznivý výsledek. Proto za shromaždisko svých vojsk určil Senici (viz str. 48) a obsadil ji, jakož i ves Cakov 10 švadronami husarů Möringových. Nepravidelný prapor Rapinův přidělil gen. Meyerovi, který jej vložil do Holice.

Gen. Meyer po různých pohybech a obratech rozdělil malý svůj sbor, jak myslil nejvhodněji, takto: 8 švadron dragounů a 2 švad. husarů vložil do Bystrovan a Bystřice, 1 granátnický prapor do Droždína, nepravidelný prapor Rapinův se 2 švadronami do Holice. Rozdělení to mohlo býti pevnosti nanejvýš nepříjemno, ježto zamezovalo spojení s Přerovem a císařskou armádou. Proto bylo první snahou Marschallovou, zpraviti o tom de Ville.

Týž sotva byl se o tom dověděl, detašoval dne 13. června gen. Saint-Ignona s 5 pluky jízdy (1 pluk drag. „Württemberg“, lehká saská jízda prince Karla, před několika měsíci založený pluk lehkých dragounů Löwensteinových, husaři Desseffy-ho, Rudnického huláni a 1000 Likkanů pod plukovníkem Vehlou. Dne 15. června zaujal postavení u Přerova. Dne 16. června večer dostal od zbrojmistra bar. Marschalla zprávu, „že gen. Meyer se 300—400 muži stojí u Bystřice, v Holici že je na 400 mužů pěchoty, tolikéž jízdy a 8 děl“. Marschall prosil St.-Ignona, aby sbor ten co nejdříve napadl a nabídl se, že pro ten případ učiní

též z pevnosti výpad s několika sty jezdci. St.-Ignon svolil, dne 17. června ráno měl býti útok proveden.

Proto vytrhl se 700 Likkany a 2000 jezdci o 10 hodinách večer dne 16. června z Přerova a za úsvitu dostihl do Majetína. Tu rozdělil své vojsko: K útoku na Holici určil Likkany, dragouny würtemberské a prince Karlovy, na Bystřici pluk Löwensteinův, Desseffy-ho a Rudnického hulány.

O pochodu St.-Ignonově dověděl se však polní maršál Keith a proto ihned zpravil o něm gen. Meyera. Týž povolal granátníky z Droždína, osadil jimi Bystřici a zůstal po celou noc ve zbrani. Do úsvitu nebylo po nepříteli ani tuchy. Ještě o 4 hod. 30 min. nebylo možno ničeho se dopátrati. Stráže, jež v noci byl rozeslal, se sice dosud nevrátily, však nebylo slyšeti jediné střelné rány, nad zarosenou krajinou byl mrtvý klid. Jen za Olomoucem houkala už děla. Meyer domníval se, to že pro něho dobrým znamením. Nevěřilť v pochod nepřátelského oddělení. Že se stráže dosud nevrátily, nedělalo mu starostí, — domníval se, že nenašedše nepřítele, zašly tak daleko, že se dosud vrátiti nemohly. To mu nenapadlo, že je mohl nepřítel ve vší tichosti učiniti neškodnými. Několika důstojníkům zdálo se, že pozorují v protějším lese jízdu. Leč generál Meyer byl tak slepě zaujat myšlenkou, že mu nehrozí nebezpečí, že ani jedinké stráže nevyslal do onoho lesa, aby se přesvědčil, zda na domnění jeho důstojníků co pravdy jest. Naopak proti všem pravidlům bezpečnosti dal rozkaz, aby granátníci z Bystřice vrátili se do Droždína, jízda aby odsedlala — a běžel tak samochtě do pasti.

Sotva totiž granátníci odtáhli, už řítily se pluky St.-Ignonovy takovým návalem na nepřítele u Holice, že mu nezbylo ani času na vypálení děl. V divokém úprku utíkali Prusové po hrázích mezi rybníky k mostu u Novosad, aby se zachránili. Ježto jízda nemohla po úzkých hrázích s úspěchem útočiti, spokojila se i s takovým výsledkem a zajavši důstojníka se 30 muži, kteří na hřbitově stáli, mnoho pobyvši a zranivši obrátila se k Bystrovanům a Bystřici.

I tam útočili s takovým úsilím, že mnoho Prusů pobili, zranili a zajali. Zbytek rychlým útěkem do Droždína hleděl se spasiti. Záchranou od úplné zkázy byly jim obě švadrony husarů, jež ještě neodsedlaly a nepřítele jak tak zdržeti se snažily. Zatím blížil se plným spěchem prapor Nimschefsky opět od Droždína na pomoc. Ale útok byl už dokonán, tábor v rukou Rakušanů, kteří čítali kořisť. Z pěchoty padlo tam 40 mužů, 30 bylo zajato. Hůře bylo s jízdou pruskou, jež pozbyla na 200 mrtvých, 103 zajatce a mimo jiné na 400 koní. Pluk Löwensteinův pod vedením plukovníka Stainville dobyl dvou stříbrných bubnů.

Po takovém vítězství vracel se zvolna St.-Ignon, dověděv se, že Prusům blíží se značná posila. Neboť Keith poslal hned na první poplach 2 prapory a 5 švadron přes Moravu k Meyerovi. Ty však jednak pozdě byly odeslány, jednak ještě zdržely je

prchající trosky posádky holické, takže dříve než mohly činně zasáhnouti v boj, byl St.-Ignon na odchodu.

St.-Ignona pohnula k ústupu též okolnost, že nikde ani zmínky nebylo o výpadu z pevnosti, — třebas byl umluven. Ale když byl asi na hodinu cesty se vzdálil, hlásil mu dragoun z Olomouce vyslaný všecek uřícen, že z pevnosti podnikli výpad a část pěchoty pruské v Bystřici úplně od ostatních odloučili.

St.-Ignon dal tedy hned obrátiti, nedbaje únavy koní a blížících se pruských posil. Přiblíživ se však Bystřici, zpozoroval, že 8 nepřátelských švadron hledí se mu dostati v záda. Ihned rozkázal, aby dragouni würtemberští a saská jízda prince Karla obrátili se proti nepříteli. Stalo se. Dragouni a Sasové vrhli se na Prusy, jež vedl sám generál Meyer, tak prudce, že mžikem je obrátili na útěk k Holici. Ani prapor Nimschefsky, jenž opět se dvěma děly na pomoc přišel, nepořídil ničeho. Prusové plným tryskem utíkali znova mezi rybníky po hrázích k Moravě a vůbec upadli v takový nepořádek, že se ani neodvážili obrátiti a brániti se. A byli by jistě úplně zničeni bývali, kdyby se nebyl nepravidelný prapor Rapinův ukryl za hráze a dobře mířenou střelbou útok jízdy St.-Ignonovy nezastavil.

Po těch bojích konečně vrátil se St.-Ignon do Přerova.

Ztráta Prusů byla poměrně značná. 700—800 mrtvých a raněných, mezi posledními sám generál Meyer, odpykaly tu trestuhodnou bezstarostnost svého velitele. Zajatců padlo Rakušanům do rukou 260, mezi nimi 8 důstojníků. 60 sběhů odvedl ssebou St.-Ignon též do Přerova. Naproti tomu byla ztráta našich daleko nepatrnější: 35 mrtvých (2 důstojníci), 44 raněných (1 důstojník) a 4 pohřešovaní.

Pro pluk dragounů Löwensteinských byl den ten neobyčejně slavný. Byl to den krvavého jeho křtu, jejž obstál tak výtečně, že ve zprávě o boji tom, jíž gen. St.-Ignon byl Daunovi poslal, velice velebí statečnost a neústupnost jeho, jíž nad jiné se byl vyznamenal, dobyv kromě toho nejvzácnějších čestných odznaků pruských (stříbrných bubnů).

Cerrini udává mimo jiné, vojsko z pevnosti, jež bylo výpad učinilo, že bylo 300 Varaždinů pod plukovníkem Mikassinovičem a 150 dragounů pod majorem Walderodem, že se zmocnilo opevněného tábora u Bystřice (zda tábor byl opevněn, — nejisto), jej spálilo, velikou kořisť odvleklo, a že St.-Ignon na zprávu o tom, když už byl téměř hodinu cesty daleko, se vrátil a sbor pruský, jenž jej v zádech ohrožoval, porazil. Potom nastoupil cestu zpět do Přerova. Vojsko Marschallovo vrátilo se též, a to Varaždini do Kláštera Hradiska, dragouni pod zdi pevnostní. Mezi kořistí uvádí 3 polní děla, 2 menší (Feldschlange), 2 falkauny, pokladnu a kancelář.

Téhož dne patřilo tedy vítězství Rakušanům, a to vítězství úplné. St.-Ignon nemohl sice mysliti na zahnání Průsů z Holice,

toť by musil sám jejich posice zaujati, a to nebylo jeho úlohou. Jemu šlo hlavně o to, zvěděti, jak dalece ohrožuje gen. Meyer spojení s Olomoucem a přesvědčiti se, zda-li by v čas potřeby přerušené spojení nedalo se obnoviti přepadením Prusů jak posádkou z pevnosti, tak zvláště vojskem vnějším. A 17. červen ho úplně o možnosti téhož přesvědčil.

Ovšem Prusové snaží se porážku svou zmenšiti uvalováním viny na jiné. Tak mezi jiným prý to byla zrada, jaké dopustilo se obyvatelstvo Bystrovan na Prusích, vinna, že přepad se zdařil. Také prý sedláci bystrovanští pomáhali pleniti tábor pruský. Druhého dne dána tedy ves v plen a spálena. Při tom našly se prý různé věci, uzmuté z pruského tábora. Také prý saská jízda dopouštěla se velikých ukrutností na paních a dětech v dobytém táboře. Ať pravdivo, či nic, zůstane vždy za války právo na straně vítěze. A Sasové měli zvlášť právo býti rozezlenými na Prusy, ana země jejich proti všemu právu a spravedlnosti už třetí rok do nebe volajícím způsobem od Bedřicha byla vyssávána.

I ztráta rakouská podle pruského „denníku obležení“ byla prý větší, asi 100 mrtvých a raněných, 10 zajatých.

Těžko však dá se cos podobného zatušovati, jako bylo přepadení Holice, Bystrovan a Bystřice.

Polní maršál Daun zatím stále ještě prodléval v táboře jevíčském, cviče neustále vojsko své ve zbrani, přivykaje nováčky na obtížnou službu válečnou a stále se sesiluje přicházejícími posilami, které ze všech korunních zemí do tábora Daunova byly posílány. Při tom nepouštěl se zřetele, pokud možno jen, každý vážnější pokus odkládati, Bedřicha co nejdéle zdržeti, jeho armádu seslabiti, dovozy mu odnímati, a tak bez krveprolití jej donutiti, aby od obléhání ustal, — ale až tehdy, když Rusové, Švédové a Francouzi dosti daleko zatnou se v země Bedřichovy, odkud nesnadno bylo by je vypuditi.*)

Přece zdálo se však Daunovi, že příliš daleko jest od pevnosti a že by snad mohl v čas potřeby pozdě přispěti. Proto nařídil zbrojmistru gen. Harschi připojiti se dne 15. června ku hlavní armádě, a dne 16. června vytrhl ve vší tichosti z tábora jevíčského a táhl pěti proudy až ku Protivanovu. Byl to pochod nanejvýš obtížný, an Daun volil cesty horami, aby jeho pohyby utajeny zůstaly Bedřichovi. Že lehké sbory výtečně mu při tom pomáhaly, jest samozřejmo. Daunovi nebylo se pranic obávati,

*) Situace Bedřichova: Bedřich sám s jádrem svého vojska byl nyní jako v kleštích u Olomouce. Hrabě Dohna musil 18. června od obléhání Stralsundu ustati a ruskému maršálu Fermorovi naproti táhnouti se 20 pr., 35 šv. Tím bylo Švédům volno vniknouti v pruské Pomoří, jež úplně bylo vojska prosto. Princi Jindřichu bylo konečně zůstati v Sasích se 33 prapory, 40 švadronami a pozorovati říšskou armádu (Reichs-Executionsarmee) v kraji chebském rozloženou. Bedřichovo štěstí či neštěstí záleželo tedy v rychlém skoncování obležení Olomouce. Těžisko války bylo ve Smržicích a Slavoníně.

že jej snad Bedřich za pochodu někde napadne, — Bedřich neměl ani tušení o tom, co se děje za závojem rakouských harcovníků. Mimo to skrývaly hory a lesy, jimiž Daun táhl, rakouskou armádu i nejcvičenějšímu oku. Dne 17. června přibyl s celou armádou k Ivanovicím, — a teprve teď, když Daun táborem se položil mezi Ivanovicemi a Brodkem, zvěděl o tom král. Pravé křídlo nového tábora opíralo se o Ivanovice a bylo kryto bahnitým potokem, levé stálo na příkrých a písčitých výšinách u Brodku. Brodek a všechny vesnice před čelní čarou tábora ležící obsadil Daun pěchotou.

Sbor gen. de Ville, stojící u Vyškova, spojil se téhož dne s hlavní armádou.

Třebas mohl doufati, ba jist býti Daun, že Bedřich jej znepokojovati nebude, přece neopominul provésti všechna bezpečnostní opatření, jež měla jej na pochodu chrániti od překvapujících přepadů. Generál jízdectva Buccov zůstal s 8000 muži v Konici, aby kryl Daunův pochod, gen. Laudon manevroval proti Litovli, ve Ptení byl gen. Esterhazy. Tím byl pochod zajištěn a ve vší tichosti proveden, aby Bedřich měl dne 17. června potěšení, viděti rakouskou armádu v táboře ivanovickém. Samo sebou se rozumí, že byl smržický tábor ihned ve zbrani, leč Daun nemínil svésti žádné bitvy a klidně čekal dalšího rozvoje událostí. Bedřichovi nezbylo, než taktéž nečinně v táboře dřepěti, an na Daunův tábor sám útok učiniti se odvážiti nemohl. Měl před sebou armádu, kterou byl před několika měsíci úplně rozprášil. Však dobře cítil, že jest to armáda opět silná duchem i tělem, vedená obratným, prozřetelným vojevůdcem, jehož taktika čím rozvážnější byla, tím nepříjemnější králi Bedřichovi.

Následky bitvy leuthenské dávno byly obratným válečníkem a důmyslným a vynalézavým organisatorem vojsk, Daunem, úplně odstraněny.

Aby spojení se St.-Ignonem jistější bylo, detašoval ještě téhož dne, kdy v tábor ivanovický byl svá vojska uvedl, saského generállieutenanta šl. Zeschwitze se dvěma saskými pluky lehké jízdy, jedním plukem karabinníků a s husary Karlstädtovými do Kojetína.

Odchod rakouského vojska z okolí mohelnického byl brzo pruskými strážemi polními odhalen a jak knížeti Mořici (tábor nasobůrecký), tak markraběti Karlu (u Unčova) hlášen. Na vše jsouce přichystáni, nechali oba dva svá vojska po celou noc ve zbrani. Leč vše bylo klidno. Ráno dne 17. června nařídil kníže Mořic generálmajoru šl. Saldernu, provésti s jedním praporem granátníků a s husary Möhringovými větší obhlídku nepřátelských postavení. Výsledek její byl ten, že Saldern našel tábor na Vyšehoří opuštěný a ze všech zpráv, jichž domakati se mohl, se dověděl, že veliká rakouská armáda též dala se na pochod, někam k Vyškovu.

Ihned podána o tom zpráva králi. V tutéž dobu dověděl se Bedřich, že markrabí Karel nemá už před sebou nepřítele, že veliká nepřátelská armáda hnula se k Vyškovu a že u Bystrovan utrpěl gen. Meyer citelnou pohromu. A hned potom letěla zpráva, že Daun rozložil se táborem u Ivanovic, — tedy všeho se dověděl — až už bylo pozdě. Nezbylo mu tedy, než změniti své postavení tak, jak toho Daunem změněné poměry vyžadovaly. Markrabí Karel dostal rozkaz, aby ihned dal se na pochod a na levém břehu Moravy takové postavení zaujal, aby konečně spojení s Přerovem bylo přerušeno. Bylo toho tím více potřeba, any oddíly Meyerovy, které tam stály, nemohly zabrániti, aby do pevnosti občas nebyly dodávány různé životní potřeby, vozy se střelivem a aby velitel pevnostní docela pohodlně nedopisoval si s velitelem císařské armády. Mimo to postavení St.-Ignonovo bylo beztoho jen proto, aby podporoval poslané posily do Olomouce.

Dne 17. června dal se tedy markrabí Karel na pochod do Bohuňovic, dne 18. června pak, poslav markraběte prince hessensko-kasselského ku králi do Smržic, přitáhl až ku Bystrovanům a následoval prince do Smržic. Generállieutenant Retzow přejal nyní velení celého sboru na levém břehu moravském, 10 praporů, 15 švadron, z nichž však 8 bylo příliš seslabeno dne 17. června přepadením St.-Ignonovým.

Sbor ten rozložil Retzow takto: 2 prapory a 1 švadronu husarů do Mor. Loděnice, kde měly býti zničeny všechny cesty, vedoucí do Chomoutova; 1 prapor a 2 švadrony do Bystřice, 3 prapory, 8 švadron husarů (bojem dne 17. kv. zdecimované), 2 švadrony dragounů do Bystrovan. Šternberk byl taktéž opuštěn. Oba prapory nepravidelné (le Noble a Salemnon) odešly do Holice, kde už byl granátnický prapor (Nimschefsky), nepravidelný prapor Rapinův a 2 švadrony dragounů. Prapor Rapinův však po několika dnech odtáhl do Horky, aby kryl tam polní pekárny a rozložil se táborem přede vsí.

Kníže Mořic změnil též své postavení, takže střed přišel na návrší nad Cholinou, pravé křídlo na kopec Rampach, kde dříve bylo levé křídlo. Litovel zůstala nyní více v zadu tábora. Hlavní stan Mořicův byl v Cholině. Leč ani zde nezůstal dlouho.

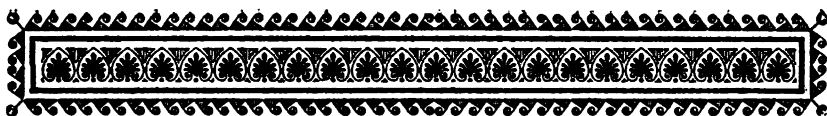
Dne 20. června obhlížel král, chráněn jsa řetězem různých stráží a silným oddílem ku své ochraně, nepřátelský tábor s návrší nad Dětkovicemi a shledal, že jest obsazen 45000 muži a příliš výhodný, než aby byly jaké vyhlídky na šťastný výsledek, kdyby tábor napadl. Všechny stráže přední postoupily toho dne co nejdále, neboť s obhlídkou spojeno bylo též pícování, ježto nedostatek v táboře pruském byl stále zjevnější. Pícování na mnoha místech však měnilo se v dranc, ježto obyvatelé po dobrém ničeho nedali, vše uzamykali nebo skryli, takže Prusům nezbylo, než hrubým násilím se ku kořisti dobývati.

Po skončení jak obhlídky tak pícování vrátily se přední stráže na původní místa — za Žešov.

Následek obhlídky byl, že král cítě se přece jen slabým proti Daunovi, nařídil knížeti Mořici, aby s 10 prapory a 17 šv. přitáhl do tábora smržického. Dne 21. června přitáhl tedy Mořic a rozložil se na levém křídle v řadě druhé.

Tím byl i nasobůrecký tábor zrušen a zbytek jeho, 3 prapory granátníků, sesílil posádku v Senici a Seničce (kde stálo 10 švadron husarů Möringových). Velitelství nad tímto sborem ujal se generálmajor šl. Kreutz. Úkolem jeho bylo, udržovati spojení se sborem generála Wedela u Náměště, se sborem obléhacím a s Litovlí a zabrániti, aby generál Laudon, který dosud se 4 pluky pěchoty, plukem dragounů a několika tisíci Chorvaty a husary stál u Konice, neznepokojoval svými podniky sbor obléhací. V Litovli zůstal 1 prapor, potom 200 mužů z pluku Manteufel-ova pod majorem Wopersnowem na ochranu lazaretu s 1000 těžce nemocných a raněných. Válečná pokladna, polní komisařství, vozatajstvo a lehce nemocní přeloženi do Křelova.

V pevnosti od 10. do 28. června.

Dne 10. června byl ranní pozdrav trochu horký a citelný: nepřítel postoupil se svým podkopem z druhé rovnoběžky tak, že začal zakládati třetí rovnoběžku. Mezi 6. a 7. hodinou začal střileti ze své hrubé batterie a podržel vůbec vrch nad našimi batteriemi, poněvadž neměnil cíle, nýbrž střílel hlavně na Terezskou bránu, a čís. 7. Pět až šest pum vypustil najednou a provázel je pravým deštěm kulí. Pumy, jež přeletovaly čís. 7., padaly na čís. 6. nebo na veliké stavidlo, na Kronwerk, ba až na Hradskou bránu. Všude jevily se už následky prudké střelby, a Marschall pomýšlel zříditi na Dolním náměstí obranný násep, ježto zdi vůči účinkům děl byly přece jen sláby a on chtěl i tenkrát odporovati, kdyby nepřítel do města se vedral. Mnoho napomáhalo na udržení dobré mysli, že nikdo nemluvil o kapitulaci a všichni viděli, kterak rozhodně se pevnostní velitel Prusům brání. Naše dělostřelectvo vzorně konalo své povinnosti, a zvláště příští noc mělo se silně pumami, kulemi a kartáči střileti, kdyby nepřítel chtěl něco na obranu proti Novému Světu podniknouti.

O $^{1}/_{2}$1. hod. odpoledne rekognoskovali dvě výše postavené osobnosti u kaple sv. Kříže, leč naši je i s jejich dvěma sluhy tak krásně přijali, že koně hned zůstali ležet, oni sami pak ani pokdy dosti neměli na útěk. Jen bylo viděti, že jednomu přivedli koně, aby tím rychleji dosáhl průkopů. Nepřítel snažil se sevříti nás těsněji a silnici holickou a bystřickou obsaditi. Proskakovalo též cosi, že nepřítel hodlá hnáti na hradby útokem a to na místě, kde se jich kdo nejméně nadá. Ale v pevnosti nikdo nespal, a byli bychom ho kdekoli uvítali podle zásluhy a důstojenství vesele a čile, neboť jeho excellence velící generál uměl záměrům pruským předejíti se zvláštní chytrostí a prozřetelností, a byl už dávno pro případ útoku všem příslušné rozkazy vydal. Dověděli jsme se, že nepřítel skutečně za tu krátkou dobu obležení má už na 800 mrtvých, nečítajíc raněné a uprchlíky. Královské polské a saské kozáky bylo viděti až u Holice a tamějším okolím projížděti. Naši husaři přivedli pruského důstojníka z gardy královy do města. Zajali ho u Chvalkovic.

Dne 11. června opakoval nepřítel svou prudkou noční palbu, zvláště pumy a granáty (jichž se napočítalo na 700) sem i tam lítaly a se křižovaly. Do pevnosti se dostali šťastně 3 dělostřelečtí důstojníci, 1 desátník, 12 puškařů, inženýři, setník a poručík. Hned potom hlásili naši Chorvati, že asi 500 pěších a 600 jezdců rozložilo se u Holice. Druhá zpráva byla, že generál Janus odňal Prusům mezi Dvorcem a Berounem na 300 vozů se střelivem a moukou, na 400 Prusů že pobil, 300 zajal a mnohým cestu k útěku uvolnil. Posádce zlepšeno jídlo.

Dne 12. června obsadil nepřítel Holici a Bystřici. V noci asi za 3 hodiny vhodil jen pum na 400 kusů na Kateřinskou bránu, kde pracovalo se o retrenchement*) a rikošetováním rozbil úplně strážnici a zahnal naše dělníky z retrenchementu. V tyto dny vůbec vystřelil nepřítel denně na 3000 kulí a 1000 pum, ale ne na jediné místo, nýbrž rozptýleně. Bylo věru ku podivu, jak veselé mysli byla posádka i měšťanstvo, vše bylo vzhůru a na nepřítele rozhořčeno — a dobré mysli. Poněvadž se nepřítel blížil s klikatým podkopem, určil velitel na noc ze 12. na

13. června výpad. Vrchní velení měl hrabě Dražkovič, který rozdělil svůj sbor (550 bojovníků a 100 dělníků) na dva proudy, jež postupovaly se dvou stran proti kapli sv. Kříže. Právě byl zašel měsíc, když naši hrnuli se do průkopů, kde měli po kolena vody, drali se na batterie, s poboční zbraní a nasazenými bodáky vyháněli odtamtud Prusy a puškami bili do nich hlava nehlava. Na 3000 mužů s dělníky musilo ustoupiti z rovnoběžky, z průkopů. A teď nastala ohavnost spustošení. Co jen mohli, naši dělníci zkazili, střelivo do příkopů naházeli, průkopy zasypávali, palisády rozbili, na 18 děl zatloukli. Velice litovali, že batterie byly mokré, sice by je byli bez milosti spálili. Teprve když blížila se vydatná pomoc, bylo možno Prusům je z průkopů vytlačiti, a i tu ještě vše před sebou drtili. Výsledek byl skvělý. Naši nezajali žádného, nýbrž na 200 Prusů pobili, nečítajíc raněné. Sami utrpěli též úbytek — 1 setník, 25 mužů zůstalo na bojišti, 1 poručík, 35 mužů zraněno, 41 pohřešeno.

Na úsvitě vznikl ve městě požár. Shořel starý pivovar a kamenný mlýn. Nepřítel chtěl nám zabránit hasit a střílel silno na nás pumy, ale oheň přece se nerozšířil. Dominikánům, kteří bydleli v nebezpečném okrsku, bylo dnešní noci útěkem spásy hledati. A přes den hřímal nepřítel strašně, po šesti a sedmi pumách lítalo najednou do města, doprovázeno jsouc deštěm kulí. Nejvíce trpělo okolí Kateřinské brány, Ostružnická a Nožířská (Eliščina) ulice a Předhradí. Na 1400 pum padlo toho dne do města a jen asi polovice kulí dělových. Všechna práce a námaha nepřátel proti Novosvětským hradbám byla marna, stále působily mu veliké škody v boku. A ačkoli na kontregardě čís. 7. nemohla už děla obstáti, ba ani na ravelínu číslo 18., poněvadž to byly

*) Hradba, násep obranný.

hotové ssutiny, byl náš bok přece výborně hájen a kryt, a naše dělostřelectvo připravovalo stále nepříteli hojnost pilné, namahavé a nebezpečné práce na batteriích. Nepřítel sesílil své stanovisko v Holici a rozložil se i u Týnečka, aby nám spojení s armádou a venkovem více zamezil. O 4. hod. odpoledne přitáhl sbor pěchoty a jízdy od Slatěnic a utábořil se na levo od Křelova, směrem k Tabulovému vrchu. Dělostřelecká laboratoř přeložena byla s Kronwerku na městskou střelnici před Rohelskou branou. Večer prudce se střílelo, od 8. do 9. hod. vhodil nepřítel 40 pum do města.

Dne 14. června změnil nepřítel způsob své palby. Vypálil celkem 3000 ran z děl a vhodil do města jen asi 600 pum, střílel hloupě, jak blázen, 36librové kule do záplavy, 6 a 8liberní do města. Na čís. 7. nebylo možno ničeho opravovati pro neustálou střelbu. Dobře mířenou pumou vzňal se malý sklad pum pod kostelem Marie Pomocné a vylítl do povětří. Střepiny z pum vrážely nejen do průkopů, nýbrž doletovaly až k našim palisádám. Ta událost tak rozdráždila nepřítele, že si umínil roztříštiti naše hradby a pálil do nich, jak dosud ještě nebylo slyšeti. Ale naše dělostřelba, ač nová a mladá, ukázala co umí, a na útěchu gen. hraběte Dražkoviče úplně rozbořila nepřátelské batterie a střílela celou noc, i dne

15. června bez přestání. Nepřítel činil totéž a zahájil přímo pekelnou palbu do města, že nebylo možno se venku ukázati. Za jasného, bílého dne, zrovna tak jak v noci, postupoval se svou prací v podkopech. Minulou noc učinil důstojník se 30 Chorvaty výpad, ale bylo mu pro zradu couvnouti. Odpoledne vyhodil ohňostrůjce Dvořák opět nepřátelský sklad prachu a pum do povětří, od toho vzňala se batterie a zásoby fašin a shořela úplně, ježto naši nedovolili nepříteli hasiti. Dvořák byl povýšen na setníka (zemřel druhého dne. Nepřátelská puma urvala mu obě nohy). Zdálo se, jako by se nepřítel bál nedostatku střeliva a aby mu předešel, anebo aby naučil se u Olomouce šetřit, dal sbírat naše koule vystřelené. Ode dneška sekali řezníci vojsku vídeňskou libru hovězího masa za $3\frac{1}{2}$ kr. V noci vnikl šťastně do pevnosti adjutant jeho excellence hrab. Dauna, podplukovník Neugent z pluku Sincerova, aby přesvědčil se o situaci v pevnosti. Po dvou hodinách opět z pevnosti vyšel.

Dne 16. června střílelo se s obou stran velice prudko. Naši poprvé začali stříleti kohornskými granáty (asi 200), leč všechna naše práce na čísle 7. byla marna. Nepřítel rozbil to málo, co jsme tam opravili. Nebylo možno jediného děla tam dostati. Rozšířil své podkopy, skládal do nich pytle písku, vypálil na hradby a do města 4000 kulí a 700 pum a granátů. Naši Chorvati přivlekli od Dolan nepřátelského zásobovacího důstojníka jako zajatce.

Dne 17. června vhodili nepřátelé do Nov. Světa pumu, naplněnou pískem. Naši čekali, až vybuchne, a čekali a leželi ovšem

dlouho. Zatím připlížili se Prušáci až k vodě a stavěli z pontonů most. Naši však, když puma nepraskala a jim to bylo dlouho, vstali a zavčas ještě podnik pruský odhalili. Několika kartáči pak je smetli i s jejich pontony.

Časně z rána vzal gen. St.-Ignon se svým sborem nepřítele u Holice a Bystřice útokem, rozprášil jeden pluk jízdy úplně, odvezl jim všechna zavazadla, ukořistil dva stříbrné bubny, 5 praporců, 5 polních kusů, 2 falkauny, pokladnu a kancelář, mnoho krásných volů, a pobil na 300, zajal 500, 80 jich k němu přeběhlo. Zajatce odvedli polští kozáci do Přerova až na ony těžce raněné, které poslal do pevnosti. Ti pak si stěžovali, že prý kozáci a dragouni až moc nemilosrdně do nich mlátili. Obyvatelstvo okolní dovedlo také příležitosti využíti, bilo pěkně do Prusů a umělo i kořistiti výborně. Naši Chorvati pořádali potom v Pavlovicích celý trh na ukořistěné věci.

Z pevnosti poslal Marschall plukovníka Mikassinoviče se 300 Chorvatů a majora Walderode se 150 darmstadtskými dragouny a se všemi husary nepříteli v bok do jeho tábora, který i skutečně spálili.

Nepřítel střílel zatím pořád na čís. 7. a v kazemattech udělal ze dvou střílen jediný veliký otvor a hned vedle dělal otvor nový svými granáty a rikochettováním*) způsopil na kontregardě trhliny a otvory, že bylo nutno je bednami s kamením zandati. Celá kateřinská strana až k čís. 7. jest čirá hromada kamení. Ale to nelekalo ještě věrné a čilé měšťanstvo, jež naopak pomáhalo z dvojháků střileti na nepřítele. Z čísla 3. na Novém Světě rozbili nepříteli na Povelu 4 batterie tak, že o 4. hodině už nemohl z nich střileti. Před večerem sesílil se nepřítel u Holice a sbor asi 5000 mužů odtáhl s rozkazem, St.-Ignona vyhledati a zničiti.

Dne 18. června (neděle) splácel nepřítel venkovanům za jejich včerejší práci, vypálil Bystrovany a dal tamějšího mlynáře a mnoho jiných pověsiti. Jeho podkop značně se přiblížil. Zároveň stavěl dvě velké batterie proti kontregardě a číslu 7. a ravelinu čís. 29. Palba s obou stran byla čilá a vydatná, že obě strany měly co opravovati. Ze své nové batterie o 6 dělech zranil důstojníky a vojáky, kteří leželi na Kronwerku a Novém Světě.

Dne 19. června učinilo 30 dobrovolníků výpad do průkopů a brzo zalarmovali celý tábor. Rámus a hluk rozléhal se odtamtud a v táboře tloukli na poplach. Tím ovšem zdrželi poněkud jeho práci, leč přece dostal se s podkopem o 5—6 sáhů

---

*) Ricochettovati znamená kulemi z děl anebo granáty z houfnic tak obloukem střileti, že narážejí hned za vnitřní korunu předprsně (Brustwehr) na chodbu hradební, zde různé nárazy činí, a ježto po celé délce její dolů se ženou, děla i s posádkou rozmetají.

ku předu. Drobná střelba hrála forte s obou stran, hrubá k tomu fortissimo basovala. Eodem postavil se nepřátelský gen. Ziethen se 3000 muži u Bystřice a Samotišek, aby odňal nám s této strany možnost spojení, z níž, jakož i z toho, že slyšel, Hradská a Rohelská brána denně že se otvírá, mohl žloutenku dostati. Dopoledne dovedli Chorvaté 16 zajatců do města a 13 nechali si jich na Hradisku.

Dne 20. června postoupil nepřítel se svým druhým podkopem o několik sáhů, vedl jej klikatě proti hrotu čísla 8. a jiný na číslo 29. Celou noc stříleli jsme na drobno i na hrubo velice prudko. Posádka celou noc bděla na vykázaných místech a byla hotova uvítati nepřítele, kdyby se mu zachtělo návštěvy. Před svítáním přišel setník jako kurýr od polního maršála hrab. Dauna do pevnosti.

Naši dělostřelci skládali po 40 granátech najednou do košů. Nevím, budou-li jich Prusové tak žádostivi jako Israelité na poušti, kteří přece dosti měli chleba s nebe spadlého. Ale Prusové neměli ani komisního chleba dosti, neboť skutečně kupovali bochník za 18 až 20 kr. Bezpochyby že nevolali s Israelity: nauseat anima nostra super cibo hoc levissimo,*) nýbrž naopak: Deus nos adjuvet salvos abhinc venire,**) neboť bylo jim už hrozno stále zahrabávati své přátele, jichž denně mezi mrtvými přibývalo.

Ačkoli obvyklý trh dnes byl trochu chudší, ježto brány včera byly zavřeny, přece nebylo se nám báti nouze a drahoty, o níž jakési strannické péro nestydělo se psáti. Neboť měli jsme mimo zásob pro případ nouze ohromné množství mouky, příkrmů, uzeného, naloženého masa, slanin, másla, sádla a soli, rakouských i moravských vín, ba i cizozemských, hovězí a skopový dobytek pásl se na hojné pastvě, a my vařili pivo pořád a doufali jsme, že s pomocí Boží déle zde žíti budeme, než nepřítel tam venku. O střelivo, odvahu a dobrou mysl u posádky též nebylo zle.

Dne 21. června trval oheň obvyklou silou, jíž pociťovala zvláště část kateřinská; ravelin čís. 28. byl úplně rozryt, neboť pumy a granáty stále ostře hvízdaly, doprovázeny jsouce hejny drobných kulí. Nepřátelský generál Ziethen odtáhl k Jíbavě na pomoc dovozu 6000 vozů se střelivem a potravinami, jejž doprovázelo 12000 mužů, aby mu otevřel cestu, ale bylo už pozdě.

Nepřítel odvezl (bezpochyby) porouchaná děla se svých batterií.

Když byla na naši batterii vypálena houfnice, odlítla jiskra do zásob střeliva. Vítr, který dnes silně vál a studený byl,

*) Ošklivi se duši naší i tento velice levný pokrm.
**) Bůh pomoz nám bez pohromy odtud odejíti.

dlouho. Zatím připlížili se Prušáci až k vodě a stavěli z pontonů most. Naši však, když puma nepraskala a jim to bylo dlouho, vstali a zavčas ještě podnik pruský odhalili. Několika kartáči pak je smetli i s jejich pontony.

Časně z rána vzal gen. St.-Ignon se svým sborem nepřítele u Holice a Bystřice útokem, rozprášil jeden pluk jízdy úplně, odvezl jim všechna zavazadla, ukořistil dva stříbrné bubny, 5 praporců, 5 polních kusů, 2 falkauny, pokladnu a kancelář, mnoho krásných volů, a pobil na 300, zajal 500, 80 jich k němu přeběhlo. Zajatce odvedli polští kozáci do Přerova až na ony těžce raněné, které poslal do pevnosti. Ti pak si stěžovali, že prý kozáci a dragouni až moc nemilosrdně do nich mlátili. Obyvatelstvo okolní dovedlo také příležitosti využíti, bilo pěkně do Prusů a umělo i kořistiti výborně. Naši Chorvati pořádali potom v Pavlovicích celý trh na ukořistěné věci.

Z pevnosti poslal Marschall plukovníka Mikassinoviče se 300 Chorvatů a majora Walderode se 150 darmstadtskými dragouny a se všemi husary nepříteli v bok do jeho tábora, který i skutečně spálili.

Nepřítel střílel zatím pořád na čís. 7. a v kazemattech udělal ze dvou střílen jediný veliký otvor a hned vedle dělal otvor nový svými granáty a rikochettováním*) způsopil na kontregardě trhliny a otvory, že bylo nutno je bednami s kamením zandati. Celá kateřinská strana až k čís. 7. jest čirá hromada kamení. Ale to nelekalo ještě věrné a čilé měšťanstvo, jež naopak pomáhalo z dvojháků stříleti na nepřítele. Z čísla 3. na Novém Světě rozbili nepříteli na Povelu 4 batterie tak, že o 4. hodině už nemohl z nich stříleti. Před večerem sesílil se nepřítel u Holice a sbor asi 5000 mužů odtáhl s rozkazem, St.-Ignona vyhledati a zničiti.

Dne 18. června (neděle) splácel nepřítel venkovanům za jejich včerejší práci, vypálil Bystrovany a dal tamějšího mlynáře a mnoho jiných pověsiti. Jeho podkop značně se přiblížil. Zároveň stavěl dvě velké batterie proti kontregardě a číslu 7. a ravelinu čís. 29. Palba s obou stran byla čilá a vydatná, že obě strany měly co opravovati. Ze své nové batterie o 6 dělech zranil důstojníky a vojáky, kteří leželi na Kronwerku a Novém Světě.

Dne 19. června učinilo 30 dobrovolníků výpad do průkopů a brzo zalarmovali celý tábor. Rámus a hluk rozléhal se odtamtud a v táboře tloukli na poplach. Tím ovšem zdrželi poněkud jeho práci, leč přece dostal se s podkopem o 5—6 sáhů

*) Ricochettovati znamená kulemi z děl anebo granáty z houfnic tak obloukem stříleti, že narážejí hned za vnitřní korunu předprsně (Brustwehr) na chodbu hradební, zde různé nárazy činí, a ježto po celé délce její dolů se ženou, děla i s posádkou rozmetají.

ku předu. Drobná střelba hrála forte s obou stran, hrubá k tomu fortissimo basovala. Eodem postavil se nepřátelský gen. Ziethen se 3000 muži u Bystřice a Samotišek, aby odňal nám s této strany možnost spojení, z níž, jakož i z toho, že slyšel, Hradská a Rohelská brána denně že se otvírá, mohl žloutenku dostati. Dopoledne dovedli Chorvaté 16 zajatců do města a 13 nechali si jich na Hradisku.

Dne 20. června postoupil nepřítel se svým druhým podkopem o několik sáhů, vedl jej klikatě proti hrotu čísla 8. a jiný na číslo 29. Celou noc stříleli jsme na drobno i na hrubo velice prudko. Posádka celou noc bděla na vykázaných místech a byla hotova uvítati nepřítele, kdyby se mu zachtělo návštěvy. Před svítáním přišel setník jako kurýr od polního maršála hrab. Dauna do pevnosti.

Naši dělostřelci skládali po 40 granátech najednou do košů. Nevím, budou-li jich Prusové tak žádostivi jako Israelité na poušti, kteří přece dosti měli chleba s nebe spadlého. Ale Prusové neměli ani komisního chleba dosti, neboť skutečně kupovali bochník za 18 až 20 kr. Bezpochyby že nevolali s Israelity: nauseat anima nostra super cibo hoc levissimo,*) nýbrž naopak: Deus nos adjuvet salvos abhinc venire,**) neboť bylo jim už hrozno stále zahrabávati své přátele, jichž denně mezi mrtvými přibývalo.

Ačkoli obvyklý trh dnes byl trochu chudší, ježto brány včera byly zavřeny, přece nebylo se nám báti nouze a drahoty, o níž jakési strannické péro nestydělo se psáti. Neboť měli jsme mimo zásob pro případ nouze ohromné množství mouky, příkrmů, uzeného, naloženého masa, slanin, másla, sádla a soli, rakouských i moravských vín, ba i cizozemských, hovězí a skopový dobytek pásl se na hojné pastvě, a my vařili pivo pořád a doufali jsme, že s pomocí Boží déle zde žíti budeme, než nepřítel tam venku. O střelivo, odvahu a dobrou mysl u posádky též nebylo zle.

Dne 21. června trval oheň obvyklou silou, již pociťovala zvláště část kateřinská; ravelin čís. 28. byl úplně rozryt, neboť pumy a granáty stále ostře hvízdaly, doprovázeny jsouce hejny drobných kulí. Nepřátelský generál Ziethen odtáhl k Jíbavě na pomoc dovozu 6000 vozů se střelivem a potravinami, jejž doprovázelo 12000 mužů, aby mu otevřel cestu, ale bylo už pozdě.

Nepřítel odvezl (bezpochyby) porouchaná děla se svých batterií.

Když byla na naši batterii vypálena houfnice, odlítla jiskra do zásob střeliva. Vítr, který dnes silně vál a studený byl,

*) Ošklivi se duši naší i tento velice levný pokrm.
**) Bůh pomoz nám bez pohromy odtud odejíti.

podporoval nehodu, — zásoba se vzňala a vybuchla. O život nepřišel nikdo, jen nešťastný střelec u houfnice utržil popáleniny ve tváři, na rukou a na zádech. V noci byla naše palba silnější než nepřátelská.

Dne 22. června šťastně vtáhl do pevnosti generál Büllow se 1366 muži na posilu pevnostní posádky. S ním přišel též major, setník a poručík ze sboru inženýrského, 2 desátníci a 20 puškařů. Jemu naproti, aby nepřítele klamali, poslal Marschall oddíl Chorvatů.

Nepřítel pokračoval se svými průkopy a byl už jen 25 sáhů od veliké cesty [na patě koliska]*) a střílel, zvláště pumy, na čís. 8. a 7. Nepřítel sesílil několika tisíci muži a několika děly své oddíly u Holice a Bystřice.

Dne 23. června nechtěla žádná strana ustoupiti ve střelbě drobné. Z našich děl lítaly silně kamenné kule a kartáče; nepřítel však přece spojil své dva průkopy a dal se do třetí rovnoběžky. Sběhové vypovídali, že Prusové podkopávají se pod hradby. Naši podkopníci však, kteří v galeriích podzemních pozor dávali, neslyšeli ničeho. Ráno, když se otevřela brána, vehnali měštští řezníci 43 krásných uherských volů do města. A nepřítel myslil, že nám všecky vchody do města zavřel! Naši dělostřelci zapálili nepřátelskou batterii a prudkou střelbou zabránili Prusům hasiti. Drobné výpady ode dnešního dne byly podnikány.

Dne 24. června byl za malého výpadu doveden do pevnosti zajatý podkopník. A řezníci dohnali zase voly do města. Naši podkopníci kopali větev podkopů, aby mohli nepříteli překážeti, kdyby podkopy mínil hradeb se zmocniti. Nepřítel dělal všelijaké pohyby v táboře u Bystrovan a Holice. Střelbu sesílily obě strany, nepřítel vhodil do města na 3000 kulí a přes 700 pum a granátů, jež praskaly na hradbách i v městě. Sběhové stále stěžují si na bídu, nouzi a drahotu. Určitá zpráva došla, že nepřítel očekává na 28. června příjezd velikého dovozu ze Slezska, o čemž ihned podána zpráva polnímu maršálu hraběti Daunovi. Vše, co jen stříleti mohlo, obdrželo střelivo. Kule železné i kamenné, pumy, granáty, pytle prachu, ohnivé kule a prudká drobná palba z náspů, kryté cesty i palisad stěžovaly nepříteli každý krok.

Dne 25. června učinili naši malý výpad do nejbližšího průkopu, několik nepřátel pobili, jednoho podkopníka zajali. Střelba nepřátelská byla silnější a urputnější, naše poněkud slabší, ale za to s dobrým výsledkem, jak se o tom přesvědčili podkopníci, do jejichž průkopu naši vhodili pytel s prachem a zapálili tak celý podkop i se záporami, palisádami, koši a vším náčiním. Plné dvě hodiny trval požár a nepříteli bylo se naň jen dívati, ježto naše kule nedovolily mu přístupu. A když vše bylo shořelo

*) Silnice, jež vinula se od Kateřinské brány po nynější jízdní cestě za městským parkem a dosud ještě jest za stromořadím Janským.

a do vyhořelého podkopu opět se dali dělníci, vyhodili odtamtud tři uhořelé podkopníky. — Dověděli jsme se, že nepřítel nemůže se podkopávati, protože narazil na vodu.

Městská požárová hlídka dopadla jednoho vojáka z pluku Simbschönova, an vylamoval měděný kotel z kamen. Pachatel skončil za krátko na šibenici.

Sedláci z Jestřabí přivedli jakéhosi starého vojáka, který u nich bydlel, i se ženou do pevnosti, protože opovážil se prodávati v pruském táboře, co nakoupil v pevnosti a okolí. Z toho může známý onen novinář usouditi, kde byla nouze a drahota větší, v pevnosti či venku v táboře. Ale já pamatuji se, že jsem četl v letoším kalendáři, že pan pisatel jest jako výrobci kalendářů, privilegován.*)

Dne 26. června byl nepřítel s průkopy ještě asi 60 sáhů před palisádami. V noci vzali nepřátelé Nový Svět na mušku, ale bombardovali jen ryby ve vodě. Ubohá hromada kamení mezi Terezskou a Kateřinskou branou též pocítila ještě zlost nepřítele. Nic, leč zříceniny! A to není nic, to není žádná škoda?*)

Ráno dělal nepřítel všelijaké pohyby k Bystřici a Holici, proudem táhl k Dolanům, rozložil se táborem mezi Toveří a Samotiškami a mezi sv. Kopečkem a Droždínem, aby nás ještě více sevřel a aby uvolnil cestu velikému dovozu, jenž ze Slezska měl dne 28. června do tábora přijeti, a aby byl horám blíže. Ale už jiní na dovoz čekali.

Odpoledne o 6. hodině prohlížela vysoká generalita dílem vozmo, dílem koňmo nepřátelské postavení v obou táborech. Naši husaři stáli za Chvalkovicemi u hospody „u kříže“, Chorvati pak leželi tu a tam v obilí. Že nepřítel se odpoledne a příští ráno trochu umírnil, spůsobili naši dělostřelci, kteří tolik mu škod nadělali, že měl do bílého rána co opravovati.

Městský zvonař Valerian Oblätter zalil pod litovelskou branou propálené dělo a vyvrtal novou průpalnici, tak že děla opět dalo se upotřebiti.

Dne 27. června dostal se nepřítel s podkopem až na 4 kroky pod kolisko a stavěl v rovnoběžce za sebou batterii. Sběhové vykládají o veliké nouzi a drahotě a o nedostatku píce. Už prý po 8 dní dostávali koně méně ovsa. Za to však tím více škod bylo trpěti ubohému rolníku na obilí. Ráno učinilo několik dobrovolníků výpad a zajalo 2 Prusy. Plukovník Honig dostal se s důležitými depešemi šťastně do pevnosti.

Ačkoli se nepřítel namahal, aby nás úplně sevřel a všecky východy uzavřel, dostaly se přece dvě staré, shrbené ženy z Ja-

*) Zajisté narážka na současné zprávy ve veřejných listech. Vůbec lze souditi, že pisatelem denníku byl nějaký dobromyslný, vtipem söršící měšťan olomoucký, který denně dopisy své zaznamenával a velice se zlobil, když v novinách se tvrdilo, že v Olomouci se mají zle. Už dne 20. června se na to rozhorlil.

novic s čerstvou zvěřinou do města, a trh na drůbež, máslo, vejce a p. odbýval se stále ještě, neboť z venkova donášeli ještě pořád všelicos na prodej. Čerstvé máslo za poslední 3 dny bylo nejdražší za 21 kr., tři až čtyry vejce za groš, masa z uherských volů těžká libra za 5 kr., telecí a vepřové za 6 kr., skopové za $4^1/_2$ kr., nejkrásnější slaniny za 18 kr.; vše bohudík lacino. Víno za 6, 7, 8, 10 kr. až za 24 kr. a za 1 zl. máz, podle hodnoty a stáří, máz piva za 2 kr., pálenky za 20 až 24 kr., bochník komisního chleba za 9 kr.

Téhož dne večer začalo se pracovati na Dolním náměstí v retrenchementu a oddílech, aby nepříteli pro případ neštěstí mohlo se do krajností odporovati.

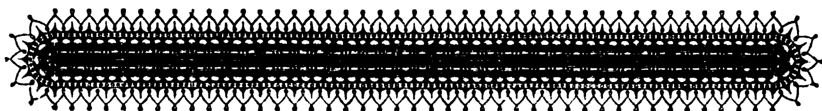
Střelba byla prudká, se strany nepřátelské urputnější a účinky jeho ricochettování nelze popsati.

Dne 28. června byl nepřítel už na kolisku a vedl v pravo a v levo rovnoběžku. Palba nepřestala a byla s obou stran strašná.

Ráno shodil sbor Ziethenův u Toveře a Droždína stany, poslal zavazadla přes Moravu do hlavního stanu, Slavonína, a táhl na Dolany a Jíbavu naproti toužebně očekávanému dovozu. Odpoledne dopravovali nepřátelé mnoho zavazadel přes Křelov do Skrbeně. Městští řezníci vehnali opět šťastně 40 kusů uherských volů do města. Nepřítel kryl své průkopy, aby zabránil padání střel do nich.

V horách bojovali o dovoz . . . . ., večer dne 28. června byl neobyčejně parný, a malé kule z nepřátelských tažených pušek zalétaly příliš daleko do města.

V průkopech.

Ve druhé rovnoběžce byly postaveny tyto batterie: na levém křídle jedna o třech hmoždířích, pak batterie o 14, 13 a 8 dělech, uprostřed o 8 a 18 dělech. Na pravém křídle byla známá už hrubá batterie o 21 dělech, jež měla zvláště palbu z vodních pevnůstek dusit. Celkem měli tedy Prusové v druhé rovnoběžce 85 děl. Že ovšem z menší vzdálenosti tolik děl nestřílelo nadarmo, jest samozřejmo. Zvláště na baště čís. 7. byl brzo otvor, který snažili se obležení, jak mohli, zastavěti. Zároveň bašta byla tak rozstřílena, že bylo úplně nemožno děla na ní udržeti. Hradební příkopy plny byly rumu z rozbitých zdí, i byla brzo obava, že nepřítel otevře si tak cestu k útoku na hradby.

Z 9. na 10. červen činěny pokusy ku třetí rovnoběžce, již však dohotovili teprve dne 24. června ve vzdálenosti 120 kroků od palisád nad krytou cestou.

Do 13. června byl nepřítel se dvěma klikatými průkopy na 200 kroků od kolí bašty číslo 7. a 8. a postavil v nich dvě batterie po 3 hmoždířích. Palba z nich byla tak děsna, že děla vyvezená na čís. 7., brzo byla demontována a dělníci z příkopů vyhnáni. Ba i stavba oddílů v městě nezřídka zůstala státi, ježto dělníci nemohli vytrvati na místě, kde smrt neustále vzduchem hvízdala.

Proto určil velitel větší výpad, jehož provedení svěřil hraběti Dražkoviči.

Vojsko k výpadu určené shromáždilo se o 9. hodině večer u Rohelské brány, odtáhlo odtud k baště čís. 10, kde dostalo se jim potřebných naučení, hřebíků na zatloukání děl a nářadí, jakož i látek zápalných. O půlnoci dali se na pochod a o $^1/_2$1. hodině vpadli třemi proudy do nepřátelských průkopů.

První proud pod majorem Gethem (1 setník, 100 Bavorů, 1 setník, 100 Chorvatů) vyrazil z bašty čís. 31. a měl napadnouti bok a záda průkopů.

Druhý, v němž byl i Dražkovič (200 pod podpl. Calwaryou se 100 dělníky pod hejtmanem Messichem), vyšel branou Terezskou a ve spolku s prvním dostal se až k batteriím u kostela Marie

Pomocné, kde zatloukli 6 děl, 2 hmoždíře a 2 houfnice. Podpl. Calvarya utržil těžkou ránu. Mnoho utrpěly oba proudy od praporů v průkopech. Setník Messich třikrát dral se se svými neozbrojenými dělníky do průkopů, třikráte vytlačili jej odtamtud Prusové.

Třetí proud (100 pěších, 30 Chorvatů) pod setníkem Rierou vynořil se z hradby před číslo 30, dral se hlubokým příkopem k batterii na pravém křídle a zatloukl 8 děl, zapálil fašiny a sehnal posádku z batterie.

Průpalnice děl byly prý tak už ohněm propáleny, že bylo třeba tří i čtyř hřebíků, aby staly se nepotřebnými. Pak ovšem bylo možno zatlučená děla opět potřebnými učiniti, ježto ve spěchu nebylo možno dílo úplně provésti a hřeby daly se pak brzo vytáhnouti. Výpad ten svým výsledkem byl pevnosti velice k užitku.

Dne 14. června začali oblehatelé nový průkop na hradbu před čís. 30, 15. a 16. června pokračovali v ní a postavili batterii o 2 hmoždířích. Dne 17. června pak počali se dvou míst s onoho průkopu vyhazovati klikatý podkop proti číslu 29 a před ním nahozené hradbě. Ovšem palba pevnostních děl, zvláště z čís. 3 a 38, mimo to drobná střelba měšťanů a střelců v předních hradbách a s kryté cesty vyžádala si nejednu oběť. Citelnými byly nepřátelům též účinky Cohornských hmoždířů, jež čím více postupovali, tím staly se jim zhoubnějšími.

A zatím nová nesnáz nastala Prusům. Z hlubokých průkopů neviděli hradeb, proto ony části, odkud se stříleti mělo, musili chrániti zemí, navāženou a donášenou. Jen ony průkopy, jež byly jen průchodem, mohli do hloubky kopati. Třetí rovnoběžku bylo jim nasypávati celou. A že dovážení země před ústím tolika smrtonosných nástrojů není práce lehká, nahlédne každý.

Ale otvor ve hradbě číslo 7 zvětšoval se stále, až dosáhl šířky 2 sáhů. Obležení trámy a bednami kamení hleděli jej zatarasiti, ale vše rozpadávalo se pod účinkem pruských střel. Celé okolí Kateřinské a Blažejské byla učiněná zřícenina.

Dne 15. června prohlížel král sám průkopy a nemálo chválil účinky děl. Vysloviv úplnou spokojenost s výsledky dělostřelecké palby obdaroval dělostřelce i dělníky 75 friedrichsdory a slíbil všem plukům značnou odměnu, až pevnost bude v jeho rukách. Prozatím se to nestalo.

Výborným prostředkem obranným byly obleženým výpady. A byť i nebyly všechny spojeny se skvělým výsledkem, tož účelu dostály přece. Byly to výpady 18., 19., 21. a 25. června, arciť jen malé, asi 30 mužů, 25. června 70 mužů. Úlohou jejich nebylo pouštěti se v boj, nýbrž učiniti poplach a spěchati jinam, dá-li se něco zničiti a ne-li, dělati hluk znova, a když nepřítel dá tlouci do zbraně, – zmizeti. Tím zastaví se všecka práce v průkopech — a hlavní účel jest dosažen.

Ale ani takové překážky, ani krutá palba, ani házení pytlů se střelným prachem do průkopů nemohly prací nepřátelských zastaviti. Zvolna arciť, ba příliš zvolna postupovali, ale ku předu

bral se přece, třebas denně až 60 dělníků zůstalo na dně v průkopech, a vlastní krví dláždilo vlastní práci.

A byla by práce pruská ještě rychleji pokračovala, kdyby nebylo nutno bývalo následkem prudké střelby z čísla 3. a 38., jež všecky práce bralo z boka svými kulemi, dělati podkop dvojnásobný a na mnoha místech dělati vlastně násep. (Ježto paralela druhá byla vlastně první a první byla jen jakousí komunikací, možno souditi, jak velice by se byli Prusové pevnosti přiblížili, kdyby byl Balby první rovnoběžku hned ve vzdálenosti 800 kroků založil. Byli by pak jistě Prusové bývali s to, aby už nejdéle 16. června pracovali o třetí rovnoběžce. A to bylo by bývalo pevnosti více než nanejvýš nebezpečno. Však spáchané chyby nebylo možno už napraviti leč odvahou — stavěti svá těla za terč olomouckým kulím.)

Dne 24. června spojili oblehatelé oba průkopy a stavěli třetí rovnoběžku ve vzdálenosti 120 kroků od palisád nad krytou cestou.*)

V pevnosti jen tak zachovati mohli klidnou mysl, že mohli plným právem doufati, v rozhodný okamžik Daun že vrhne se s celou silou svou na Bedřicha, nebo vůbec že nějak pevnost zachrání. Zvláště pomoc, již poslal do pevnosti pod Bülowem, osvěžila kleslé mysli.

Vždyť otvor v čísle 7. byl už na 5 sáhů a dne 26. června celá část hradeb byla téměř se zemí srovnána, takže Marschall pojal obavu, že by mohli Prusové hnáti na hradby plnou silou útokem. On však chtěl nepříteli každý krok ztrpčiti a krví prodati a proto nemínil ani tehdy ustoupiti, kdyby nepřítel skutečně do města se dostal.

Proto dal rychle dokončiti stavbu obranných opatření ve městě, jež už dříve byl započal a podle návrhů plukovníka Gianiniho stavěti dal.

Uličky, jež vedly podél hradeb od brány Kateřinské na náměstí Blažejské, prostoru mezi jižní stranou kostela Blažejského a přilehlými budovami, ulici (jež vedla na hradby prodloužením ulice hrnčířské podél zahrady kláštera kapucínského) na hradby vedoucí, nynější hrnčířskou a souběžnou uličku podél hradeb až k zahradě dominikánské (nynější bohosloví), Kozí uličku, Klášterskou a Kramářskou, Vodní, Ulici z uhelného plácku ku hradbám (za starým pivovarem), uhelnou ulici a zazděnou nyní uličku z uhelného plácku na dolní a konečně Divadelní ulici dal úplně zabarikádovati. Kamení z dlažby přišlo mu při tom velice vhod.

Přes dolní část Blažejského náměstí dal postaviti násep lomený, taktéž v ulici Kateřinské (zrovna naproti bráně klášterní), dolní a jižní části Uhelné, u vchodu Kapucínské ulice na Dolní náměstí a několik kroků výše, v ulici Purkrabské, dal stavěti silné traversy a opatřil je palisádami.

*) Na hlavní promenádě as před hudebním pavilonem v městských sadech.

Pomocné, kde zatloukli 6 děl, 2 hmoždíře a 2 houfnice. Podpl. Calvarya utržil těžkou ránu. Mnoho utrpěly oba proudy od praporů v průkopech. Setník Messich třikrát dral se se svými neozbrojenými dělníky do průkopů, třikráte vytlačili jej odtamtud Prusové.

Třetí proud (100 pěších, 30 Chorvatů) pod setníkem Rierou vynořil se z hradby před číslo 30, dral se hlubokým příkopem k batterii na pravém křídle a zatloukl 8 děl, zapálil fašiny a sehnal posádku z batterie.

Průpalnice děl byly prý tak už ohněm propáleny, že bylo třeba tří i čtyř hřebíků, aby staly se nepotřebnými. Pak ovšem bylo možno zatlučená děla opět potřebnými učiniti, ježto ve spěchu nebylo možno dílo úplně provésti a hřeby daly se pak brzo vytáhnouti. Výpad ten svým výsledkem byl pevnosti velice k užitku.

Dne 14. června začali oblehatelé nový průkop na hradbu před čís. 30, 15. a 16. června pokračovali v ní a postavili batterii o 2 hmoždířích. Dne 17. června pak počali se dvou míst s onoho průkopu vyhazovati klikatý podkop proti číslu 29 a před ním nahozené hradbě. Ovšem palba pevnostních děl, zvláště z čís. 3 a 38, mimo to drobná střelba měšťanů a střelců v předních hradbách a s kryté cesty vyžádala si nejednu oběť. Citelnými byly nepřátelům též účinky Cohornských hmoždířů, jež čím více postupovali, tím staly se jim zhoubnějšími.

A zatím nová nesnáz nastala Prusům. Z hlubokých průkopů neviděli hradeb, proto ony části, odkud se stříleti mělo, musili chrániti zemí, naváženou a donášenou. Jen ony průkopy, jež byly jen průchodem, mohli do hloubky kopati. Třetí rovnoběžku bylo jim nasypávati celou. A že dovážení země před ústím tolika smrtonosných nástrojů není práce lehká, nahlédne každý.

Ale otvor ve hradbě číslo 7 zvětšoval se stále, až dosáhl šířky 2 sáhů. Obležení trámy a bednami kamení hleděli jej zatarasiti, ale vše rozpadávalo se pod účinkem pruských střel. Celé okolí Kateřinské a Blažejské byla učiněná zřícenina.

Dne 15. června prohlížel král sám průkopy a nemálo chválil účinky děl. Vysloviv úplnou spokojenost s výsledky dělostřelecké palby obdaroval dělostřelce i dělníky 75 friedrichsdory a slíbil všem plukům značnou odměnu, až pevnost bude v jeho rukách. Prozatím se to nestalo.

Výborným prostředkem obranným byly obleženým výpady. A byť i nebyly všechny spojeny se skvělým výsledkem, tož účelu dostály přece. Byly to výpady 18., 19., 21. a 25. června, arciť jen malé, asi 30 mužů, 25. června 70 mužů. Úlohou jejich nebylo pouštěti se v boj, nýbrž učiniti poplach a spěchati jinam, dá-li se něco zničiti a ne-li, dělati hluk znova, a když nepřítel dá tlouci do zbraně, – zmizeti. Tím zastaví se všecka práce v průkopech — a hlavní účel jest dosažen.

Ale ani takové překážky, ani krutá palba, ani házení pytlů se střelným prachem do průkopů nemohly prací nepřátelských zastaviti. Zvolna arciť, ba příliš zvolna postupovali, ale ku předu

bral se přece, třebas denně až 60 dělníků zůstalo na dně v průkopech, a vlastní krví dláždilo vlastní práci.

A byla by práce pruská ještě rychleji pokračovala, kdyby nebylo nutno bývalo následkem prudké střelby z čísla 3. a 38., jež všecky práce bralo z boka svými kulemi, dělati podkop dvojnásobný a na mnoha místech dělati vlastně násep. (Ježto paralela druhá byla vlastně první a první byla jen jakousí komunikací, možno souditi, jak velice by se byli Prusové pevnosti přiblížili, kdyby byl Balby první rovnoběžku hned ve vzdálenosti 800 kroků založil. Byli by pak jistě Prusové bývali s to, aby už nejdéle 16. června pracovali o třetí rovnoběžce. A to bylo by bývalo pevnosti více než nanejvýš nebezpečno. Však spáchané chyby nebylo možno už napraviti leč odvahou — stavěti svá těla za terč olomouckým kulím.)

Dne 24. června spojili oblehatelé oba průkopy a stavěli třetí rovnoběžku ve vzdálenosti 120 kroků od palisád nad krytou cestou.*)

V pevnosti jen tak zachovati mohli klidnou mysl, že mohli plným právem doufati, v rozhodný okamžik Daun že vrhne se s celou silou svou na Bedřicha, nebo vůbec že nějak pevnost zachrání. Zvláště pomoc, již poslal do pevnosti pod Bülowem, osvěžila kleslé mysli.

Vždyť otvor v čísle 7. byl už na 5 sáhů a dne 26. června celá část hradeb byla téměř se zemí srovnána, takže Marschall pojal obavu, že by mohli Prusové hnáti na hradby plnou silou útokem. On však chtěl nepříteli každý krok ztrpčiti a krví prodati a proto nemínil ani tehdy ustoupiti, kdyby nepřítel skutečně do města se dostal.

Proto dal rychle dokončiti stavbu obranných opatření ve městě, jež už dříve byl započal a podle návrhů plukovníka Gianiniho stavěti dal.

Uličky, jež vedly podél hradeb od brány Kateřinské na náměstí Blažejské, prostoru mezi jižní stranou kostela Blažejského a přilehlými budovami, ulici (jež vedla na hradby prodloužením ulice hrnčířské podél zahrady kláštera kapucínského) na hradby vedoucí, nynější hrnčířskou a souběžnou uličku podél hradeb až k zahradě dominikánské (nynější bohosloví), Kozí uličku, Klášterskou a Kramářskou, Vodní, Ulici z uhelného plácku ku hradbám (za starým pivovarem), uhelnou ulici a zazděnou nyní uličku z uhelného plácku na dolní a konečně Divadelní ulici dal úplně zabarikádovati. Kamení z dlažby přišlo mu při tom velice vhod.

Přes dolní část Blažejského náměstí dal postaviti násep lomený, taktéž v ulici Kateřinské (zrovna naproti bráně klášterní), dolní a jižní části Uhelné, u vchodu Kapucínské ulice na Dolní náměstí a několik kroků výše, v ulici Purkrabské, dal stavěti silné traversy a opatřil je palisádami.

*) Na hlavní promenádě as před hudebním pavilonem v městských sadech.

Na vnitřních hradbách mezi číslem 7. a 8. dal postaviti tři nové batterie kolmo na tok mlýnského ramena, u Švédské brány (most pod Passingerovým mlýnem) a u bašty čís. 9. pod branou Střední (východ z ulice Terezské) rovněž silné traversy s palisádami a ložisky pro děla, aby nepřítele uvítati mohl kartáči, kdyby se dral číslem 7 do města.

Bývalé městské zdi, jež stavbě ochranných batterií překážely, dal strhnouti. Na náspu mezi číslem 7 a 8 po celé délce dal nastavěti palisad, aby zdržel tak nával útočícího nepřítele. Tamtéž učinil sklad košů, fašin a kolů, aby mohlo se jich okamžitě užiti, kdyby nepřítel usadil se snad na hradbách u Kateřinské brány (kde stojí městská tržnice) a na baště 7. Pro ten případ měly se ihned všechny dvéře a okna v přízemí, vedoucí na ohrožená místa, zazditi nebo jinak zatarasiti a jiné otvory měly se v zadu ve zdi prolomiti, aby posádka mohla se k obsazeným hradbám dostati.

Leč hlavní ochranný prostředek byl na Dolním náměstí.

Byla to mohutná hradba, vedoucí od Kozí ulice k domu Žerotínskému (Hotel Pietsch).

Hluboký příkop na straně ku Kateřinské bráně a pevný násep za ním byl hlavní jeho částí. Před příkopem naraženy palisády, na patě náspu rovněž. Násep sám byl as uprostřed prolomen otvorem asi 12 stop širokým pro ustupující vojsko a děla. Pak při zdech jak u Kozí ulice, tak na dolní části nechány též menší otvory pro pěší vojsko. Ale u všech průchodů ponecháno dostatek materialu, aby okamžitě bylo nepříteli zabráněno, kdyby se mu zachtělo též se prodrati.

Tři batterie namířeny proti Dolní, Kateřinské a Kapucínské ulici.

Proti jižnímu a východnímu pořadí domů, vlastně tedy proti celé spoustě domů mezi ulicí Hrnčířskou a Dolní, namířena měla býti též děla a to tehdy, kdyby nepřítel je obsadil a z nich střílel. Pak měly býti úplně rozstříleny a nepřítel měl býti pochován v jejich ssutinách. Ostatní domy převedl ve stav obranný.

Věž na Dolním náměstí (v ulici Dolní), odkud mohlo se střileti na hlavní násep, dal sbořiti.

Těmi zařízeními dal Marschall až příliš na jevo, že na kapitulaci vůbec nemyslí, a že jest s to, i kdyby nepřítel už v městě byl, mu jako sousedu pobyt ten nanejvýš stížiti.

Tak mínil srdnatý ten velitel brániti se, i kdyby z celého města byl vytlačen a jen předhradí mu zbývalo. A byl by toho věru též dovedl.

Posádka od 19. června po celé noci byla ve zbrani, aby útok ať už na hradby nebo na Klášter Hradisko ihned mohla odraziti.

Büllow s posilou do Olomouce. — Útok na St. Ignona.

Zatím snažil se Daun, jenž měl přiměřené rozkazy od dvora vídeňského, aby pevnosti pomocí přispěl, vždy víc a více tomu cíli se přiblížiti. Ježto však znal ostražitost i rychlost králových rozhodnutí, netroufal si učiniti ani jediného kroku, jímž byl by nebezpečí vystaven, že bitvou s králem se srazí. Obyčejná cesta, pevnosti dostatečným počtem čerstvého vojska přispěti, zdála se mu tím spíše nejjistější, ježto pruská stanoviska na levém břehu Moravy byla rozptýlena a slabě obsazena.

Dne 19. června došla ho nalehavá prosba Marschallova o vyšší důstojníky a zkušené, déle sloužící mužstvo. Neváhaje tedy, určil k tomu účelu Daun generálmajora Büllowa s 1366 muži. Ze sboru inženýrského připojil výpravě majora Stockhausena, 2 důstojníky, 2 desátníky, 20 puškařů. Dobrovolně přihlásili se plukovníci Schmid a hrabě Villard. S oddílem tím dal se Büllow dne 20. června na pochod do Přerova. Ježto však nepřítel značně silné měl oddíly v Bystrovanech a Holici, bylo třeba nejvyšší opatrnosti, aby podnik ten se zdařil. O 10 hodinách večer dne 21. června dal se Büllow na další obtížnou cestu lesy, křovisky, údolími horskými a stržemi, ohromnou oklikou na Újezd, Varhošt, Jestřabí, Hluboček a Vesku, a za úsvitu dne 22. června dostal se šťastně přes Dolany do Olomouce, aniž jej byl nepřítel zpozoroval. Aby příchod Büllowa jaks taks kryl, poslal mu Marschall 500 Chorvatů vstříc až do Dolan, aby v případě srážky s nepřítelem, kdyby Büllowu bylo se nepřítelem prosekávati, mu byli podporou. Za toutéž příčinou podnikl i St. Ignon různá ochranná opatření. O 4 hodin. odpol. vytrhl s celou silou od Přerova a dal se na pochod k Velkému Týnci. Plukovník Vehla se svými Chorvaty z Tovačova pochod ten kryl. Ráno dne 22. června spatřily pruské hlídky St. Ignona na návrší nad Týncem. Tím ovšem byla pozornost generála Retzowa odvrácena od toho, co za jeho zády se dělo, a domnívaje se, že St. Ignon míní se nad Týncem utábořiti, aby mohl podporovati ohrožené spojení s pevností, poslal ihned o tom zprávu maršálu Keithovi. Současně i Chorvaté ve Chvalkovicích a Pavlovicích, kde přese všechnu blízkost pruských švadron

se dosud statně drželi, postavili se v bitevním pořádku před vesnicí, v zádech pruského táboru bystrovanského. Ovšem byli sesíleni Chorvaty z pevnosti.

Zatím Keith, zvěděv o různých těch pohybech St.-Ignonových a domnívaje se, že jedná se zde o útok na gen. Retzowa, poslal ihned tomuto na pomoc pluk pěchoty a 5 švadron dragounů. Ale St.-Ignonovi nejednalo se o zbytečné krveprolévání. Okolo 5. hodiny ráno byl Büllow za jásotu jak měšťanstva, tak vojska, přijat v Olomouci a St.-Ignon, čekav ještě do 10 hodin, soudil z klidu, který na levém břehu Moravy dosud nikde porušen nebyl, že Büllowu podařilo se bez úrazu do pevnosti vniknouti, a zmizel od Týnce, jak byl přišel. Svého účelu plně dosáhl.

Jakmile se král dověděl o těch událostech, zvláště že pevnosti dostalo se posily, detašoval pln zlosti nad takovým výsledkem generallieutenanta Ziethena s 3 prapory granátníků pod gener. Puttkammerem, 10 švadron kyrysníků a 900 husarů pod Jung-Krokowem na levý břeh Moravy, aby ve spojení s Retzowem postavení St.-Ignonovo rekognoskoval a pokud možno jej zahnal dříve, než bude moci posily k sobě přivésti, a pak s přemocí se vrhnouti na postavení pruské u Bystrovan a Holice, a tak spojení s pevností násilně si otevříti.

Dne 22. června o 1 hodině s poledne odtáhl Ziethen od Smržic, přešel večer most pod Novosady a spojil se s Retzovem. Druhého dne (22. června) oba s plnou silou přitáhli až ku Přerovu a shledali město obsazeno několika sty Likkany. Ostatek měl St.-Ignon utábořeno na návrší za městem, jsa kryt v předu Bečvou s bahnitými břehy a několika rybníky. Postavení St.-Ignonovo bylo dostatek silno a vhodno, než aby s prospěchem dalo se napadnouti. Leč přes to přese vše opustil je St.-Ignon, aby dostal Prusy za Bečvu. Přerov nechal obsazen pouze hloučkem Chorvatů, aby tím Ziethenovi chuti dodal. Sám pak, poslav zavazadla do Chropíně, ustoupil až na návrší u Beňova.

Leč Ziethen prohlédl v čas chystanou léčku, nedav se zmásti nepřítelovým couváním ku pronásledování, ježto se dověděl, že zámek tovačovský několika sty Chorvaty jest obsazen, a že by plukovník Vehla mohl s nimi snadno mu do zad vpadnouti, kdyby dále postupoval. Mimo to bylo lehce možno, že přes Chropíň a Kroměříž mohly pomocné zástupy přijíti, jež by jej napadnouti mohly v pravý bok a v zad. A i kdyby se byl vydal podobnému nebezpečí, kdyby byl Chorvaty z města zahnal a otevřev si cestu nepřítele pronásledoval, což bylo jisto, že jej St.-Ignon vyčká, věda, že se vrátiti musí? V tom případě by jen své vojsko zbytečně vysílil. Proto soustředil své zástupy opět a dne 24. června vrátil se k Olomouci.

Po jeho odchodu vrátil se i St.-Ignon do Přerova a zaujal dřívější postavení.

Ziethen rozdělil vojsko své v okolí sv. Kopečka: Do Droždína prapor granátníků a 300 husarů, do Samotišek prapor granátníků, mezi Samotišky a Droždín 5 švadron kyrysníků. Mezi

Samotišky a Toveř 5 švadron kyrysníků s 300 husary, a zbývajících 300 husarů do Hlusovic. Toveř obsadil mimo to třetím svým praporem granátnickým.

Spojení Olomouce s okolím, pokud dosud bylo možné, bylo tedy opět citelně seslabeno, a to tím více, že Ziethen, vraceje se od Přerova, strhal mosty přes Moravu, jež spojení to značně podporovaly.

Ježto nepřátelská armáda poslední dobu téměř úplně na jihu byla soustředěna, zmocnily se rakouské lehké tlupy Unčova a plukovník Lanius přepadem Šternberku. Všechny pak pokusy Prusů, města ta opět ve svou moc dostati, byly marny.

Za to silně osazenu měli Prusové Litovel. Několikráte učiněny přepady noční, leč žádný se nezdařil. Dne 23. června přitáhl plukovník Zobel s oddělením lehkých tlup k Litovli a vyzval město, aby se vzdalo. Prusové odmítli, načež se Zobel vzdálil, zvěděv, že blíží se na pomoc Prusům generál Kreutz.

Dne 25. června zase Prusové chtěli se zmocniti z nenadání Šternberku, ale plukovník Lanius uvítal je důstojně, že brzo se vzdálili.*)

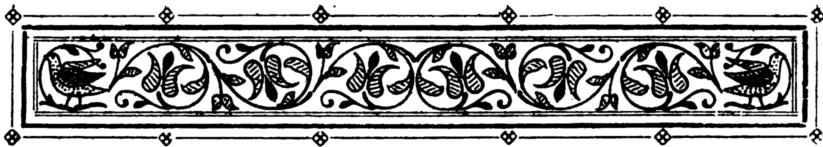
*) Situace pruská dne 28 června:

V táboře u Prostějova	27 prap.,	73 švadr.	Hlavní stan králův ve Smržicích.
V Náměšti	3 „	10 „	
V Seničce a Senici	3 „	10 „	
V Litovli	1 „		
V Horce a Chomoutově	2 „		
V Mor. Loděnici, Ve Vel Bystřici, V Bystrovanech, V Holici	9 „	15 „	

Celkem 45 prap., 108 švadr., a obléhací sbor Keithův.

Naproti tomu stáli:

Daun u Dobromělic.
Jahnus u Loštic.
Buccov v Konici.
Esterhazy ve Ptení.
St.-Ignon v Přerově.

Veliký pruský dovoz. — Boj u Guntramovic.

Nedostatek vzmáhal se v pruském táboře den ze dne. Nebylo mouky, nebylo masa, nebylo píce, citelná nouze o životní prostředky přiváděla krále do úzkých. Leč nejnepříjemnější bylo jistě poznání nedostatku střeliva. Arciť Keith šetřil všemožně, ba sbíral i koule z pevnosti vystřelené, aby jich užil.

Leč to vše nemohlo skutečné faktum změniti. Od obyvatelstva nebylo se ničeho nadíti, to už nemělo nic, pustiti se na loupež bylo nemožno pro rakouské sbory. A přece závisel zdar obležení jedině od řádného zaopatření jak střelivem, tak i potravou.

Aby podobným starostem konečně se vyhnul, nařídil Bedřich, aby v Nise a Kozlí soustředil se obrovský dovoz střeliva, potravin a peněz, a ten za ochrany silného sboru aby dal se na pochod k Olomouci.

Tak se i stalo.

Ze všech končin Slezska sjížděly se povozy, aby nabraly zásob v Nise nebo Kozlí a odjely do Opavy, kde plukovník Mosel celý dovoz spořádati měl na důležitou cestu. Vždyť od toho závisel výsledek obležení, dostane-li se dovoz ten šťastně do pruského tábora či ne. Neuchrání-li ho od přepadení rakouskými zástupy, bude Bedřich nucen z hladu a nedostatku střeliva odtáhnouti.

Ale zrovna jako Prusům, byl dovoz i Rakušanům důležitý.

Závisel na tom prospěch města i celé armády, aby dovoz ten do pruského tábora se nedostal. Podaří-li se to, bylo osvobození Olomouce hotovo, Daun nepotřeboval zbytečně krve prolévati. — Nezdaří-li se, byl by nucen býval osvobození pevnosti vložiti v ruce bohu války a rozhodnouti bitvou, kdo má býti pánem Olomouce.

Díky dobře řízenému vyzvědačství — dověděl se Daun zavčas o síle dovozu i jeho ochranného sboru, o dnu jeho odjezdu i dnu, kdy jej čekali v pruském táboře.

Generál Buccow, stojící v Konici, dostal dne 22. června dopis „z důvěrné ruky", že veliký dovoz pruský dal se z Nisy dne 21. června na pochod. Dán byl ve Vidnavě. Buccow ihned podal o tom zprávu Daunovi do Ivanovic. Současně zpravil o tom i gen. Laudona. Odvážnému a chrabrému Laudonovi probleskla ihned myšlénka na přepad. Smluvil tedy s Buccowem plán, jak překaziti dopravu dovozu do pruského tábora. Vůdčí úlohy dostalo se v domluvě oné gen. Laudonovi, do spolku vzat i gen. St.-Ignon v Přerově.

Nezbývalo, než zjednati záměru tomu schválení Daunova.

Daun přijal sice a schválil jejich úmluvy, leč čekal, až se zprávy o dovozu potvrdí. A skutečně, dne 24. června dověděl se pevnostní velitel v Olomouci, že Prusové čekají na 28. června ohromný dovoz různých potřeb. Ihned o tom dal zprávu Daunovi.

Současně s tou dostal Daun officielní zprávu od majora Amelunken-a, jenž stál mezi Vel. a Mal. Heralticemi na silnici opavské (viz str. 49), že silný pruský dovoz se střelivem a potravou za ochrany několika tisíc mužů jest na pochodu od Opavy.

Teď ovšem umínil si stůj co stůj dovoz ten zničiti nebo zajmouti. Dal tedy rozkaz:

Generál Laudon přiblížiž se velikou oklikou na Mohelnici silnici přes Dvorec k Olomouci vedoucí, spoj se na pochodu s detašovaným plukovníkem Laniem a čekej příchodu dovozu.

Gen. Šiškovič ze sboru gen. de Ville má přejíti u Novosad*) [!] Moravu, gen. St.-Ignona, stojícího u Přerova, ssebou vzíti a potom dotud ve skrytu u Staré Líbavy se zdržeti, až bude moci dovoz napadnouti.

Doba odchodu obou: Dne 26. června.

Laudon dal se tedy dne 26. června ráno na pochod od Konice, na večer po krátkém oddechu u Nových Zámků (severozápadně od Litovle) dal se znova na cestu.

Měl ssebou 5 praporů fysilírů, 14 setnin granátníků, 1500 Chorvatů s plukem dragounů Zweibrückenských a husarů Nadasdyových.

Velikou zacházkou, aby vyhnul se strážím a hlídkám pruským, táhl na Újezd a Mladějovice ku Šternberku. O 5. hodině z rána stál u Nového mlýna u Šternberka.

Tam dostal zprávu od plukovníka Lania, že předvoj pruského dovozu už včera (26. června) přibyl k Budišovu, že může teprve zítra dále táhnouti, že pochod do Olomouce vykoná asi bez přestávky a že Prusové očekávají silnou pomoc od Dolan. (Lanius totiž stál do 25. června ve Šternberku s 240 granátníky, 600 Chorvaty a 240 husary. Téhož dne odraziv útok pruský, dal se znova na pochod a dostihl do Berouna, a dne 26. června zaujal postavení u Rejhartic.)

*) Nemožno, směšno pak vraceti se k Přerovu. Prusové jistě byli by se o pochodu tom dověděli, kdyby nebyl skrytě v noci táhl na Kojetín, a odtud k Přerovu.

Laudon byl spokojen s těmi zprávami. Dovoz byl tedy ještě hodně daleko. Proto umínil si táhnouti mu naproti. Podav o všem zprávu gen. Buccowu, dal se téhož dne ke 4. hod. odpoledne na pochod, táhl na Těšíkovice a večer byl v Domašově.

Odtamtud vyslal stráže, aby pátraly po gen. Šiškoviči. Leč celou noc pátraly marně — hledaného zde nebylo. Laudon byl velice nemile překvapen. Aby za takových okolností nedostal se v křížový oheň — před sebou dovoz, za sebou pruskou pomoc —, nechal v Domašově majora Gœsse s 300 husary a 300 Chorvaty, aby pozorovali blížící se pruskou pomoc, a dal se znova na pochod — opět v noci — as o půlnoci, a táhl až k ránu. Když se začalo rozednívati, přicházel k Dolním Guntramovicím. Rozestavil svá vojska výhodně po návrších, obsadil úvoz a blízká křoví, jízdu postavil v pravo na rovinu a se silným oddílem táhl až ke Guntramovicím, aby se trochu v okolí orientoval. Sotva však byl došel ku východnímu vchodu do vesnice, narazil na předvoj pruského dovozu. —

Pruský dovoz po částech byl opustil Nisu a Kozlí už dne 21. června a soustředil se v Opavě. Bylo to na 4000 vozů, z nichž 818 naloženo bylo střelivem a jinými potřebami dělostřeleckými, na ostatních byly různé potřeby životní, hlavně mouka, dále šactvo, peníze a t. d. a 2500 polských volů. Velitelem jeho byl starý válečník, plukovník Mosel. Vojsko ochranné sestávalo z 8 praporů, z nichž 2 granátnické, asi 3000 rekrutů, hochů to šestnácti- až devatenáctiletých, jimž chmýří ještě nepučelo, a rekonvalescentů, kteří rozděleni byli ve 4 prapory a 1100 jezdců.

Současně nařídil král, aby generál Ziethen se svým sborem a třeba i několika prapory sboru gener. Retzowa dovozu vstříc táhl a od možných přepadů jej chránil.

Proto detašoval Ziethen už 27. června plukovníka Wernera s jedním praporem granátníků, 200 kyrysníky a 300 husary. Ale Werner nedostal se dále než k Jíbavě, ježto narazil na přední stráže rakouské a domnívaje se, bůh ví jaká síla Rakušanů tam je, nepokusil se ani stráží zahnati, nýbrž vyčkával další pomoci.

Mimo to rozestavil Retzow svůj sbor v Droždíně, Samotiškách, Toveři a Hlusovicích, aby i s té strany pevnost úplně byla sevřena (viz str. 87).

Ale to vše nepřispělo dovozu, ježto Laudon dne 27. června, kdy táhl do Domašova, rozvinul celý řetěz stráží, jež úplně zabrániti mohly, aby král jediné zprávy o dovozu nedostal, sám pak každou chvíli o blížící se pruské pomoci zpravován býti mohl.

Když se byl dovoz v Opavě sestavil, dal se Mosel dne 26. června na cestu. Téhož dne dostala se přední jeho část na návrší nad Budišov.

Dne 27. června zůstal však Mosel státi, aby vyčkal na ostatní částky dovozu, jež daleko pozadu zůstaly, ježto cesty byly tak rozjety a neustálými dešti rozmokly, že jen za velikých obtíží dral se dovoz ku předu. Ale třebas čekal až do večera,

nedostal dohromady více než dvě třetiny jeho. Zbytek byl rozptýlen po silnici až k Opavě.

Nedostal tedy Mosel celý dovoz dohromady ani celodenním vyčkáváním, za to však Laudonovi poskytl příležitost a možnost, že dostihl Domašova, a dne 28. června odtud dále táhl, aby vedl první ránu . . . . .

Dne 28. června časně ráno, bylo as ke 2. hodině s půlnoci, počal dovoz opět odjížděti, aby dle došlých zpráv spojil se u Domašova s gen. Ziethenem.

Sotva však předvoj hodlá do Dol. Guntramovic vejíti, — narazí na nepřítele! . . .

Laudon byl nepříjemně překvapen předčasným objevením dovozu. Nemohl se už v úplně cizí krajině orientovati, nemohl úplně využíti výhod půdy a nepřítele úplně překvapiti. Ale ještě větší a nepříjemnější bylo překvapení Moselovo.

Laudon neváhal ani okamžik. Když nemohl dovozu z nenadání napadnouti, musí aspoň teď v boj se dáti, dopadniž věc tak nebo tak.

Ihned tedy s oddílem, jejž u sebe měl, hnal se na předvoj, několik Prusů zajal, ostatní úprkem hnali se zpět.

Leč dovoz se nezastavil, nýbrž postupoval dále dlouhou vsí, kdežto obranné zástupy táhly po obou stranách silnice a obsadily výšiny nad silnicí.

Ráz na ráz rozpoutal se boj.

Laudon nucen byl síly své rozděliti, aby mohl čeliti Moselovi a jeho vhodně rozestaveným praporům. Jižně od vesnice stála u silnice jeho jízda, dále ve křoví a na návrší postavil Chorvaty. To bylo jeho pravé křídlo; na levém, na návrší, severo-západně od H. Guntramovic, stál plukovník Lanius, postoupiv od Rejhartic (Reigersdorf).

Nepřítel zatím nechal všechny vozy své vjeti do Guntramovic a obsadil je jedním praporem předvoje. Zbylé dva prapory předvoje poslal jižně od vesnice proti Chorvatům. Tamtéž poslal 3 švadrony, jež přiděleny byly předvoji. Jedním praporem obsadil návrší jihovýchodně od vsi. Děla rozložil na severním jejím konci, aby mohl Chorvaty zdržeti od útoku na svůj předvoj.

A už duněla děla Laudonova se dvou návrší a metala zhoubu na dovoz ve vesnici a prapor tam poslaný; zvláště batterie o 16 dělech děsně řádila v řadách pruského levého křídla. Současně jízda Laudonova provedla tak náhlý a prudký útok, že oba prapory předvoje, jižně od vsi postavené, úprkem zahnala až za vesnici pod ústí pruských děl. A potom nastala divoká honba za nepřítelem! Návrší, svahy a výšiny bylo Prusům opouštěti, Laudon nikde nedal jim se postaviti. Tu Mosel povolav ještě několik praporů do předu, rozhodl boj dosud zuřivý, leč pro Rakušany vítězný. Zaujav opět postavení po obou stranách silnice, sesílil se tak, že měl skoro 10000 bojovníků pohotově, kdežto

Laudon měl jen asi 4000 mužů, kteří k tomu ještě namáhavý pochod noční byli vykonali. Soustřediv tak značnou přesilu u jižního východu z Guntramovic, podnikl se třemi prapory pěchoty, jakož i s praporem rekrutů pod hejtmanem Pirchem útok na velikou batterii Laudonovu a na bojovníky plukovníka Lania. Pětkrát dral se se svými po svahu k rakouským posicím, pětkrát neobyčejně chladně odrazili jej Rakušané s velikou ztrátou. Ale únava byla na straně našich, bylo očividno, že proti nepříteli, který nejen tělesně byl neznaven, ale i stále ze zadu posily dostával, se neudrží Chorvaté už skoro vysílení, kteří ještě to smutné poznání měli, že jim nelze na žádnou pomoc čekati.

A Mosel vedl po šesté prapory své k útoku! Husté řady Prusů zmocnily se malého lesíka pod rakouskými posicemi, zahájily odtud vražednou palbu, a hned potom v sevřených zástupech jako příval draly se na výšinu. Lanius se svými bránil se úsilovně, leč únava byla veliká — Rakušané kolísají, obracejí se a opouštějí výšinu. Prusové v patách za nimi jejich postavení zaujmou a obrátí se proti batterii. Zde rozvinul se nejurputnější boj. Rakouská děla nepřestala chrliti smrt ze svých tlam, ani když Prusové už už drali se mezi ně. Nejodvážněji počínali si holobradí hoši pluku Ferdinandova, kteří jako mladí lvové bodáky vytlačili Rakušany od děl. Nový boj rozvinul se, tentokráte o Laudonova děla . . . . . Zatím Laudon, poznav škodu, jakou způsobil Lanius svým ústupem, dal rozkaz pluku Kolovratovu (nyní pluk číslo 17) k útoku na ztracené návrší. Ale jakkoli s největší chladností a odvahou útočili, Prusů vytlačiti už nemohli, ano nebylo možno vzíti děl pro les, který bránil výstřelu na úpatí kopce. I první i druhý útok Prusové odrazili a u rakouských děl s největší houževnatostí zápasili. Vždyť od udržení právě toho bodu bojiště záviselo vítězství dne. Poněvadž však od oné chvíle, kdy muž proti muži zápasilo se pod batterií, umlkla její děla, přiblížila se Prusům posila — a Rakušané byli vytlačeni ze svého postavení a brzo i s kopce sehnáni, pozbyvše děla a 200 zajatých. Znova dal Laudon útočiti na onu výšinu, současně napadl i Guntramovice, když dostal zprávu, že generál Ziethen přitáhl do Domašova.

Nemaje naděje na posilu a na spolupůsobení Šiškovičovo, nemohl déle prodlévati — a dal rozkaz k ústupu.

Plných 5 hodin trval zápas, vedený s obou stran s urputnou tvrdošíjností, ale konečně bylo Laudonu před přesilou couvnouti.

V úplném pořádku přerušily zástupy jeho boj a ustoupily do Berounu.

Výsledek boje však mu byl přece dosti příznivý.

Zatím, co krutě bojovalo se o vítězství, vpadaly menší oddíly Laudonovy do vsi a do řad vozů a odvedly odtud na 2000 volů, mnoho vozů, z nichž 4 s penězi vezli ssebou, jiné rozbily. Peníze však nedostaly se vůdci do rukou, ježto vozy ony byly vojíny a přichvátavšími sedláky okolními vypleněny. Laudon udává výši peněz na jeden milion.

Bojem pozbyl Laudon 51 mužů se 2 důstojníky, kteří mrtvi na bojišti zůstali, 4 důstojníci a 110 mužů bylo raněno, 399 upadlo do zajetí.

Ssebou odváděl Laudon 120 zajatých Prusů. Ostatně utrpěli Prusové na životech nejméně rovněž tolik, jako Rakušané.

Mimo to byl mravní výsledek boje pro Prusy žalostný.

V nepřehledné řadě vozů vznikl za bitky nejstrašnější zmatek. Sotva padlo několik ran dělových, sotva ozvěna hromného rachotu dozněla v údolích, byli už dolekaní vozkové hotovi se svým záměrem. Za všeobecného zmatku, za praskotu pušek a hřímání děl nestaral se o ně nikdo. Jedni přetnuvše prostranky uprchli se svými koni, jiní neměli ani na tolik pokdy, nechali koně i vozy na holičkách, aby aspoň holý život zachovali. Jiní, chytřejší a odvážnější, užili příležitosti té, sjeli s vozy s cesty, a skryli je i s nákladem v hlubokých příkopech a dolech, zarostlých hustým křovím.

Zkrátka, plukovník Mosel, zakončiv vítězně bitvu, měl pramálo příčiny jásati nad vítězstvím: s dovozem vyhlíželo to jako po nejstrašnější porážce: Tu byly vozy těsně na sobě se zlámanými oji, tam jich bylo několik převrhnuto, vypleněno Chorvaty, opuštěno vozky nebo i potahy, porouchâno, ale nejtrapnější bylo, že mnoho jich za bitvy obrátilo a hnalo se zpátky k Opavě.

Mosel vida to, nemohl ovšem baviti se pronásledováním Laudona, což vlastně bylo to nejrozumnější, nýbrž snažil se roztříštěný dovoz co nejdříve do pořádku uvésti. Současně poslal ihned zprávu o vítězném odražení útoku císařských na dovoz králi Bedřichovi.

Jakmile uspořádal trochu řady dovozu, dal se znova na pochod a přitáhl až ku Novosadům, nechal vozy vyjeti na výšinu mezi Novosady a Domašovem, utvořil z nich hradbu a zůstal státi.

Večer spojil se s ním gen. Ziethen, který se svým sborem opustil ležení u Olomouce, připojil k sobě plukovníka Wernera, v Jíbavě stojícího, a k večeru rozložil se táborem pod hradbou vozovou. V noci došla mu ještě pomoc, a to 2 granátnické prapory (od Bystrovan).

Informovav se o všem a prohlédnuv dovoz, ujal se velení.

I teď přálo štěstí rakouským zbraním.

Ziethen totiž nepokračoval dne 29. června v pochodu, nýbrž odpočíval též celý den, čekaje, až se povozy všechny sjedou. A tím právě rozhodl osud dovozu a tím celé výpravy pruského krále na Moravu. Kdyby se nebyl dále staral o povozy, zůstavší pozadu a s tím, co u sebe měl, ještě 29. června projel úvozy domašovskými, byl by aspoň to zachránil, neboť Laudon nemohl mu uškoditi a Šiškovič — přišel pozdě. A kdyby se byli příští den, dne 30. června, odvážili útoku, byl už dovoz v dosahu sboru gen. Retzowa, — více méně tedy jist.

A tak právě jen ona okolnost, že Ziethen zdržel se den u Domašova, zajistila výsledek rakouským zbraním. Šiškovič

získal tím času a Laudon zjednal svému vojsku oddechu, — aby dne 30. června společně vedli smrtící ránu.

Generál Šiškovič opustil tábor u Dobromělic dne 26. června. Vojska, jeho výpravě určená, měla se sejíti v Přerově. Poněvadž však některé oddíly příliš pozdě se dostavily následkem zbloudění a Šiškovič sám neměl ještě potřebných instrukcí, zvláště nevěděl, zda Laudon současně vytáhne a kde právě jest, byl nucen vyčkati, až ho bližší rozkazy Daunovy dojdou. A tak mohl se dáti na cestu teprve o 10. hodině dopoledne dne 27. června. Se sborem asi 5000 mužů vykonal nanejvýš namahavý a dlouhý pochod noční a dne 28. června zastavil v okolí Olejovic (Ohlstadt).

Zatím Laudon pln nevole nad nezdařeným přepadem uchýlil se, jak známo, do Berounu.*) Domníval se, že tak krásná příležitost se už nenaskytne, že dovoz šťastně dostane se Prusům do rukou. Nevole zračí se i ve zprávě o boji a jeho výsledku, již ještě téhož dne poslal generálu Buccowu, a po hraběti Lodronu i hraběti Daunovi.

A když tak nečinně sedí v Berounu a marně vymýšlí nový plán, — dostane dopis od gen. Šiškoviče! Čte rychle o postavení jeho, o jeho pochodu, čte i otázku, co on míní teď podniknout — a hned píše odpověď, v níž zračí se ona nespokojenost a rozervanost, jakou přivodil nezdar výpravy. Vysvětlil mu, okolnosti zatím že se velice změnily jeho omeškáním, ale že nicméně se tak postaví v Berounu, aby za čtvrt hodiny mohl býti na místě boje, kdyby pan generál šl. Šiškovič za možno shledal napadnouti nepřítele, kdyžtě se byl přišlou pomocí sesílil na 14000 mužů; on že jest každým způsobem ochoten jej dle možnosti podporovati.**)

Hlavní pozornost pruská soustředila se na Beroun. Tam uchýlil se poražený gen. Laudon. Kdyby jej byli pronásledovali anebo ho znovu napadli, mohli jej zatlačiti tak daleko, že by dovozu škoditi nemohl. Ale Prusové nechali ho v klidu asi hodinu cesty od svého táboru! Či byli tak přesvědčeni o úplné porážce a nemožnosti dalších útoků?

*) Nocoval prý v koželužně známého vyzvědače Daunova, Maxa, koželuha, který svou odvahou nezaplatitelné prokázal služby rakouskému vojsku. On první vyzvěděl, že Prusové táhnou na Moravu, on dopátral se zpráv o dovozu, a t. d.

**) Vzájemná situace dne 28. června po bitvě u Guntramovic:

A) Laudon u Berounu.

5	praporů fysilírů,	vojsko, s nímž odtáhl od Konice.
14	setnin granátníků,	
1500	Chorvatů,	
	Husarský pluk Nadasdyův,	
	Drag. pluk Zweibrückenský (nyní hus. pluk čís. 15),	
240	granátníků	sbor Laniův.
240	husarů	
600	Chorvatů	
300	Chorvatů	majora Amelunken-a.

O příchodu generála Šiškoviče neměli nejmenšího tušení! A přece byl tak blízko! Dle úmluvy obou rakouských generálů měl Šiškovič dovoz zastavit, Laudon pak měl další útok s druhého boku provésti. A oba vůdcové pruští pracovali jim do rukou. Mosel svým celodenním čekáním vzdal se možnosti zachrániti aspoň velikou část dovozu, — Ziethen novým vyčkáváním dne 29. června — osud dovozu rozhodl.

B) Šiškovič u Ohlstatu za městským lesem (Stadtwald):

1	prapor granátníků	z tábora u Ivanovic.
2	prap. Haller (nyní pěší pluk čís. 31)	
4	setniny karabinníků	
500	Varaždinských } Chorvatů	ze sboru St.-Ignonova v Přerově.
500	Banátských } Chorvatů	
200	dragounů Würtemberg (drag. pl. 11.)	
200	lehkých jezdců Löwensteinských (hulánský pl. 7.)	
300	husarů Dessewffy (husarský pl. 4.)	
100	hulánů Rudnického	
400	lehkých jezdců saských prince Karla	

Celkem 3 prapory, 1000 Chorvatů, 4 setniny karabinníků a 1200 jezdců.

Celková síla Rakušanů (podle nejvyšších údajů rakouských):

a) Pěchota: (7 praporů) 28 setnin fysilírů,
20 setnin granátníků,
3100 Chorvatů různých pohraničných pluků.

b) Jízda: 1 pluk dragounů,
1 pluk husarů,
4 setniny karabinníků (ze 4 různých pluků.
1440 jezdců různých pluků.

Vše dohromady, i po ztrátách u Guntramovic, nanejvýš 10000 mužů.

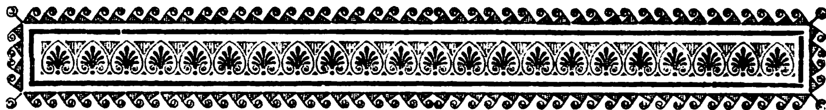
Všecko vojsko mělo za sebou veliké pochody, a to 2 noční, vojsko Laudonovo ještě k tomu 5hodinný boj. Zajisté bylo mu třeba oddechu a klidu.

Prusové (mezi Domašovem a Novosady):

6	prap. pěchoty	původní moc Moselova.
2	„ granátníků	
4	„ rekrutů a rekonvalescentů	
1100	mužů jízdy	
3	prap. granátníků	pomoc, dovedená Ziethenem.
10	švadron kyrysníků	
900	husarů	

Celková síla pruská:

15	prap. (5 granátnických)	k tomu v noci ze dne 28. na 29. června přibyly 2 prap. granátníků.
10	švadron kyrysníků	
900	husarů	
1100	jízdy Moselovy	

Bitva u Domašova.

Šiškovič přiblížil se dne 29. června po krátkém sice, ale namahavém pochodu Domašovu asi na hodinu cesty a utábořil se na výšinách u Houčovic (Seibersdorfu). Až do 1 hodiny s půlnoci leželo vojsko bez hnutí za deště a větru pod širým nebem na poli a v lese, aniž kdo z nepřátel se ukázal.

O 1 hodině dal se znova na pochod, a třeba za tmavé, zamračené a deštivé noci, postupoval za nejpřísnějšího klidu zvolna ku předu a zmizel v lese, zvaném Breiter Busch, či Breitbusch (široké křoví). Tam zůstal skryt celé téměř dopoledne. K 10. hod. prošel lesem a narazil na seč, jež oddělovala Široké křoví od Malého křoví (Kleinbusch). Zastavil v úkrytu a dívaje se odtud, spozoroval pruský dovoz. —

Rychle přelítl zrakem nejbližší okolí, jež mělo se státi krvavým bojištěm.

Před sebou několik set kroků viděl hluboký úvoz, vlastně údolí, jímž vinula se silnice ku východnímu konci Domašova. Na pravo Malé křoví, táhnoucí se téměř až k silnici, na levo kraj Širokého křoví, běžící ve vzdálenosti as 500 kroků skoro souběžně s údolím. Na prostoru před sebou viděl tu a tam skupiny stromů a dosti hluboké strže. Oba srázné břehy údolí vroubilo místy husté křoví. Úvoz, který viděl před sebou, byl as půl hodiny cesty dlouhý, k jihu (Domašovu) otevřený. Za Malým křovím dělil se ve tři, prostředním přijížděly zvolna vozy od Novosad. Po obou stranách cesty zvedala se půda dosti náhle v návrší, porostlá lesy. Naproti sobě měl kopec Polzerberg.

Tiše stály řady Šiškovicovy, skryty v lese. Drobounká mlha po včerejším dešti padala k zemi. Cesty byly rozmokly a rozježděny, vozy těžce braly se ku předu. Po pravé straně dovozu, kde půda aspoň trochu byla rovnější, táhly v rozvinuté čáře švadrony po velikých mezerách za sebou, po levé straně šla pěchota.

Šiškovič vystoupil z úkrytu.

Ještě z Prusů nikdo nevěděl o hrozném nebezpečí v levém boku, ještě neshlídly pruské zástupy, že les na levo hemží se nepřítelem . . . . .

Tu zachvěla se půda a hromné rány otřásly vzduchem a houpajíce se na vlnách jeho, zanikaly v lesích.

Bylo k $^1/_2$12. hodině před polednem.

Předvoj pruský pod gener. Jung-Krokowem byl už minul úvoz a zmizel v Domašově, taktéž asi 120 vozů zahýbalo z údolí do městečka, když zarachotily první rány z batterie, kterou Šiškovič namířil na východ z úvozu a povalily potah vyjíždějících vozů.

Účinek byl strašný.

Potahu zbavené vozy se zastavily a zatarasily cestu dalším. Nastala zácpa. Vozkové, krvavému řemeslu válečnému nezvyklí a ještě od předvčerejška přestrašení, sotva uslyšeli první rány a uviděli první koně padati, nechali potahu i s vozy být a prchali nejkratší cestou z dosahu nebezpečí. Vozy, jež už mimo nebezpečí se nalézaly a v Domašově byly kryty, okamžitě byly bez vozků. Nastal zmatek v celé řadě.

A Šiškovič, využiv jej, házel smrt a hrůzu dále ze své batterie.

Jeho pěchota pak vyrazila ze Širokého křoví po celé jeho délce, postupujíc k útoku. Malé křoví obsadil Šiškovič oddílem Chorvatů, a jiné silné četě nařídil lesík obejíti a vpadnouti nepříteli v zad. Bitevní čára mžikem byla rozvinuta.

Ale Ziethen duchapřítomnosti nepozbyl. Rozkázal, aby vozy před úvozem vyjížděly na návrší a tam, jak po sobě zvolna přijížděly, aby tvořily vozovou hradbu. Hned potom seřadil 2 prapory granátníků pod gen. Puttkammerem a 200 husarů k útoku na rakouské levé křídlo. Útok byl příliš prudký, než aby mohly jej rakouské prapory vydržeti. Už vznikal v řadách jejich nepořádek, už i několik děl zmocnili se zuřivě útočící Prusové, když v tom saská jízda prince Karla, jež zatím nepozorovaně skryla se v křoví nepříteli za zády, vyrazila takovou silou na nepřítele, že zem nestačila píti krev padlých.

Šťastně začatý útok byl úplně odražen.

Část útočníků ležela na bojišti, část odváděli naši jako zajatce, a zbytek zahnali až k Domašovu.

Současně snažili se Prusové vyhnati Chorvaty z Malého křoví, ale několik útoků jejich stateční Chorvaté odrazili a útočníky konečně zatlačili až k hradbě vozové.

Nyní postavil Ziethen nové tři prapory a pluk jízdy po levé straně údolí, aby kryli levý bok dovozu, který opět se dal v pohyb. Ale pluk rakouských dragounů, skrývaje se v hustém křoví, dostal se nepozorovaně do levého boku řad u Domašova a provedl na ně tak prudký útok, že jej úplně rozprášil. Jen jednotlivé houfce zachránily se do Domašova.

Aby konečně pohyb dovozu zastavila, učinila pěchota Šiškovičova útok na Domašov a v něm skryté Prusy a přerušila pohyb vozů úplně.

Dovoz přetrhla a — zarazila.

Po takovém výsledku soustředil Šiškovič všecku sílu na střed dovozu, dobyl opět ztracených děl a zahájil nepřetržitou prudkou palbu na vozovou hradbu a na ony povozy, jimž podařilo se dostati se z úvozu.

Přes hodinu zuřil divoký zápas nad Domašovem, zápas bohatý na výjevy a náhlé proměny, kde hned Prusům, hned Rakušanům klonil se vavřín vítězství.

Zatím čekal Laudon v Berounu, až Šiškovič dle úmluvy dovoz přepadne. Zaslechnuv palbu z děl, přichystal se na pochod, ale vyčkal ještě. Když však zřetelně rozeznal po chvilce drobnou střelbu, což bylo důkazem, že nejedná se jen o poškození dovozu střelbou z děl, nýbrž o umluvený přepad, nelenil a dal se na cestu. Aby dodal své jízdě odvahy, postavil se jí sám v čelo a dostal se s ní na návrší nad Novosady asi o půl hodiny dříve nežli pěchota. Hned dal rozkaz k útoku na pruské švadrony. — Současně začala strašnou svou hudbu jeho děla. Rakouská jízda Laudonova, nadšena neohrožeností svého velitele, rozprášila brzo pruské oddíly a v houfech vodila zajaté Prusy zpět. Zatím dostala se pěchota nahoru.

Zdrcení pruského vojska bylo takové, že jediný husar odvésti mohl s bojiště 10 zajatých Prusů. Ačkoli jízda pruská byla daleko četnější, rozprášily ji brzy pluky Nadasdyův a Zweybrückenský (nyní husarský pluk čís. 15).

Ziethen, jsa z nenadání přepaden v zádech a obou bocích, bránil se jako lev.

Laudon vedl svou pěchotu k útoku na odjíždějící řadu vozů a na Novosady, které byly obsazeny praporem granátníků. Po dlouhém, urputném a krvavém zápase, v němž zvláště pruští nováčci co nejskvěleji se vyznamenali, byly Prusové z Novosad vyhnáni, vozy zpřevráceny a celý transport zastaven.

Potom snažili se oba generálové spojiti. Zahnuvše Laudon pravé, Šiškovič levé křídlo, utvořili polokruh, v němž jako v kleci vězel Ziethen.

Nezbylo, než ponechati vše Rakušanům na pospas a omeziti se na hájení hradby. Měl ji obsazenu 3 prapory, 6 děly a něco jízdou.

Ještě skoro dvě hodiny zuřil zápas o vozovou hradbu, z níž Prusové, dobře jsouce kryti, vražednou palbu zahájili a do krajnosti se bránili. Ale rakouská děla chrlila takovou spoustu kulí, že Ziethen dobře poznal beznadějnost obrany.

A když konečně vzňalo se několik vozů a náklad střeliva vybuchl a hradbu protrhl, dal Laudon své pěchotě znamení ku všeobecnému útoku. A co nezdařilo se Laudonovi u Guntramovic, dokonal dnes. Jako lavina řítily se prapory jeho na hradbu, pomstou planouce za Guntramovice. Neodvratný byl nával jejich, co v cestě jim bylo, poráželi mohutnými ranami Konečně se vedrali do vnitř, rozhodili vozy a zakončili boj strašným krveprolitím.

Ziethen viděl, že jest úplně poražen.

Chtěl se aspoň prosekati k Olomouci — bylo to nemožno. A tak se žalostnými troskami svého vojska, pozbyv dovoz, na němž záviselo dobytí Olomouce, prchal k Opavě.

Plukovník Lanius se svým sborem a major Amelunken v patách za ním.

Co zůstalo na živu, prchalo v divokém zmatku s neblahého místa. Beze zbraní, prostovlasí prchali Prusové přes Polzerberg k Domašovu, padali střemhlav do kamenných lomů a váleli se po srázném svahu.

Jiní, chtějíce zmatku užiti a aspoň něco si odvléci, hnali se podél řady porouchaných vozů a odnášeli jejich náklad, zvláště soudky, o nichž se domnívali, že jsou v nich peníze.

Mezi prvními domy domašovskými tasil jakýsi důstojník pruský šavli a sekal do bedny, z níž doufal peníze uloviti, až jiskry sršely ze železných obručí. Najednou sud vybuchl s celým nákladem na voze, důstojník mrtev přeletěl přes nejbližší dům, a všechny budovy poblíž utrpěly vážné trhliny. Starý farní chrám museli zavříti, jak byl poškozen výbuchem.

Houf prchajících Prusů zastavil se na kopci Hausberku a jal se stříleti po zástupech gen. Šiškoviče, stojících na vrchu, řečeném Vorderscheib, ale bez výsledku. Šiškovič namířil několik děl na ně a sehnal je i s posledního útulku.

Vítězství našich bylo úplné.

Byly asi 4 hodiny, když dozněl poslední hlomoz bitevní. Vítěz prohlížel bojiště.

Celý dovoz, daleko přes 3000 vozů, zůstal na bojišti až asi na 250 vozů, s nimiž unikl gen. Krokow. Zajati byli vojskem Laudonovým: gen. Puttkammer, 2 majoři, 7 důstojníků, 650 mužů a 7 děl. 300 mužů přeběhlo k němu po bitvě. Vojskem Šiškovičovým: 2 štábní důstojníci, 29 vyšších, 8 děl a celé 2 prapory granátníků. Celková ztráta pruská obnášela 1500 zajatých, 300 sběhů a přes 2000 mrtvých a raněných. Kromě toho dovoz a na 2500 volů polských, odvedených u Guntramovic.

S naší strany padli 2 důstojníci, 4 byli raněni, 600 mužů dílem padlo, dílem utržilo rány.

Jak zápasilo se na bojišti?

O tom svědčí se strany rakouské zpráva gener. Laudona, který jinak zřídka kdy pochvaly udílel. Jsa zvyklý mnoho požadovati od podřízených, vyslovuje se nicméně co nejuznaleji a nejvřeleji o odvaze a naprosto neobyčejné udatnosti svého vojska. Zvláště pochvalně zmiňuje jízdné pluky Nadasdy-ův, Zweybrückenský, pěší pluk Kolovratův a granátníky. Vojska jeho vzájemně tak se podporovala, že lépe přáti si už nebylo možno, ana půda útvarem nepřízniva byla a počet jeho vojska sláb. Chválí celý důstojnický sbor a jmenuje ty, kteří nejvíce se vyznamenali.

Daun u Týnce.

Leč vraťme se k Daunově armádě. Co podnikl Daun, aby pozornost královu od věcí na slezské silnici odvrátil? Jak dovedl toho, že král jen kusé dostával zprávy o předůležitých událostech, jež měly osud jeho u Olomouce rozhodnouti?

Pominouce nyní mlčením známé už pochody obou vojevůdců, jimiž v údiv uvedou každého nepředpojatého pozorovatele, všimněme si opatření Daunových. Lesť, rozvaha, důmysl i odvaha působily na činnost Daunovu a to, co provedl, aby Bedřicha oklamal, jest snad toho druhu v historii jediné.

Předně podnikl dne 26. června rozsáhlou obhlídku pruského tábora u Smržic, aby jej napadl, shledá-li k tomu okolnosti a položení vhodné. Za té příležitosti napadla jeho jízda pruské husary, stojící před Prostějovem (se strany táboru Daunova, tedy jižně) tak prudce, že se nezastavili až za městem, pod ochranou pruských děl a jiných posil.

Obhlídka ta měla výsledek ten, že Daun shledal tábor pruský tak výhodný, prostějovskými rybníky a bařinatými břehy Romže krytý, že nedůvěřoval si něco proti němu podniknouti.*)

Dne 27. června odpoledne dal znamení táborem hnouti a 8 proudy postoupil na návrší Brodecké, jako by krále vybízel tím k boji. Ale Bedřich nedal se klamem tím svésti a s výborného položení svého se nehnul. Potom rozložil se znova táborem tak, že levé jeho křídlo prostíralo se za hlavní jeho stan, Dobromělice, pravé pak opíralo se o Klenovice. Tím nejen že se valně přiblížil Bedřichovi, nýbrž ohrožoval dokonce jeho levé křídlo, maje dále proti nepřátelskému pravému boku generála jízdy šl. Buccowa asi s 8000 muži u Ptení. (Dle pruských udání jen 4—5000.)

Dále rekognoskoval okolí Dubu a Tovačova. Leč i zde byl postup vojska velice těžký, ježto bylo by přejíti mnoho potoků,

*) Zda mínění to, jež Cerrini udává, správno jest, nevím, ježto Daun vskutku se obával bitvu svésti, král pak naopak si jí přál. Leč postavení vojsk rakouských dalo souditi na šťastný výsledek boje, jejž by byl Daun jistě podstoupil, kdyby nebylo se podařilo pruský dovoz zničiti.

struh a bahen před tváří nepřítele, který mohl ve vhodný okamžik přecházející armádu přepadnouti a rozprášiti. Leč přes to přece uzrála v něm myšlénka přejíti Moravu, postaviti se u Vel. Týnce a spojení s pevností tak otevříti. Zatím, any byly mosty stavěny přes Romži a Blatu, rekognoskoval maršál znova levé křídlo nepřátelské.

Dne 29. června o 9. hodině byl opět u Prostějova, jako by na něj chtěl útočiti, an gen. Buccow znepokojoval husary Ziethenovy u Kostelce. Král dal se na pochod s plukem Lattorfovým, jímž Smržice měl obsazeny, a dal rozkaz různým praporům na levém křídle, pohotovu státi a v čas potřeby okamžitě jej následovati. Však už attakovali husaři Wernerovi, dragouni Platenovi a Czetterzitzovi postupující pluky rakouské, strhli s nimi řež a zajali asi 60 císařských. Daun, jehož úmyslem nebylo bojovati, nýbrž klamnými pohyby jen krále šáliti, vrátil se po té do tábora.

Bedřich téhož dne dal na zprávu, že u Tovačova pevně se rozložil silný nepřátelský sbor, gen. šl. Seydlicem a několika sty husary okolí rekognoskovati. Týž srazil se však jen s husary našimi, z nichž jich několik zajal.

Na večer dostihl tábora pobočník Beville, jenž hlásil králi, že ochranné vojsko velikého dovozu odrazilo vítězně u Guntramovic útok gener. Laudona, dovoz že jest v polovici cesty mezi Budišovem a Domašovem a že chystá se spojiti se s vojskem gen. Ziethena. Tato radostná zpráva dávala naději, že dovoz, na němž všechna naděje Bedřichova spočívala, šťastně se dostane do tábora, a tím rozšířilo se celým táborem radostné očekávání. — Ve skutečnosti však ještě hlubší kopala úmyslům královým hrob, dodávajíc klamným zařízením Daunovým opravdovosti a vážného vzezření.

Po různých útočných pohybech, jež byl totiž Daun poslední dny provedl, dal pojednou dne 30. června nahoditi před táborem dobromělickým množství zákopů, náspů a příkopů, ano vojsko jeho stále klidně se chovalo, takže král o pravých úmyslech jeho ani zdání neměl a nejméně tušil tak rozhodný krok, jaký už příští noc Daun byl provedl. Naopak domníval se, že porážka, již Laudon utrpěl, plánům Daunovým připravila hrob, že se Daun chystá, jak nyní jeho útok co nejúsilovněji odraziti.

Jak se sklamal!

Zatím bylo postaveno mezi Kojetínem a Kroměřížem několik mostů přes Moravu. Sotva vypálena rána na konci čepobití dne 30. června, dala se celá armáda na cestu třemi proudy. Noc temná a naprostý klid skrývaly její odchod. Na krytí tajného pochodu nechal Daun gen. de Ville-ho s 3 prapory Toskánů a několika jízdeckými pluky u Brodku a gen. Češvice se saskými jízdeckými pluky u Oplocan.

A pak to šlo za přísného ticha celou noc vzhůru podle Moravy a Bečvy, u Přerova překročila armáda Bečvu a ráno, stále naprosté zachovávajíc ticho, dostihla Roketnice a Kokor,

trochu padla, bylo viděti, jak jeho jízda dávala se na pochod se zavazadly, vyzvednuvši polní stráže, kamsi za Křelov.

Současně však začal tak prudkou a hroznou střelbu ze všech svých batterií, že jsme čítali na 4000 kulí a 600 pum do města vhozených. Naši všemi druhy zbraní všemožně nepříteli odpovídali.

Po poledni přitáhl nepřátelský sbor asi o 5000 mužích na úpatí Sv. Kopečka a obrátil se k Dolanům, tam se postavil v bitevní pořádek, stál nějakou dobu, potom defiloval a odtáhl do tábora za Moravu.

Z vojska, jež k večeru došlo k Přáslavicím a Týnci, soudili jsme, že naše armáda přešla přes Moravu. Tím necítil se bezpochyby nepřítel už jist a dal před smrákáním do města a na hradby tak stříleti, že podobné kanonády a bombardování bez přestávky jsme ještě po celou dobu obležení neslyšeli, zvláště, ježto naše děla též duněla a pušky praskaly. Už čekali jsme, že nepřítel jistě požene na hradby útokem dávno touženým jak se strany měšťanů, tak posádky. Všechno náčiní a nářadí stálo na pohotóvě, ale po půlnoci

dne 2. července (neděle) asi ke 2. hodině dověděli jsme se, že celý ten ohňostroj měl býti pevnosti „s Bohem", neboť nepřítel nedůvěřoval už Excelencím ani u armády ani v pevnosti, viděl, že nelze mu připraviti nově zrozenou pannu o její čestný a vavřínový věnec, ani že ji nedonutí, aby zrušila svůj amazonský slib, zvláště když jí poručníkoval tak udatný, prozíravý a přezkušený obrance. Proto opustil po půlnoci své podkopy úplně (byl už jen 40 kroků od hrotu bašty čís. 7.), ale my toho pro neustálou palbu s hradeb nepozorovali, třebas nepřítel najednou svou střelbu zarazil. To ostatně činil častěji.

Tento obléhací sbor nepřátelský odtáhl v dobrém pořádku na Křelov a Chomoutov. My je sice pronásledovali 300 granátníky, ale ti nemohli mu škody udělati, vyjma několik zajatců, mezi nimi kapitána, královského adjutanta, jenž přinesl rozkaz k zastavení obležení.

Veškeren lid spěchal na hradby a do nepřátelských průkopů, aby je zaházel, pln radosti volal a jásal, „ať žije Marie Teresie a Jeho velící Excellence, kteří se tak otcovsky o nás starati ráčili" a děkoval Bohu, zvláště když po děkovném kázaní slouženo bylo v domském chrámu „Te Deum laudamus in Tubis et Tympanis, in Choro et Organo" poprve, a 3. července, v pondělí, podruhé, za trojnásobného vypálení děl okolo celé pevnosti.

Nepřítel nechal půlkartoun a 2 zakopaná děla, 5 hmoždířů, mnoho střeliva a několik set nemocných a raněných v blízkých dědinách.

A tak byli jsme osvobozeni od tohoto těžkého obležení jako na slavnost Navštívení Panny Marie (která nás zvláště letos navštívila svými mateřskými milostmi; za to budiž jejímu láskyplnému synu vždy a na věky trvající dík!) 36ho dne obležení za

slavné a poctyhodné obrany velitele tohoto místa, totiž Jeho římského cís. král. Veličenstva Generála a polního maršála Excellence barona Marschalla.

Denník končí:

Ergo
DebItas Cape paLMas VICtorIae!
VIVIto ter faVstVs, DVpLeX es MarChaL natUs & InaVgVratVs.

Do 1. července byli už nepřátelé jen 24 vídeňské stopy od hrotu ravelinu 29. Zároveň pozorovali rakouské míny pod hradbami, aby mohli proti nim postupovati. Ale to se jim nezdařilo, ježto narazili brzo na vodu. Potom chystali útok na krytou cestu, odkud měl se v hradbách prostříleti otvor.

Z pevnosti denně podnikali výpady, někdy několikrát za noc, však vždy jen asi se 30 muži, ježto Marschall nerad plýtval silami.

Dne 29. června svolal válečnou radu a po vzájemné domluvě usneseno, v noci ze 30. června na 1. červenec podniknouti všeobecný výpad za řízení podmaršálka barona Brettona. Současně měl i Daun Bedřicha anebo obléhací sbor napadnouti, aby výsledek byl tím jistější.

Leč Daun poslal ihned pobočníka setníka Huffa do pevnosti s rozkazem, aby velitel pevnostní výpad ten ještě na několik dní odložil.

O dva dny později byla pevnost osvobozena.*)

---

*) Budiž zde ještě uveden seznam vystříleného materialu a vzájemných ztrát:

Z města		Do města	
58200	kulí dělových	103533	
6100	pum a granátů	25624	
2700	kulí kamenných	700	
18300	Kohornských a ručních granátů.		
538	ohnivých kulí.		
51664	2lotových patron puškových		nečítajíc, co se
472467	obyčejných		vystřílelo za výpadů.

Na naší straně poškozeno: 22 děl demontováno, 57 lafet a 72 kol rozstříleno, 31 děl propáleno.

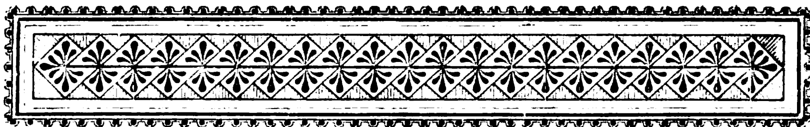
Ztráta životů za obležení: ze zákopníků 1 raněn, z dělostřelectva 13 zabito, 38 raněno. Z pěchoty: 176 zabito, 505 raněno, 55 pohřešeno, 1 zajat, 44 sběhlo, celkem z pěchoty 781 muž. Z jízdy 4 raněni, 3 zmizeli, 7 zajato, 8 uprchlo.

Celková ztráta tedy: 189 mrtvých, 548 raněných, 58 pohřešovaných, 8 zajato, 52 sběhlo = 855.

K tomu ze zákopnického sboru 1 důstojník, z dělostřelectva ohněstrůjce (Dvořák), z pěchoty 7 důstojníků, celkem tedy 9 důstojníků mrtvo a 18 raněno.

Nepřátel za různých výpadů zajato 138, od nepřítele opuštěno raněných 281, od nepřítele k nám přeběhlo 462, až do 4. července zajato 123, — celkem 1004 nepřátelé.

Z pruských důstojníků zajato 5. Z měšťanstva zabito 12, raněno 13.

Slavnosti a odměny.

Strašné obležení bylo tedy skončeno!

Daun, stoje se svou armádou nad Týncem, byl hotov každou chvíli Olomouci přispěti pomocí, kdyby snad nepřítel na jeho hradby se dral a všeobecným útokem města zmocniti se hleděl. Však když došla ho zpráva o šťastném výsledku přepadu Laudonova a Šiškovičova, byl přesvědčen, že Bedřich déle u Olomouce nevydrží. Že by vsak se nechopil oné krajnosti a pevnost v posledním okamžiku nesnažil se ztéci, tomu nevěřil. Zvláště zpráva, že král sám táhne k pevnosti od Olšan asi se 12000 muži, vznítila v něm myšlénku, že jedná se tu o skutečný úsilný útok na město. A teprve od jeho zdaru či nezdaru záviseti měl odchod králův. Myšlénku tu utvrdilo v něm hrozné ono bombardování dne 1. července, jímž chtěl Bedřich město ohromiti a pak útokem vzíti.

Ale Bedřich nebyl i při vší odvážlivosti své nikdy tak neopatrný, aby, vida nezdar, vsadil vše na rozhodnutí slepého osudu.

Bedřich se už o město nepokoušel a hleděl vojsko své dostati z dosahu pohromy.

Daunovi bylo podivno, že dělostřelba z pevnosti i do pevnosti tak dlouho mlčí. Byla hustá mlha v radostnou onu neděli dne 2. července, a Daun nemohl viděti, co se na návrší u Slavonína a Křelova děje.

Teprve když mu polní zbrojmistr baron Marschall zprávu poslal, že nepřátelé opustili průkopy, a druhou brzo potom, že se pruská armáda dala na pochod, odebral se do pevnosti, prohlížel obranná zařízení ve městě, dal se na hradby a sestoupil i do pruských průkopů.

Všeobecný jásot ve městě byl mu věru krásnou odměnou za důmyslné osvobození pevnosti. Slávu provolávali měšťané své císařovně, slávu svému obranci a osvoboditeli.

Na dómě zpíváno slavné Te Deum za přítomnosti Daunovy i Marschallovy, druhého dne, v pondělí dne 3. července, kdy

konati se měly zádušní mše za Sv. Otce, zvítězila radostná nálada a za přítomnosti generality odbývány slavné služby Boží a Te Deum v chrámu Mořickém.

Radostná nálada divně odrážela se v ulicích, plných zřícenin, od domů popraskaných, odřených.

Řídký ten případ, kdy obyvatelstvo dobývané pevnosti tak ochotně přijímá nejnesnadnější a nejnamahavější úlohy, je s příkladnou horlivostí a svědomitostí provádí, o čemž poprve teď Marie Teresie slyšela, — nemínila nechati bez přiměřené, toho druhu dosud jediné odměny.

Stůjž zde doslovný překlad listu, jímž Marie Teresie bohatě nahradila vlasteneckým měšťanům jejich obětavost:

„Poněvadž měšťanstvo po dobu obležení neunavnou prací ve hradbách, nepřetržitým bděním na hlídkách požárových, správným opatrováním císařského skladiště soli, zřízením skladiště pro měšťanstvo, pilnými strážemi na věžích, častým opatřováním vody, odstraněním střech a dřevěných budov, vytrháváním dlažby, zaklenbením skladisk prachu, jakož i tím, že sami měšťané mnozí se střelnou zbraní na obranu pevnosti dali se upotřebiti, sobě pochvaly velící generality získali, a na její odporučení i Nejvyšší milosti Jejího cís. král. apoštolského Veličenstva: z toho jediné důvodu tedy ráčilo Její cís. král. Veličenstvo dovoliti, aby rozmnožen byl znak města Olomouce, sestávající dosud z orla bílého a červeného v modrém poli, vavřínovým věncem a štítem na zlatém řetěze, opatřeným začátečními písmeny Nejvyšších jmen Jejich Veličenstev císaře a císařovny, a mnoho měšťanů podarovati pamětními medailemi, jiné ráčilo úřady a nadějí na ně omilostniti a škodu obležením vzniklou a odhadnutou na 24.328 zl. 5 kr. zaplatiti. Nad to ráčili nejmilostivěji titéž nařiditi, aby ročně vyplácelo se měšťanům z císařské pokladny 800 zl., za kteréž peníze má odbývati se vždy na den osvobození, totiž 2. července, slavnostní střelba do terče.*) Současně nařízeno, aby vojenská hlavní stráž mimojdoucí četě měšťanstva pokaždé vzdala čest za zvuku polnic a vlaní praporu, což jest předností, o níž ve všech dědičných zemích císařských slyšeti není.“

Dle toho jsou tito páni z rady zvláště odměněni:

Do stavu šlechtického povýšeni:

Šimon Tadyáš Zimmerle, c. k. sudí, s predikátem ze Schneefeldu.

Antonín Jan Langkammer, za obležení řídící purkmistr, s predikátem z Langkammeru a Adlersfeldu; týž učiněn též c. k. místosudím a cís. radou.

*) Dvakrát jen slavnost se neodbývala: r. 1866 pro válku s Pruskem a r. 1875 pro smrť císaře Ferdinanda Dobrotivého († 29. června). Původně slavnost se konala dne 2. července, poprve r. 1759, za přítomnosti maršála barona Marschalla. Později přeložena na nejbližší neděli po 2. červenci. R. 1858 konána veliká slavnost sekularní; trvala 5 dní. Odbývaly se při ní lidové slavnosti hanácké; české divadlo, hry a zpěvy zaznívaly z městské střelnice. Zda by teď cos podobného bylo možno? . . .

František Antonín Satori, primátor, s predikátem ze Satori.
Florian Josef Lauzký, městský sudí, s predikáten ze Straussenheimu. Stal se zároveň cís. radou.
Jan Valentin Görtler, starší radní, s predikátem z Blumenfeldu.
Petr Pavel Brauner, radní, s predikátem z Valentina.
Jan Tadyaš Kniebandl, radní, s predikátem z Ehrenzweigu; stal se cís. radou.
Jan Valentin, radní, s predikátem z Treuenfeldu.
Maximilian Rosenberk, radní, s predikátem z Rosenberku.
František Sebastianski, radní, s predikátem ze Sebastianskiho.
Hynek František Novák, radní a za obležení (od 8. května do 5. června) řídící purkmistr (stal se zároveň c. k. komercialním radou), s predikátem z Nováků.
Karel Kristelli, městský polesný, s predikátem z Kristelli.
Jan Trávníček, syndikus (jakmile stane se členem městské rady), s příjmím z Trávníčku.
Jan Nepomuk Štědroň (taktéž) s příjmím ze Štědroně.
Jan Bernard Brusil, c. k. vrchní výběrčí a měšťan olomoucký, s příjmím z Brusilu a Madalonu.
Karel Bomesberger dostal dovolení nositi zlatou medaili, již už roku 1756 od Jejího Veličenstva byl dostal, na zlatém řetěze, všude, veřejně.

Povýšení do stavu šlechtického dostalo se jmenovaným bezplatně.

Zlaté medaille dostalo se měšťanům:

Janu Sröttrovi, nejstaršímu předáku střelců.
Šimonu Schveinitzi, druhému přednostovi střelců.
Janu Theissi, deputovanému ostrostřelců.
Josefu Schwarzi, knoflikáři.
Janu Fischbeckovi, soukenníku.

Ale ani posádky nezapoměla vděčná panovnice. Mimo pochvaly, peněžitých odměn a pamětních penízů, jichž se dostalo nižším, udělila generalmajorovi hraběti Dražkoviči malý kříž řádu Marie Teresie, plukovníku Gianini-mu taktéž. Generálmajora Rochepina povýšila na podmaršálka, podplukovníka Alfsona na plukovníka*) a udělila mu malý kříž řádu Marie Teresie.

Krásná a věru též zasloužená odměna čekala pevnostního velitele: Důstojnický sbor jednohlasně usnesl se vystaviti svému veliteli vysvědčení udatnosti. Zní:

My níže podepsaní svědčíme tímto svými podpisy a pečeťmi, ani měli jsme čest po čas obležení Olomouce státi pod slavným velením Jeho Excellence pana generála polního maršála barona

*) Po míru v Hubertsburce byl velitelem dělostřelectva v Olomouci, r. 1778 šel na odpočinek, zůstal však v Olomouci, kde zemřel 16. pros. 1779.
I polní podmaršálek svob. pán Bretton zemřel v Olomouci jako polní zbrojmistr a pevnostní velitel r. 1779 jako 84letý stařec. V chrámu u sv Mořice jest mramorový jeho náhrobek.

Marschalla, že jsme nejen o všech důmyslných a udatných opatřeních denně se přesvědčovali a nanejvýš slavnou obranu této pevnosti na vlastní oči viděli, nýbrž i že Jeho Excellence ve dne i v noci všem nebezpečím se vystavovala, kde jen Nejvyšší službě to prospěšno a posádce příkladem býti mohlo. Proto je nám největším potěšením, že uznati musíme, že ono důmyslné a udatné chování nám bylo ve všem výborným poučením.

Podpisy.

Císařovna jmenovala Marschalla polním maršálem, a vznešený její choť povýšil ho na hraběte svaté říše římské a dovolil mu rozmnožiti svůj starožitný rodový znak.

Konečně bylo ještě Marii Terezii odměniti svého „milého maršála“ hraběte Dauna. Leč tu byla v rozpacích, jak ještě teď dáti mu náklonnost svou na jevo.

Jemu na počest dala raziti medailli, na níž s jedné strany byl Daunův obraz s nápisem: „Leopold, comes de Daun, germanorum Fabius Maximus,“ a na druhé obraz pevnosti Olomouce s nápisem: „Olomucium ob obsidione prussica liberatum. D. 2. Jul. 1758. Cunctando vicisti, Cunctando vincere perge.*)

Radostnou zprávu o osvobození pevnosti ještě 2. července spěchal oznámit do Vídně hrabě Dražkovič. 24 postillioni spěchali před ním. Do Vídně dorazil 4. července, odkud dala Marie Teresie ihned o radostné události uvědomiti choť slavného obrance olomouckého, svobodnou paní z Marschallů, jež právě v Řezně se zdržovala.

Radostným dnům v Olomouci téměř nebylo konce.

Mohutný choral sv. Ambrože zněl ze všech chrámů, zvony o závod rozechvívaly vzduch, jímž před několika hodinami fičely pruské kule.

Nic nedovedlo náladu onu porušiti, ani pohled na zbědované hradby, ani na porouchané domy. Všecko utrpení jako by dávno bylo minulo, jako by se to ani jich nebylo týkalo, to pětinedělní hřmění s Tabulového vrchu a od Povelu.

*) Česky: Na první straně: „Leopold hrabě Daun, německý Fabius Maximus“; na druhé: „Olomouc od obležení pruského osvobozený d. 2. července 1758. Váháním zvítězils, váháním vítěziti spěj“.

Ústup Bedřichův. Boj u Křenova.

Když nabyl Bedřich jistoty, že dovoz padl v horách do rukou Rakušanům, byl ihned rozhodnut: od obležení ustati a co nejspěšněji ze země ujíti. Postavení Daunovo u Týnce jen v rozhodnutí onom ho upevnilo, ježto se obával, že Daun použije příležitosti, kdy pobytu Bedřichova u Olomouce bylo na krátce, že se přichystá a jej na odchodu napadne a zničí. A bylo to též velice pravděpodobno.

Proto dal na odpoledne 1. července svolati všecky generály a štábní důstojníky do svého stanu ve Smržicích a oznámil jim, že dovoz očekávaný po tuhém boji zabavili Rakušané a že jej ta nepříjemná událost má k tomu, aby co nejdříve odtáhl, ba že ho snad i donutí, aby s nepřítelem svedl bitvu, buď on kde buď —; že však důvěřuje svým vojskům a jejich tolikráte osvědčené statečnosti, že jest přesvědčen, jeho armáda že vše vynaloží, aby nepřítele rozprášila, i kdyby stál na nejvyšších horách anebo celou zeď batterií kdyby před sebou měl. Po jadrném tom oslovení radil se o nejprospěšnějších zařízeních, jimiž by ústup co nejvíce se usnadnil.

Podmaršálkovi Keithovi poslal rozkaz, aby opustil průkopy a přichystal se k odchodu. Předvídaje však, jaký mravní účinek zkáza dovozu a přerušení obležení míti může na jeho nižší důstojnictvo, ohlásiti dal v denním rozkaze, kdo z důstojníků jevil by malomyslnost anebo se vyslovil, „že je vše ztraceno“, bez výminky že bude sesazen a pevnostním žalářem potrestán.

Keith snažil se odchod svůj, pokud mohl, zatajiti. Na krátko se mu to i podařilo — až do půlnoci dal ze všech batterií nejprudší palbu udržovati a zbylé střelivo ještě vystříleti, načež kus po kuse odvážel z průkopů. Průkopy prosty byly Prusů — když slunko rozprašovalo ranní šero. Jen 5 šedesátiliberních hmoždířů chrlilo až do posledního okamžiku zhoubu do města.

A když už všecko dělostřelectvo Keithovo bylo na pochodu od Křelova, ustaly i hmoždíře od své strašné hudby a hřebíky byly zatlučeny. Zůstaly v průkopech i se 24liberním dělem s rozestřílenou lafetou.

Zásoby, jež Prusové v táboře měli, na rychlo naložili na vozy, co nemohli odvézti, zničili; na 281 těžce nemocných a raněných nechali Prusové v okolních vesnicích milosrdenství Rakušanů. (Tempelhof udává jen 30.)

Když Marschall poznal podle slábnutí palby a menšími výpady, že Prusové vyklízejí průkopy, dal provésti se 300 Chorvaty výpad. Chorvati přivedli sice několik zajatců, leč více nezískalo se ničeho.

Marschall sám, když mu důstojník hlásil odchod nepřítele a ochotu Chorvatů, kteří stáli na kryté cestě a nepřítele se vzdalujícího co nejúčinněji pronásledovati chtěli, prý odvětil: „Lidé ti utrpěli přece dosti neštěstí, nechte je v pokoji jíti!"

Pravdou-li to, jsou slova jeho důkazem, že Marschall byl nejen udatný a neohrožený válečník, nýbrž i člověk, jehož srdce nikterak neotupělo za vřavy válečné. — Výpad nebo pronásledování ono nebylo by ani v nejmenším prospělo pevnosti, tím méně armádě, leč že by povražděno bylo zase několik životů.

Prusové odcházeli. Kam?

Král dobře vystihl situaci, když se byl rozhodl táhnouti do Čech a odtamtud do Slezska! Arciť byl to trochu drzý kousek, jehož se odvažoval . . . . . na útěk obrácený utíká — u vítězném tažení nepřátelskou zemí. —

Nejkratší cesta ovšem byla na Opavu, ale v horách stál Laudon a Siškovič, a pak postavení Daunovo bylo pochodu tomu více než nebezpečno. Bedřich byl od vlastní říše odříznut, uzavřen v zemi nepřátelské, již si byl chtěl podrobit. Ale ne, ještě zbývala mu cesta jedna, těžká, dlouhá a obtížná, — ale jediná, — a Bedřich neváhal. Současně s rozhodnutím k odchodu věděl už i kudy. Do Čech.

A utíkaje ještě dobýval . . . .

Dauna prý oklamal o směru svého pochodu tím, že kterémusi obratnému polnímu myslivci svěřil listy pro pevnostního velitele v Nise, aby nachystal pro armádu chleba a píce, že chce táhnouti na Opavu, a uložil myslivci tomu, aby tak se choval, aby vzbudil podezření, že nese důležité zprávy. A skutečně prý obyvatelé jako podezřelého se ho zmocnili a k Daunovi dovedli. Tak dověděl se Daun falešných zpráv, což jedině mohlo by vysvětlit podivnou jeho nečinnost po osvobození Olomouce.

Ani Olomoučané i s rakouskou armádou, zpiti vítězstvím bez krve dobytým, jásali a hymny pěli, vyhnul se Bedřich jako úhoř naprosté zkáze svého vojska důmyslně provedeným ústupem. Kdyby byl Daun zůstal u Dobromělic, byl by snad téhož dosáhl jako u Týnce, ale byl by rozhodně blíže býval jádru pruského vojska. jež mohl obklíčiti a na pochodu úplně zničiti. I od Týnce mohl čeho podobného dosáhnouti, kdyby byl hned druhého dne překročil Moravu a Prusům v patách táhl anebo aspoň svým detašovaným sborům udělil souhlasné rozkazy. Generálové Buccow,

8

[illegible] Šiškovič, [illegible] a plukovník [illegible] byli silni aby [illegible] Bedřicha [illegible] času získali [illegible] — [illegible] Ale velitelé [illegible] všichni za stejným účelem — [illegible] škody [illegible] nebyla [illegible]

[illegible] pak ještě 3. července [illegible] Te Deum pod [illegible] Bedřicha [illegible] které [illegible] po- [illegible]

[illegible] se u [illegible] v sebe [illegible] gen. [illegible] komisařství [illegible]

[illegible] k [illegible] — [illegible] k [illegible] [illegible] gen. [illegible] Sasko [illegible]

[illegible] a Nascbur- [illegible]

[illegible]

oddělení, vyloupili několik vozů a ukořistili na 130 koní, — couvli teprve, když pruští myslivci na pomoc spěchali.

I v táboře u Smržic bylo dne 2. července živo. Sotva totiž jasnilo se nebe, už vyrazil z tábora kníže Mořic s předvojem o 10 praporech, 30 švadronách, povolal k sobě gen. Wedela od Náměště, táhl na Laškov, Punkev až k Březinkám a rozložil se tam táborem. Hlavní voj dal se na pochod o 4. hodině na Kostelec, Hluchov a Přemyslovice. Napřed 7 švadron, potom dělostřelecké vozatajstvo, vozy na chléb a zavazadla s 5 prapory pod generálem Bülowem, a konečně armáda sama. Zadní voj tvořilo 7 praporů a 7 švadron. U Břeska zaražen tábor a na spojení s předvojem detašován prapor se čtyřmi 12liberními děly.

Bedřich nebyl nikde znepokojován. Daun totiž měl jen cesty do Slezska na Opavu na mysli, ty obsazoval lehkými sbory a tarasil je jak mohl na rychlo. Na pravém břehu Moravy však byl jedině gener. Buccow a Janus, a ti byli příliš slábi, než aby mohli králi odpor klásti, ježto nad to byli na nejvýš překvapeni příchodem celé pruské armády. Nikdo ani tušení neměl, že král odváží se tudyto táhnouti.

Ku sboru gen. Buccowa, jehož jádro stálo u Ptení, patřilo několik set Chorvatů, jež měl generál Janus v Konici. Předvoj pruský vypudil je však odtamtud, načež uchýlil se Janus k Buccowu.

Plukovník šl. Zobel, jenž s plukem husarů Moroszových, s 900 Chorvaty a 2 děly stál u Litovle (detašován po odchodu Laudonově dne 26. června), viděl se pojednou od vlastní armády odříznuta příchodem proudů pruských, proto couvl na Vyšehoří, soustředil tam k sobě na 300 rozptýlených Chorvatů, 150 husarů a Laudonovy zajatce (od Domašova), a 4. července byl už v Litomyšli, kde o překot dal dopravovati vojenské sklady do Něm. Brodu, což se mu částečně i podařilo.

Buccow sám dal se též ihned na pochod, jakmile zvěděl o ústupu královĕ, táhl až k Opatovicím, kde zůstal státi, až troufal, že sklady v Letovicích jsou v bezpečí, poslal majora Betkoviče se 300 Chorvaty na Velký Roh, strmý, vysoký a lesnatý hřbet horský, po němž vine se nejkratší cesta z Moravské Třebové do Svitav a Litomyšle, aby tam nadělal zásek, 600 Chorvatů poslal do okolí svitavského, aby cesty tam strhali a přerušili.

Laudon po vítězství u Domašova obrátil se zpět, aby mohl opět na obě strany hotov býti, — pozorovati cesty do Čech i do Slezska. Dne 1. července byl v Dlouhé Vsi (Langendorf), 2. července v Zábřeze. Tam zůstal i dne 3. a 4. téhož měsíce. Sbor St.-Ignonův, jenž byl mu určen na posilu, přitáhl dne 2. července do Mladějovic, plukovník Vehla, St.-Ignonu přidělený, přibyl do Jíbavy, a dne 4. července spojil se se St.-Ignonem u Německé Líbavy. Šiškovič stál dosud u Domašova, Lanius u Berounu.

Polní maršál hrabě Daun konečně dověděl se, kam táhne Bedřich. Dal proto dne 3. července odpoledne raziti mezi Novo-

8*

Laudon, Šiškovič, St.-Ignon a plukovník Lanius dosti byli silni, aby současnou akcí někde Bedřicha upoutali a Daunovi času získali, aby se přiblížil a útočil, — kde by mu bylo libo. Ale velitelé ti, nemajíce rozkazů, jednali sice všichni za stejným účelem, — Prusům co nejvíc škody způsobiti, ale činnost jejich nebyla sorganisována.

Daun pak ještě 3. července slaví v táboře Te Deum pod šírým nebem a nechá Bedřicha získati téměř tři dobré denní pochody před ním.

Slyšme: Sbor Keithův shromáždil se u Křelova, pojal v sebe vojsko gen. Retzowa, naložil válečnou pokladnu, polní komisařství, pekárny a ostatní zavazadla a hnul se asi se 4000 povozy na cestu.

Bylo 5 hodin ráno — vozy jely po císařské silnici k Litovli, majíce po obou bocích a v zadu proudy pěchoty. Ježto vozatajstvo pomalu jen postupovalo, dostal se Keith toho dne jen do Litovle, kde připojil se k němu gen. Kreutz, jenž odtáhl se svými 3 prapory a 10 švadronami ze Seničky.

U Litovle položil se táborem mezi Chudobínem a Nasobůrkami. Pravé křídlo opřel o Chudobín, levé o Nasobůrky, obě vsi obsadil po 5 praporech, jižní předměstí litovelské jedním, Hunčovice třemi, Vísku dvěma prapory. Mimo to rozestavil u Chudobína 10, u Vísky a Haňovic po 1 švadroně. Veškero vozatajstvo vyjelo na silnici k Úsovu, za městem utvořilo tábor, jehož hájilo 7 praporů, 2 setniny podkopníků a 8 švadron. Velitelem byl generál Retzow, který dal obsaditi most u Nového mlýna (na silnici k Mohelnici) 1 praporem a 50 husary.

Ráno dne 3. července počaly odjížděti vozy z hradby po silnici do Úsova a Mohelnice. Ochranný sbor sesílil Keith 6 prapory a 6 švadronami. V tu chvíli došla ho též zpráva, že za Úsovem ukázaly se čety nepřátelské. To pohnulo jej k tomu, že detašoval generálmajora Rebentische se 4 prapory a 150 husary na Sobáčov, Mladce, Řimnice, Doubravice a Moravičany do Mohelnice, aby obsadil tamnější návrší a dotud jich hájil a nepříteli bránil cestu tím směrem zatarasiti, až dojede vozatajstvo, velice pomalu se pohybující. Sám chtěl dotud ve zbrani zůstati, až budou všecky vozy na cestě; — když to však ještě ani o 1 hodině odpoledne nebylo, nařídil princi Františku Brunšvickému, aby se 6 prapory, pěšími myslivci a 10 švadronami zaujal postavení za Litovlí, a teprve, až poslední vůz odjede, aby ssebou vzal posádku litovelskou a chránil vozatajstvo v zadu. Keith pak táhl toutéž cestou, kterou byl vykázal Rebentischi, rychle ku Mohelnici. Tamtéž rozložil se táborem, — pravé křídlo u Křemáčova, levé u Moravy. Před čelem tekl dosti hluboký potok.

Poslední vozy dojely však do tábora teprve po půlnoci. U Králové přepadli rakouští husaři a okolní obyvatelé*) zadní

*) Domobrana?

oddělení, vyloupili několik vozů a ukořistili na 130 koní, — couvli teprve, když pruští myslivci na pomoc spěchali.

I v táboře u Smržic bylo dne 2. července živo. Sotva totiž jasnilo se nebe, už vyrazil z tábora kníže Mořic s předvojem o 10 praporech, 30 švadronách, povolal k sobě gen. Wedela od Náměště, táhl na Laškov, Punkev až k Březinkám a rozložil se tam táborem. Hlavní voj dal se na pochod o 4. hodině na Kostelec, Hluchov a Přemyslovice. Napřed 7 švadron, potom dělostřelecké vozatajstvo, vozy na chléb a zavazadla s 5 prapory pod generálem Bülowem, a konečně armáda sama. Zadní voj tvořilo 7 praporů a 7 švadron. U Břeska zaražen tábor a na spojení s předvojem detašován prapor se čtyřmi 12liberními děly.

Bedřich nebyl nikde znepokojován. Daun totiž měl jen cesty do Slezska na Opavu na mysli, ty obsazoval lehkými sbory a tarasil je jak mohl na rychlo. Na pravém břehu Moravy však byl jedině gener. Buccow a Janus, a ti byli příliš slábi, než aby mohli králi odpor klásti, ježto nad to byli na nejvýš překvapeni příchodem celé pruské armády. Nikdo ani tušení neměl, že král odváží se tudyto táhnouti.

Ku sboru gen. Buccowa, jehož jádro stálo u Ptení, patřilo několik set Chorvatů, jež měl generál Janus v Konici. Předvoj pruský vypudil je však odtamtud, načež uchýlil se Janus k Buccowu.

Plukovník šl. Zobel, jenž s plukem husarů Moroszových, s 900 Chorvaty a 2 děly stál u Litovle (detašován po odchodu Laudonově dne 26. června), viděl se pojednou od vlastní armády odříznuta příchodem proudů pruských, proto couvl na Vyšehoří, soustředil tam k sobě na 300 rozptýlených Chorvatů, 150 husarů a Laudonovy zajatce (od Domašova), a 4. července byl už v Litomyšli, kde o překot dal dopravovati vojenské sklady do Něm. Brodu, což se mu částečně i podařilo.

Buccow sám dal se též ihned na pochod, jakmile zvěděl o ústupu královĕ, táhl až k Opatovicím, kde zůstal státi, až troufal, že sklady v Letovicích jsou v bezpečí, poslal majora Betkoviče se 300 Chorvaty na Velký Roh, strmý, vysoký a lesnatý hřbet horský, po němž vine se nejkratší cesta z Moravské Třebové do Svitav a Litomyšle, aby tam nadělal zásek, 600 Chorvatů poslal do okolí svitavského, aby cesty tam strhali a přerušili.

Laudon po vítězství u Domašova obrátil se zpět, aby mohl opět na obě strany hotov býti, — pozorovati cesty do Čech i do Slezska. Dne 1. července byl v Dlouhé Vsi (Langendorf), 2. července v Zábřeze. Tam zůstal i dne 3. a 4. téhož měsíce. Sbor St.-Ignonův, jenž byl mu určen na posilu, přitáhl dne 2. července do Mladějovic, plukovník Vehla, St.-Ignonu přidělený, přibyl do Jíbavy, a dne 4. července spojil se se St.-Ignonem u Německé Líbavy. Šiškovič stál dosud u Domašova, Lanius u Berounu.

Polní maršál hrabě Daun konečně dověděl se, kam táhne Bedřich. Dal proto dne 3. července odpoledne raziti mezi Novo-

šady a Kožušany 5 mostů přes Moravu, aby na zejtří dal se na cestu za Bedřichem.

Dne 4. července o 1 hod. s půlnoci počalo odjížděti opět vozatajstvo Keithovo od Mohelnice. Cílem toho dne byly Studené Loučky, Grunov a Mor. Třebová, kam byl Keitha už předešel král Bedřich, jenž dne 4. července ráno táborem se tam byl rozložil, aby čekal na sbor maršála Keitha a s ním se spojil. Ochranný sbor sesílil opět o 4 prapory a 10 švadron. Zadní voj o 8 praporech a 9 švaronách svěřil gen. Neuwiedovi. Se zbytkem zůstal Keith až do 1 hod. s poledne u Mohelnice, načež odtáhl za vozatajstvem, drže se mu v boku.

Ačkoli cesta toho dne nebyla nikterak tak dlouha (za to ovšem jelo se do příkrých kopců), dostaly se poslední vozy do Třebové teprve v poledne dne 5. července.

Tím dostalo se Laudonovým Chorvatům příležitosti přepadnouti v noci u Mírova zadní jeho voj, ukořistiti as na 150 koní, rozbíti několik vozů a pobiti na 60 nepřátel.

Bedřich, když táhl do Třebové, minul tábor prince Mořice, jenž ležel s předvojem u Březinek. Týž tvořil po přechodu Bedřichově zadní jeho voj a obrátil se ku Křenovu, aby pozoroval gen. Buccowa. Tomu však už se bylo podařilo Chorvaty vhodně rozestaviti v pohraničních horách, — čili: červ už byl v jablku, do něhož Bedřich zakousl.

Jakmile byl přišel do Třebové, podnikl se 2 prapory a několika sty husarů obhlídku silnice přes Vel. Roh. Leč vojsku jeho dostalo se nemilého uvítání od Chorvatů, kteří, výborně jsouce za zásekami kryti, uvítali je dobře mířenou prudkou střelbou. Bedřich dal házeti na ně granáty — marně. Proto netroufal si vymoci sobě mocí průchodu a zvolil k další cestě sice delší, ale pohodlnější silnici na Sklenné a do Svitav.

Knížeti Mořici dostalo se rozkazu, rychlými pochody spěchati k Litomyšli a zmocniti se tamnějších skladů dříve, než by jej mohl předejítí generál Buccow, jenž byl trochu daleko zašel a v Opatovicích stál.

I vytrhl dne 4. července o 10. hod. v noci z Křenova, táhl na Sklenné a Svitavy do Mikulčic. Tam několik hodin odpočíval, načež opět dal se na cestu — dne 5. července byl v Litomyšli. Na 300 sudů mouky a veliké množství píce bylo jeho kořistí. Obsadiv 3 prapory město, rozložil se na návrších nad Litomyšlí.

Plukovníku Zobelovi, jenž chtěl zbytky zásob, jichž nemohl už odstraniti, spáliti, bylo spěšně se vzdáliti.

Král táhl toutéž cestou za knížetem Mořicem. Dne 5. července byl u Svitav, obsadil 4 prapory a veškerou jízdou přilehlé vršiny, ubytoval ostatek pěchoty ve Svitavách a vesnici Mohrenu. Soutěsky tamnější byly plny Chorvatů, kteří snažili se cesty protrhati a zasekati, ale konečně před přesilou ustoupili. Přece však

bál se král, aby místo Chorvatů neusadil se mu v nich se svým sborem gen. Buccow a nezadržel tak Keitha i s celým dovozem. Proto dal stráně nad Janoušovem obsaditi generálem Forkadem s 5 prapory a 15 švadronami. Markrabě Karel měl mimo to zůstati dotud s armádou státi ve Svitavách, dokud Keith tam nepřibude. Král sám se 6 prapory a 3 švadronami táhl napřed do Litomyšle.

Vozatajstvo však muselo dne 5. července v Třebové odpočívati, ježto, jak řečeno, část vozů teprve před polednem přitáhla, jednak ale koně neustálým pochodem, na němž nebylo jich ani možno nakrmiti, velice sešli. Ježto pak polní maršál Keith onemocněl, ujal se velení generál Fouqué, rozdělil vozy i vojsko ochranné přesně ve tři proudy, jež v denních lhůtách měly za sebou táhnouti.

První proud vedl Fouqué sám se 12 prapory a 13 švadronami, druhému velel gen Neuwied se 12 prapory, 17 švadronami, vůdcem třetího byl gen. Retzow se 12 prapory, 2 setninami pěších myslivců a 15 švadronami. Každému proudu dostalo se mimo to části obou setnin zakopníků. Předvoj každého proudu tvořily 2 prapory, 2 švadrony a polovice husarů, 2 prapory, 3 švadrony a zbytek husarů tvořil voj zadní. Ostatek táhl po obou stranách.

Proud první dostal se dne 6. července bez pohromy na Křenov do tábora u Greifendorfu a dne 7. července do Svitav. Vozy s polními pekárnami a moukou však jely až do Litomyšle, kde dal král pece v činnost uvésti.

Když byl Fouqué minul výšiny u Janoušova, opustil generál Forkade své postavení, spojil se s markrabětem Karlem ve Svitavách a odtáhl s ním za králem do Litomyšle. Fouqué však postavení onoho neobsadil, takže Chorvati gener. Buccowa, jenž s částí svého sboru dne 6. července byl až do Poličky dorazil, posice ony ihned zabrali a v soutěskách a lesích mezi Křenovem a Sklenným se usadili.

Dne 7. července přitáhl druhý proud pod gen. Neuwiedem do lesů u Sklenného. Pojednou však to zapraská, z předu zahouknou rány, a už zaznívá rachot lesem a kácí koně předních vozů k zemi. Dovoz se zastaví, Neuwied dá na skryté útočníky postupovati své pěchotě. Teprve po tuhém, dlouhém boji couvli Chorvaté, připravivše mnoho nepřátel o život a vozů o potahy. Zůstaviv několik vozů, k nimž nebylo možno koní sehnati, na cestě, táhl dále. Předek tohoto proudu došel téhož dne do Svitav a poslal též vozy s pekárnami a moukou do Litomyšle. Většina vozů však dostala se teprve v noci do tábora u Greifendorfu. Gen. Neuwied, aby zabránil podobnému přepadu posledního oddělení, poslal gen. Schenkendorfa se 2 prapory do lesů za Křenovem, sám pak čekal přichystán, kdyby bylo potřeba pomoci.

Rozdělení dovozu, jež provedl nový jeho velitel Fouqué, mohlo se sice osvědčiti na pohodlnějších cestách, kde nebylo

mimo to nebezpečí možných přepadů. Tam, kde nepřítel v patách se hrnul, mohlo vésti jen k nějaké pohromě.

Řetěz lehkých sborů opět uvíjel se kol nepřítele, – Laudon se St.-Ignonem byl 5. července u Sichelsdorfu, 6. v Třebovicích. Šiškovič nocoval 6. července v Sichelsdorfu, Lanius v Lanškrounu. Dne 7. července přibyl Laudon do Ustí nad Orlicí, Šiškovič do Třebovic.

Hlavní voj dovedl Daun dne 4. července do tábora mezi Drahanovice a Olšany. Dne 6. července odtáhl odtamtud gener. Lascy s granátnickým a karabinnickým sborem do Konice, 7. července do Jevíčka, kdežto Daun téhož dne zaujal vyměřený tábor u Konice.

V Jevíčku dověděl se Lascy, že gener. Retzow s částí pruského vozatajstva jest ještě v Třebové. Hned hnul se dále, rychlým pochodem dostal se na výšiny nad Křenovem, obsadil je, poslal 8 setnin granátníků do Křenova a zastoupil tím cestu i generálu Schenkendorfovi, který nejsa s nepřítele, couvl a obsadil návrší přede vsí.

Gen. Retzow měl sice dle rozkazu odtáhnouti teprve 8. července. Ježto však se dověděl, že rakouské zástupy jsou nedaleko, dal se už dne 7. července o 10. hodině ráno na pochod — hned za posledními vozy Neuwiedovými.

Spatřiv u Křenova nepřítele, dal rozkaz, aby přijíždějící vozy utvořily čtverhran, postavil pluk pěchoty na levo, jízdu na pravo posice Schenkendorfovy. Zároveň dal batterie postaviti k palbě. Ježto neměl u sebe ještě dosti síly, snažil se palbou z děl nepřítele vypuditi. Ale to se mu nijak nezdařilo. Ani když přibylo mu několik praporů a útokem dal hnáti na Křenov, nedařilo se mu líp. Proto byl nucen celý proud zastaviti a čekati, až mu více posily dojde. Zatím stříleli naši myslivci bez ustání na nepřítele, zničili několik vozů s mostními lodicemi, posbírali mnoho koní a nabyli i jiné kořisti. Až k večeru trvala pak prudká palba děl. Konečně umínil si Retzow přesilou Rakušany z Křenova vypuditi. Ale jízda jeho brzo prchala z dosahu kulí rakouských. Gen. Tillier měl obsazen hřbitov čtyřmi setninami granátníků. Po obou stranách vesnice stály 2 setniny granátníků a 2 setniny karabinníků pod plukovníkem hrabětem Brunianem. Naši granátníci uvítali Prusy tak hřmotně, že jim nezbylo, nežli couvnouti se ztrátou 150 mužů (mrtvých, raněných a zajatých). Přece však podařilo se jim ves zapáliti a tím pobyt rakouského vojska v ní znemožniti.

Hned potom poslal Retzow 2 prapory do lesů za Křenovem, aby předešli obsazení lesa Rakušany, což se jim i podařilo. Dva prapory obsadily Sklenné a úvozy u Greifendorfu.

Zatím nadešla noc a ježto nepřítel opatrně postupoval, nebylo možno mu už nějak škoditi. Proto spokojil se Lascy s tím,

čeho dosáhl, pozbyv jen asi 30 mužů (1 štábní a 2 vyšší důstojníci byli raněni).

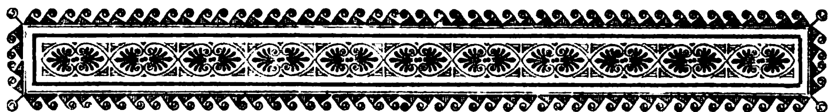
To byla poslední potyčka s Prusy na půdě moravské.

Když byl Retzow přibyl do tábora u Greifendorfu, dal se Neuwied na pochod, dostal se však téhož dne (8. července) jen do Svitav. Nazejtří pak dostaly se oba, Neuwied i Retzow, bez nehody do Litomyšle. Tím podařilo se králi své vozatajstvo šťastně dostati z největšího nebezpečí. Dne 10. července dosáhl Bedřich dvěma proudy Vys. Mýto, nechav v Litomyšli markrabí Karla s 10 prapory a 30 švadronami. Dne 10. a 11. července přibyly i poslední zbytky armády a král ohradil se ve výhodném ležení u Hradce Králové (13. července). Ovšem že pochod králův teprve teď stával se mu nepříjemným. Neminulo dne, aby nestrhla se někde prudká potyčka s rakouskými harcovníky. A kdyby ani nebyla každá dobrým korunována výsledkem, tož přece mravně zvítězili vždy, ana armáda pruská tím nanejvýš unavována byla.

Proto umínil si Dauna k bitvě přinutiti a tak se jej zbaviti. Leč to bylo možno jen dobytím jeho tábora mezi Urbanicemi a Chlumem. Ten však, díky dovednosti generálního ubytovatele Lascyho, byl téměř nedobytný. Mimo to došly Bedřicha určité zprávy o vpádu Rusů do Prus. Rozhodl se obrátiti se proti nim a dne 26. července odtáhl do Slezska. Vozatajstvo dostalo se už dne 19. července do Kladska, a tedy do bezpečí.

Bedřichovo tažení na Moravu bez výsledku tedy bylo u konce.

Další průběh a konec války sedmileté.

Král Bedřich spojil se dne 22. srpna s armádou hraběte Dohny (viz poznámku na str. 85), jež stěží zdržovala nával Rusů. Dne 25. července svedl pak s Rusy bitvu, v níž s počátku řady pruské na divoký dávaly se útěk. Rusové, nadšeni okamžikovým vítězstvím, nedbali opatrnosti a hnali se za ustupujícími Prusy. Tím sami opustili výtečné své postavení u Zorndorfu, takže Prusové vedrali se jim v záda a nespořádaným houfům připravili strašnou porážku. Ale Rusové, byť zaskočeni, bránili se srdnatě. I rozvinul se zde boj, o jakém slýchati jen z dávného starověku: muž proti muži bojoval zde na život a na smrt, nezajímalo se, — milosti se nikomu neudílelo: s obou stran bojovalo se s bezpříkladnou ukrutností. Celý den, v noci a ještě v sobotu dne 26. srpna vraždily se navzájem houfce zaskočených Rusů s Prusy. Na 40.000 mrtvol krylo bojiště, obě strany byly schromeny, pokrok Rusů zastaven. Potoky krve vykoupené vítězství nad Rusy vydral Bedřichovi z rukou Daun, přepadnuv pruský tábor u Hochkirchu dne 13. října o 3. hod ráno, tedy za úplné tmy; nežli se rozednilo, byl král na ústupu — porážka jeho byla úplná. Za strašné řeže v Hochkirchu padl i neohrožený maršál Keith a král sám vězel v nebezpečí zajetí.

Vítězstvím hochkirchským zakončilo se třetí léto krvavé války sedmileté.

Roku 1759. porazili v dubnu Francouzi Prusy pod vévodou Brunšvickým u Bergenu, ale porážku tu splatil i jim v srpnu u Mindenu.

Zatím vtrhli Rusové do Prus, dobyli Frankfurtu a spojili se s Laudonem, velitelem samostatného vojska císařského (30.000 mužů). Dne 12. srpna srazil se se spojeným vojskem rakousko-ruským Bedřich u Kunersdorfu a porazil Rusy úplně. Už rozjeli se rychlí poslové do Berlína, aby zvěstovali nové vítězství královo, tu zasáhl Laudon, jenž velel levému křídlu, tak účinně v boj, že úplnou porážku změnil ve slavné vítězství. Po žádné bitvě nebyl Bedřich tak pokořen, jako po oné u Kunersdorfu. A kdyby nebyl vůdce ruský Soltikov ohledu bral na churavost

carevny Alžběty a nástupce jejího Petra, prince holštýnského, mladíka to dětinského a hrubého, ztřeštěného obdivovatele vojenské slávy Bedřichovy, byl by zakončil Laudon krvavou válku úplným vítězstvím a pokořením Bedřichovým.

Daun, spojiv se s říšským vojskem, dobyl Drážďan, porazil Prusy u Maxenu a Míšně, zajav v obou bitvách na 26.000 Prusů.

I ten rok skvěle tedy skončil pro rakouské zbraně.

R. 1760. neméně skvěle počal boj Laudon, poraziv u Landeshutu (v červnu) Prusy pod vedením Fouquéovým. Hned potom dobyl Kladska a oblehl Vratislav. Ale obojetnost Soltikova nepřála dalšímu postupu. Bedřich táhl proti vojsku rakouskoruskému. Obratnými manévry podařilo se mu osamotiti Laudona, načež vrhnuv se celou silou svou na něho, donutil ho k ústupu (srpen). Zatím zvítězilo říšské a císařské vojsko nad Prusy v Sasku, vtrhlo do Branibor a dobylo Berlína (říjen). Bedřich obrátil se tedy ku své residenci, svedl s Daunem bitvu u Torgovy (listopad), v níž sice zvítězil, ale za takových ztrát, že byl nucen i z jara

roku 1761. dlouho zdržovati se v opevněném táboře u Boleslavce, až by se z onoho vítězství zotavil. Když se Rusové objevili na jevišti válečném, spojili se opět (nástupcem Soltikova Baturlin) s Laudonem, ale Baturlin odepřel společně s Laudonem udeřiti na tábor Bedřichův (u Boleslavce).

Laudon, rozhořčen nad neupřímností ruské diplomacie, jež ovládala vojsko, oddělil se od Rusů, obrátil se ku Svídnici, a jako by si zlost chtěl vylíti, jediným rozběhem, útokem v noci podniknutým, zmocnil se dobře vyzbrojené a opevněné pevnosti.

Bedřich byl v úzkých. Země jeho téměř úplně byla v rukou nepřátel, válečný poklad jeho vyčerpán, a Anglie, spojenec jeho, jež zaměstnávala Francii, byla ochotna učiniti mír, jímž byl by vydán Marii Terezii na milost a nemilost. Postavení jeho bylo téměř zoufalé, když došla ho v lednu

roku 1762. zvěsť o smrti carevny Alžběty a o nastoupení Petra III. na trůn. Vojsko ruské ihned přešlo ve služby pruské; za jeho pomoci podařilo se Bedřichovi nabýti značných úspěchů. Dobyl Svídnice a vyklidil Sasko od Francouzů. Když však Petr III. byl zavražděn a na trůn dostala se Kateřina II., odvolala vojsko své z Prus a spolek s Bedřichem přerušila. Ale Bedřich použil ještě vojska ruského, třebas proti všemu právu, k útoku na Dauna u Burkersdorfu a porazil ho. A když se podařilo Bedřichovi opět zvítěziti nad vojsky rakouským a říšským u Freiberku v Sasku, chýlila se zhoubná válka ku konci — Rakousku v neprospěch.

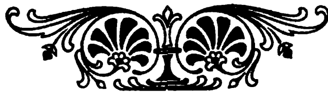
Anglie a Francie učinily totiž mír a Rakousku a Prusku nezbylo než učiniti totéž.

Poslední neúspěchy rakouské měly za následek, že v míru, který učinily v únoru súčastněné strany v Hubertsburce (v Sasku), nezískala Marie Terezie ničehož. Mír vratislavský a drážďanský znova byly potvrzeny a Slezsko tedy po celý čas, dokud živ bude který člen z rodu Hohenzollernů, v rukách pruských.

Jediné, čeho získala, bylo, že Bedřich slíbil dáti svůj hlas synu jejímu Josefovi za volby na císaře německého.

I Sasko, spojenec její, zachováno tak jako před válkou.

Tak skončila válka sedmiletá, jejíž následky dlouho ještě pociťovalo jak Prusko, tak Rakousko, nežli opět blahobyt obou států zhladil smutné její památky.

OBSAH.

